

<b>TRUETE FUGLEARTER I OPPLAND</b>	<b>Rapportnr.:</b> 2/98
	<b>Dato:</b> 21.04.98
<b>Forfatter(e):</b> Jon Opheim	<b>Faggruppe:</b> Vilt
<b>Prosjektansvarlige:</b> Miljøvernavdelingen i Oppland	<b>Område:</b> Oppland
<b>Finansiering:</b> Viltfondet	<b>Antall sider:</b> 95 + vedlegg
<b>Emneord:</b> Rødliste, fugl, truete fuglearter	<b>ISSN-nummer:</b> 0801-8367
<b>Sammendrag:</b>  <p>Rapporten tar for seg generelle trekk, begrep og definisjoner knyttet til truethet/sårbarhet. Den inneholder tabellariske oversikter over omtalte arter og kommunevise lister. Den inneholder et "faktaark" for til sammen, 51 fuglearter. Faktaarket inneholder de samme emnene for hver art: utbredelse, bestandssrørrelse, bestandsutvikling, habitat, trusselfaktorer-Oppland, forvaltningstiltak-Oppland og forvaltningsansvar-Oppland.</p> <p>Rapporten kan benyttes som et oppslagsverk for seg, men den er også tenkt som et hjelpemiddel i kommunenes kartlegging og ivaretagelse av viltinteressene i den viktige kommunale planprosessen.</p>	
<b>Referanse:</b> Opheim, Jon, 1998. Truete fuglearter i Oppland. Rapport nr 2/98	

Fylkesmannen i Oppland  
**Miljøvern**avdelingen

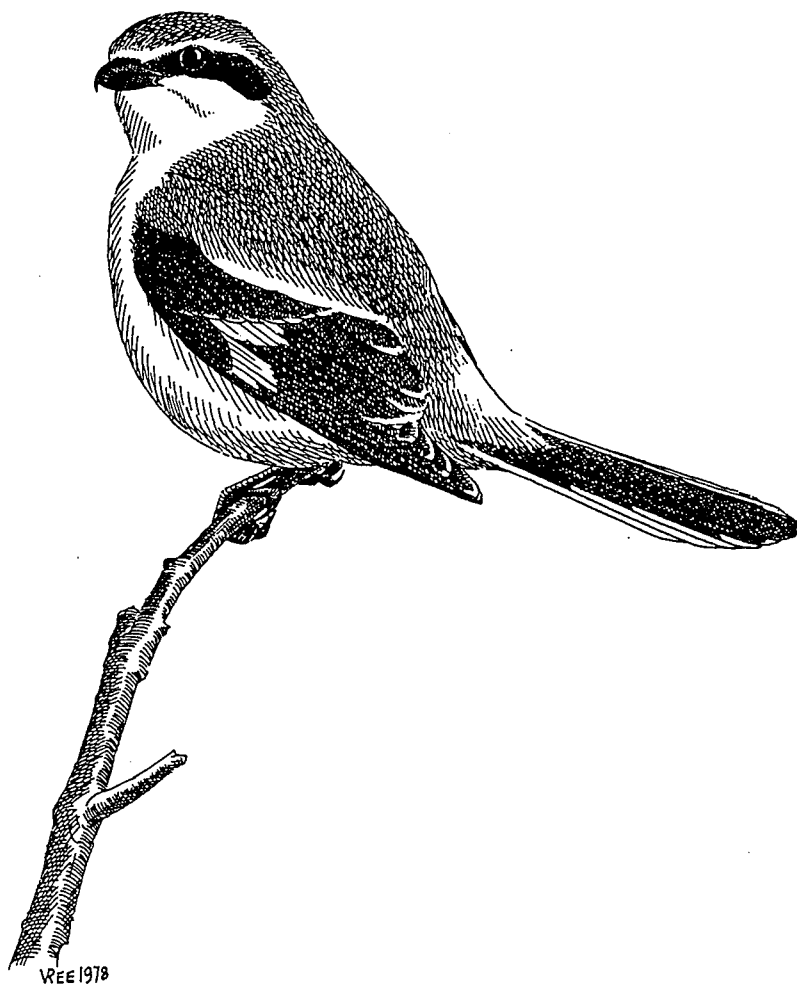
**Kontoradresse:**  
Statens Hus  
2600 Lillehammer

**Postadresse:**  
Storgata 170  
2600 Lillehammer

**Elektronisk post:**  
Internett: postmottak@fm-op.sri.telemax.no  
X400: S=postmottak;O=fm-op; P=sri;A=telemax;C=no;

**Telefon:** 61 26 60 00  
**Telefaks:** 61 26 61 67

# TRUETE FUGLEARTER I OPPLAND



Fylkesmannen i Oppland  
April 1998

## FORORD

For å sikre naturens mangfold og produktivitet er det viktig å ta vare på dyrelivet og dyrenes leveområder. Av Norges samlede mangfold på ca. 33 000 arter (eksklusiv marine virvelløse dyr) utgjør fuglene med sine vel 450 påviste arter en liten andel. For oss mennesker er fuglene likevel ei av de artsgruppene som gjør mest av seg, og som av den grunn også er gode “varsellamper” på hvordan vi skjøtter naturen omkring oss. I dag ser vi tydeligere enn noen gang at menneskets virksomhet og forbruk av naturressursene fører til at flere og flere arter får vanskeligheter med å overleve.


For å sikre levedyktige bestander av alle arter, og i første rekke de som nå befinner seg i en truet situasjon, trengs det kunnskap. Vi må kjenne den enkelte arts utbredelse og tilholdssteder, og hvilke krav disse stiller for å overleve. Med dette som utgangspunkt presenteres for første gang en fullstendig liste (en “rødliste”) over truede fuglearter i Oppland.


Med begrepet “truede” fuglearter menes i denne rapporten de artene som står oppført på den nasjonale rødlisten (Størkersen 1996), og som hekker/har hekket i Oppland fylke. I tillegg omfatter rapporten en del fuglearter som er sjeldne i fylket, og der menneskelig aktivitet i større eller mindre grad er årsaken til den negative bestandsutviklingen. Rødlisteartene er delt inn i 6 ulike truethetskategorier (utgått/utryddet, direkte truet, sårbar, sjelden, hensynskrevende og overvåkes), alt etter bestandssituasjon og hvilke trusselfaktorer som gjør seg gjeldende.

På landsbasis omfatter lista over truede fuglearter (“rødlista”) 56 arter/underarter (Størkersen 1996). For Oppland er 47 av ialt 173 kjente hekkefugler (ca. 27 %) vurdert som truet, og dermed tatt med i denne rapporten. I tillegg kommer 4 arter som nå regnes som utgått.

Jon Opheim ved Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Oppland har skrevet rapporten. Bjørn Harald Larsen og Geir Høitomt (fra samme forening) har bidratt med opplysninger og en faglig gjennomgang. Alle illustrasjoner er utført av Viggo Ree. Arbeidet er gjennomført med midler fra Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, som også står faglig ansvarlig for rapporten.

Når det gjelder eksakt lokalisering av de ulike fuglearter framgår ikke det i denne rapporten. I den sammenheng er det viktig med et nært samarbeid mellom kommunene, som lokal viltforvaltningsmyndighet og ressurspersoner i NOF lokalt. Dette gjelder f.eks. i forbindelse med viltområdekartlegging.

  
Per Svardal  
Fylkesmiljøvernssjef

  
Geir Vagstein  
Seksjonsleder

# INNHold

## FORORD

<b>1. INNLEDNING</b>	5
1.1. Biologisk mangfold	5
1.2. Internasjonale forpliktelser	5
1.3. Rødliste som forvaltningsgrunnlag	6
<b>2. VURDERING AV TRUETE ARTER</b>	8
2.1. Kriterier for artsutvalg	8
2.2. Arter som er vurdert, men ikke inkludert i rødlista	9
2.3. Trusselkategorier	11
<b>3. TRUETE FUGLEARTER I OPPLAND</b>	14
3.1. Artsoversikt	14
3.2. Forvaltningsansvar i landssammenheng	16
3.3. Forvaltningsansvar på kommunenivå	18
3.4. Artenes valg av habitat	20
3.5. Forvaltningansvar på kommunenivå sett i sammenheng med habitatvalg	23
3.6. Trusselfaktorer	31
<b>4. FAKTAARK FOR TRUETE FUGLEARTER I OPPLAND</b>	34
<b>5. LITTERATUR</b>	91
<b>6. ARTSREGISTER</b>	100
<b>7. RAPPORTER UTARBEIDET VED MILJØVERNAVDELINGEN</b>	101

# 1. INNLEDNING

## 1.1. Biologisk mangfold

Biologisk mangfold kan kort forklares som jordas variasjon av livsformer. Vi kan også si at dette dreier seg om selve grunnlaget for menneskets eksistens på Jorda. Begrepet omfatter både mangfoldet av økosystemer, mangfoldet av arter og genetisk variasjon innen arter.

## 1.2. Internasjonale forpliktelser

Norge har gjennom flere internasjonale konvensjoner forpliktet seg til å ta vare på det biologiske mangfoldet. De viktigste av disse i forhold til fuglelivet er:

- **Bernkonvensjonen**, som har til formål å beskytte europeiske arter av ville dyr og planter, samt deres leveområder.
- **Bonnkonvensjonen**, som omhandler tiltak for å sikre bestander av trekkende ville dyr som regelmessig krysser nasjonale grenser.
- **Washingtonkonvensjonen (CITES)**, som regulerer den internasjonale handel med utryddelsestruede plante- og dyrearter.
- **Ramsarkonvensjonen**, som gjelder bevaring av våtmarksområder, særlig av hensyn til vannfugler.
- **Biodiversitetskonvensjonen (Riokonvensjonen)**, som fastsetter generelle prinsipper og forpliktelser for statene til vern av det biologiske mangfold.

Internasjonale konvensjoner er bare det første skrittet på den lange vegen som fører fram mot en langsiktig bevaring av det biologiske mangfold. I virkeligheten er det de konkrete lokale og regionale tiltak som avgjør om konvensjoner og avtaler får den praktiske betydning de er tiltenkt. Neste skritt på vegen blir derfor å utarbeide mest mulig konkrete retningslinjer for det videre arbeid. I Stortingsmelding nr. 13 (1992-93) gis følgende hovedpunkter for en nasjonal strategi og handlingsplan for oppfølging av Biodiversitetskonvensjonen:

1. Identifisering og overvåking av biologisk mangfold og de deler av mangfoldet som krever bevaringstiltak, samt aktiviteter som truer mangfoldet.
2. Vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, samt gjennomføring av konsekvensanalyser av prosjekter og politikk av et visst omfang; som et supplement vil det være nødvendig å iverksette genbanktiltak.
3. Drive forskning, opplæring og informasjon.

### 1.3. Rødliste som forvaltningsgrunnlag

Ved utarbeidelse av en rødliste gis en oversikt over hvilke arter som det må tas spesielle hensyn til innen et større eller mindre geografisk område, jfr. pkt. 1 i forannevnte nasjonale strategi og handlingsplan for biologisk mangfold.

Stortingsmelding nr. 58 (1996-97), Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling, og Stortingsmelding nr. 29 (1996-97), Regional planlegging og arealpolitikk, fastslår at prinsippet om at alle sektorer i samfunnet har et selvstendig ansvar for å ta miljøhensyn på sitt område står sentralt i norsk miljøvernpolitikk.

Denne strategien for bl.a. å ta vare på det biologiske mangfoldet forutsetter aktiv innsats fra alle berørte sektorer gjennom bruk av egne virkemidler. Kommunene har en helt sentral rolle i arbeidet med å bevare mangfoldet, og dette skal gjenspeiles i kommunenes arealplaner og andre styringsdokumenter. Det blir i Stortingsmelding nr. 58 (1996-97) lagt vekt på at den enkelte sektor og kommune så langt som mulig må unngå ytterligere inngrep i områder som er særlig viktige i forhold til å bevare biologisk mangfold. En slik strategi forutsetter videre at relevant kunnskap om dette mangfoldet er tilgjengelige for planleggere og beslutningstakere.

Ansvar for bevaring av det biologiske mangfold angår med andre ord ikke bare et fåtall personer ansatt i naturvernforvaltningen, men griper i videste betydning inn i all vår aktivitet. Bærekraftig bruk forutsetter derfor en bred innsats på tvers av institusjonelle sektorer og fagområder, der hver enkelt samfunnssektor er forpliktet til å ta ansvar.

Ett av siktemålene med en rødliste er at den skal tjene som et redskap for kommuner og sektorer i arbeidet med å peke ut spesielt utsatte arter/artsgrupper og habitater/naturtyper. Den utgjør dermed et viktig ledd i den lange prosessen fra utarbeidelse av internasjonale konvensjoner til konkret handling. Det er også grunn til å understreke at rødlisteartene ofte er indikatorer på truede habitater. En rødliste vil derfor være et nyttig hjelpemiddel i arealforvaltningen etter Plan- og Bygningsloven (PBL).

Det er som regel flere grunner til at en viltart er truet, men felles for disse artene er at deres overlevelse i livskraftige bestander ikke er sikret så lenge de negative faktorene fortsetter å virke. I tillegg kommer noen arter som har stabile og relativt solide bestander, men som på grunn av sin økologi gjør dem spesielt sårbare.

Denne rødlista må ikke oppfattes som en fullstendig oversikt over hvilke fuglearter som trenger oppmerksomhet fra forvaltningens side. Den overordnede målsetting må hele tiden være en helhetlig naturforvaltning som for framtida ikke bare gjør det unødvendig å innlemme flere arter på lista, men som også fører til at arter etter hvert kan tas ut.

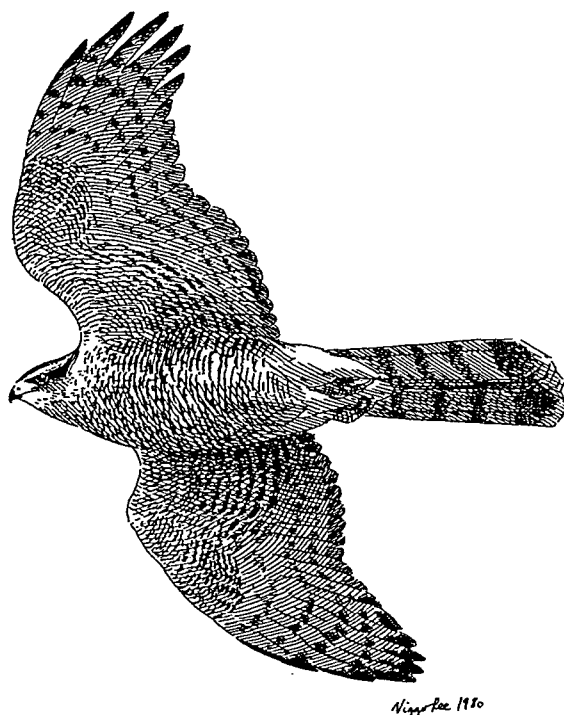
Den klassiske formen for naturvern - med vern av arter og spesielt viktige områder med hjemmel i Naturvernloven - er bare ett av flere nødvendige tiltak i en slik prosess. I dag er ca. 6 % av landets totalareal underlagt forskjellige former for slikt vern, men omfatter på langt nær alle naturtyper eller arter som lever innenfor landegrensene. Og selv om nye vernearealer etterhvert vil komme til, er det ingen realistisk målsetting, og heller ingen ønskelig naturforvaltningsstrategi, å prøve å sikre hele arts mangfoldet gjennom slike tiltak. Størstedelen av bestandene av de fleste arter vil også for framtida befinne seg i områder uten vernestatus. Vi snakker om en "bærekraftig bruk," med den hovedregel at vi må nøye oss med å høste av

naturen - og ikke som nå - gå løs på selve naturkapitalen. Fuglearter som trenger store arealer med gammel, utvokst skog for å livberge seg er et velkjent eksempel i så måte. Å bevare eller å opprettholde livskraftige bestander av arter som storfugl, tretåspett eller hønsehauk gjennom verneområder ville bli for konfliktfullt i forhold til næringsinteressene. Utfordringen blir i stedet andre og mer nyanserte former for hogst og skogskjøtsel, i kombinasjon med avsetning av nøkkelområder som får en helt spesiell skjøtsel eller får stå urørte.

En rødliste har liten nytte i seg selv. Det er først når den følges opp med konkrete handlingsplaner for hver enkelt art - gjennom kartlegging av forekomst, overvåking av bestandsutvikling og kartlegging av aktuelle trusselfaktorer - at den kommer til sin rett. Sist, men ikke minst, er det viktig at informasjon om truede arter når ut til alle aktører i samfunnet. Skal arealplanleggere, grunneiere, skogbrukere og andre kunne vise de hensyn som forventes, må de også vite hva som konkret befinner seg i de aktuelle områdene, og hvordan hensyn skal tas.

I denne rapporten er det lagt vekt på å gjøre materialet mest mulig anvendelig på kommunalt nivå. Kommunen er også det viktigste "bindeleddet" mot de som er primære brukere og forvaltere av naturressursene. Gjennom sitt lokale forvaltningsapparat vil kommunen - bedre enn noen annen - her være istand til å formidle den kunnskapen vi sitter inne med om de truede artene, og få til et nødvendig samarbeid. Midt opp i alt dette vil vi trekke fram lokal-kunnskapen som en stor "ressurs." I mange distrikter vil denne kunne bidra til at en relativt raskt finner fram til en del praktiske tiltak, og som ikke trenger å være konfliktfylte.

Ved oppdatering av de kommunale viltområdekartene bør det dessuten være et mål å få avmerket kjente hekkeområder/viktige tilholdssteder for samtlige truede arter i fylket.



*Hønsehauken er knyttet til eldre skog på gode og middels boniteter, og er således en av våre mest utfordrende arter å forvalte i forhold til betydelige næringsinteresser. Ved å samarbeide med grunneiere og skogbruksorganisasjonene om egne skjøtelsesplaner for hekkeområdene kan vi greie å snu den negative bestandsutviklingen i fylket.*

## 2. VURDERING AV TRUETE ARTER

### 2.1. Kriterier for artsutvalg

Følgende kriterier er benyttet ved utvelgelse av arter til rødlista for Oppland (tabell 1):

- **Arter som er oppført på internasjonale rødlister.** På *IUCN* (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) sin liste over globalt truete dyrearter (Groombridge 1993) befinner det seg tre fuglearter med forekomst i Norge; dverggås, havørn og åkerrikse. På *BirdLife International's* globale liste over truete fuglearter (Collar m.fl. 1994) er i tillegg stellerand og dobbeltbekkasin inkludert. Alle de globalt truete arter som forekommer/har forekommet i Oppland, dvs. dverggås og åkerrikse (som tidligere har hekket) og dobbeltbekkasin (som hekker), er tatt med på rødlista for fylket.

Arter på den europeiske rødlista (Tucker & Heath 1994) er også tatt med, men denne inneholder enkelte arter som har stabil og relativt god bestand i Norge/Oppland, eksempelvis rødstilk og rødstjert. Disse artene er ikke ført opp på rødlista.

- **Arter som er oppført på den norske rødlista.** Alle arter på den norske rødlista (Størkersen 1996), og som er vurdert å ha forvaltningsrelevans for Oppland, er tatt med.
- **Opprinnelige og hjemmehørende arter.** Innførte arter er ikke vurdert i forbindelse med rødlista. Dette dreier seg både om såkalte B-arter og AB-arter (Ree & Gjershaug 1994). B-arter har med overveiende sannsynlighet eller med sikkerhet ikke nådd Norge spontant, mens AB-arter opprinnelig er innførte arter (f.eks. fasan og kanadagås) som i dag yngler i vill tilstand uten at menneskelige inngrep er nødvendige for å opprettholde bestandene (Ree & Gjershaug 1994).
- **Arter som er registrert reproduserende i Oppland de siste 150 år.** Det forutsettes at artene på rødlista har hatt, eller med stor sannsynlighet har hatt, reproduserende bestander i Oppland de siste 150 år. Kategoriene *Utgått (Ex)* inkluderer derfor utelukkende arter som forsvant som hekkefugler etter 1847.
- **Bestandsstatus i Oppland.** Ved utarbeidelse av en rødliste rettes søkelyset først og fremst mot de arter som er truet av menneskeskapte årsaker (f.eks. hvittryggspett), men også de arter som har en så liten bestand at den ikke tåler noen nedgang (f.eks. vierspurv). I tillegg kommer noen arter som har en stabil og relativt solid bestand, men hvor sider ved artens økologi gjør den spesielt sårbar for forstyrrelser (f.eks. kornkråke). Arter som går tilbake av årsaker som sannsynligvis ikke skyldes menneskelig aktivitet, er mindre aktuelle rødlistekandidater (f.eks. tyrkerdue). Artsutvalget er kun basert på hvilken status den *reproduserende bestanden* har i fylket, dvs. at forhold forbundet med trekk, overvintring m.m. ikke er trukket inn i vurderingen.



## 2.2. Arter som er vurdert, men ikke inkludert i rødlista

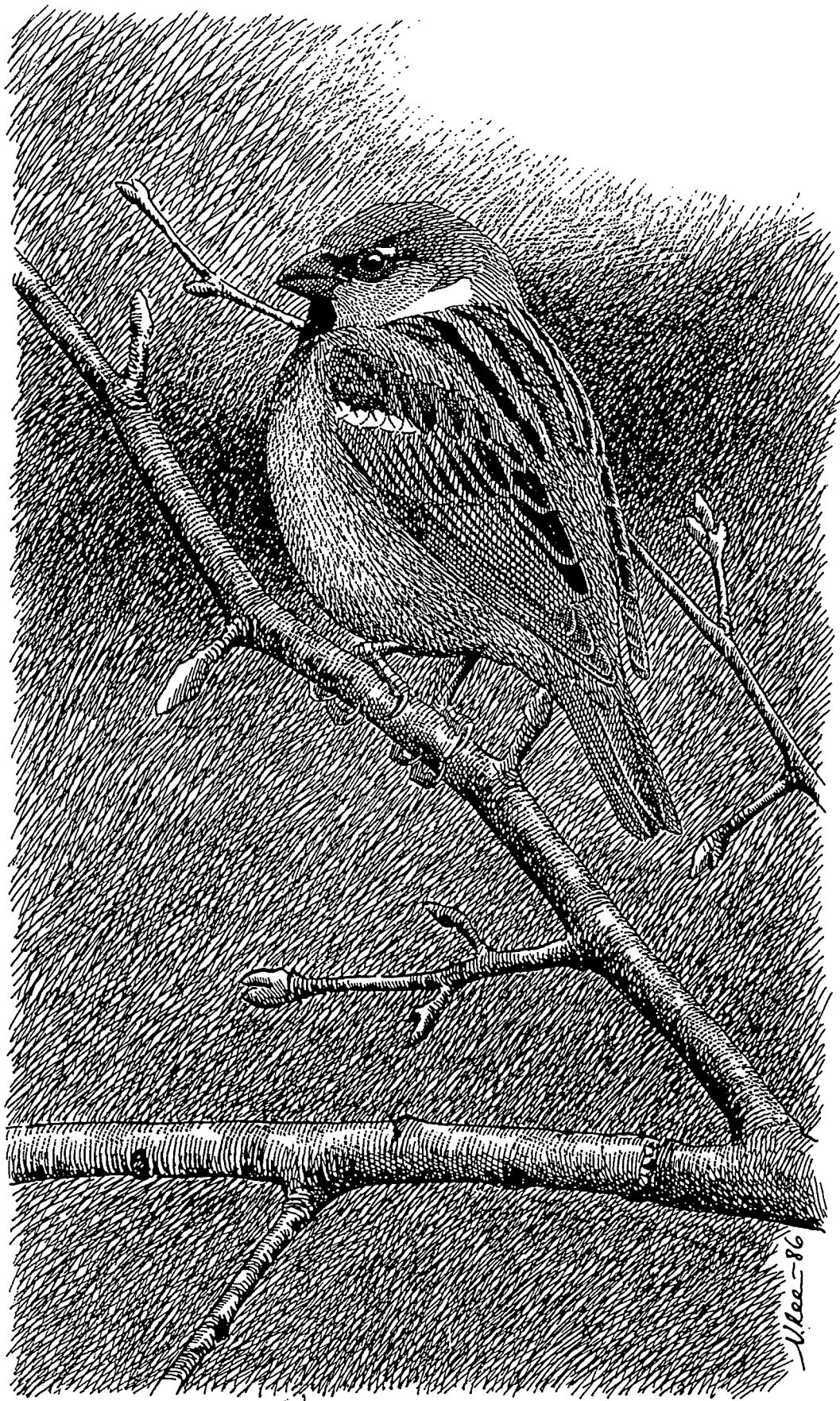
Fordi det alltid vil være stor diskusjon omkring hvilke arter som skal med i en rødliste, vil vi kort nevne hovedbegrunnelsene for at en del fuglearter ikke er tatt med. Følgende klassifisering har her vært retningsgivende:

### Sjeldne hekkefugler

- Arter med større forekomst i andre deler av landet, og som trolig ikke har hatt noen tilbakegang i Oppland eller landet forøvrig. Hit hører også såkalte randpopulasjoner, hvor forvaltningsrelevansen for Oppland dermed blir liten. Her skal bemerkes at enkelte "randsonerarter" er tatt inn på vår rødliste (f.eks. sivhøne og vierspurv), men det spesielle ved disse er at de er knyttet til miljøer/habitater som det er lite av i fylket, og som av forskjellige årsaker er truet/utsatt for menneskelige inngrep. Det er viktig å skåne om disse for at en viktig del av det biologiske mangfold i fylket ikke skal gå tapt. Sjeldne arter som er vurdert, men ikke tatt med på rødlista (antatt bestand anført i parentes): Sothøne (15-25 par), fjæreplytt (50-70 par), makrellterne (10-20 par), rødnebbterne (50-70 par), haukugle (10-100 par), hornugle (50-100 par), rørsanger (30-40 par), nøttekråke (15-20 par), stillits (30-50 par), konglebit (30-80 par) og kjernebiter (5-10 par).
- Arter som øker i antall og/eller utbredelse i fylket og/eller landet forøvrig. Typiske arter er her (antatt bestand anført i parentes): Toppdykker (min. 10 par), horndykker (10-15 par), gråhegre (50-60 par), knoppsvane (min. 40 par), tjeld (5-10 par), gråmåke (5-10 par) og vintererle (100-150 par).

### Vanlige hekkefugler, men som er i tilbakegang

- Arter som har gått tilbake, men som fortsatt er for tallrike til å inkluderes på rødlista. Typiske arter er her (antatt bestand anført i parentes): Storfugl (1000-5000 hunner), vipe (1000-2000 par), boltit (100-200 par), brushane (100-200 par), svømmesnipe (400-800 par), tretåspett (300-500 par), sanglerke (2000-5000 par), låvesvale (3000-7000 par), taksvale (5000-10000 par) og rødstjert (5000-10000 par).



*Det kommer antagelig overraskende på mange at gråspurven er tatt med som en truet art, men den et godt eksempel på hvordan endrete livsbetingelser kan få utilsiktede følger bare i løpet av kort tid.*

## 2.3. Trusselkategorier

International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) har utviklet et sett med trusselkategorier som er benyttet i de fleste nasjonale og internasjonale rødlistene. Disse kategoriene, som ble benyttet i de tidligere norske rødlistene fra DN (Christensen & Eldøy 1988, Størkersen 1992), er:

- Utgått/utryddet (*Extinct, Ex*).
- Direkte truet (*Endangered, E*).
- Sårbar (*Vulnerable, V*).
- Sjelden (*Rare, R*).
- Usikker (*Indeterminate, I*).
- Utilstrekkelig kjent (*Insufficiently known, K*).

I den nordiske rødlista (Höjer 1995) er kategoriene *Usikker (I)* og *Utilstrekkelig kjent (K)* tatt ut. Det anbefales videre at kategorien *hensynskrevende (V+)* erstattes av kategoriene *declining, care demanding (DC)* og *declining, monitoring species (DM)*. I den nye rødlista fra DN (Størkersen 1996) er disse anbefalingene fulgt. Kategorien *hensynskrevende (V+)* er erstattet av *hensynskrevende (DC)* og *overvåkes (DM)*. Betegnelsen på sistnevnte kategori, *overvåkes*, er ikke endelig vedtatt av DN og kan derfor bli annerledes i den offisielle rødlista. Vi ser det som viktig at det er samsvar mellom norske rødlistene i bruken av trusselkategorier, og har derfor i rødlista for Oppland fulgt kategori-inndelingen til DN.

Forøvrig vil vi bemerke at det for enkelte arter har vært vanskelig å velge kategori. Det er ikke til å unngå at det vil være en del ulike oppfatninger om fuglearters bestandssituasjon, og at vektleggingen av de forskjellige forhold alltid vil være gjenstand for diskusjon.

Definisjonene av kategoriene følger i stor grad de som er gitt i den nordiske rødlista (Höjer 1995).

### 1. Utgått/utryddet (Ex/Ex ?).

*Arter som ikke er påvist reproduserende i fylket på minst 50 år. Ex? angir at arten har forsvunnet for mindre enn 50 år siden.*

Kommentar: De fleste av artene i denne kategorien er observert i fylket etter at de forsvant som ynglearter. Eksempelvis har åkerrikse blitt observert flere ganger etter at den forsvant som hekkefugl i fylket. Det er derfor viktig å presisere at kategorien omfatter reproduserende bestander (Höjer 1995).

### 2. Direkte truet (E).

*Arter som står i fare for å utryddes/gå ut i nær framtid. Deres muligheter til å overleve er små dersom de negative faktorene fortsetter å virke.*

Kommentar: Med nær framtid regnes de nærmeste 20 - 30 år (Höjer 1995). Uttrykkene utryddelse og overlevelse brukes her i forbindelse med spørsmålet om hvorvidt *reproduserende* bestander vil kunne opprettholdes eller ikke. Til denne gruppen regnes både arter som har en sterkt redusert bestand og arter som har fått mange av sine leveområder ødelagt (Størkersen 1992).

### 3. Sårbar (V).

*Arter som kan gå over i gruppen direkte truet i nær framtid dersom de negative faktorene fortsetter å virke.*

Kommentar: Til denne gruppen regnes arter som er i tilbakegang med hensyn til antall eller utbredelse på grunn av direkte eller indirekte påvirkning fra menneskets side. Gruppen omfatter også arter som fortsatt er vanlige, men som synes å være sterkt utsatt for negative påvirkninger.

### 4. Sjelden (R).

*Arter med små bestander som for tiden ikke er direkte truet eller sårbare, men som likevel er i en utsatt posisjon fordi de er knyttet til begrensede geografiske områder eller har en spredt og sparsom utbredelse i et større område.*

Kommentar: Vurderingen av hvilke arter som bør regnes til denne gruppen er ikke enkel, og vil bli preget av skjønn. Følgende kriterier er fulgt:

- Arter som har en liten, stabil bestand som kan vise *tegn* til tilbakegang.
- Arter som har en liten bestand, men som er relativt vanlige innenfor det begrensede området de forekommer, samtidig som de har en betydelig utbredelse utenfor Oppland/Norge, er ikke med i denne kategorien. Dette kriteriet utelukker mange arter som oppfattes som sjeldne i Oppland.
- Det legges vekt på å ta med sjeldne arter som er tilknyttet naturtyper som er truet i Oppland/Norge og/eller Europa.
- Sjeldne arter som er reelt/potensielt truet av f.eks. faunakriminalitet kan tas med.

### 5. Hensynskrevende (DC).

*Arter som ikke tilhører kategoriene 1 - 3; men som likevel krever spesielle hensyn/tiltak. Artenes bestander og utbredelsesområder avtar, men situasjonen er ennå ikke så alvorlig at kategoriene 1 - 3 er aktuelle.*

Kommentar: Normalt er kategorien forbeholdt relativt vanlige arter som har fått redusert sin bestand eller utbredelse i en grad som må betraktes som alvorlig (Höjer 1995).

### 6. Overvåkes (DM).

*Arter som har gått tilbake, men som ikke regnes som truet. For disse artene er det grunn til overvåking av situasjonen.*

Kommentar: Her er plassert arter som ikke har hatt en så kraftig tilbakegang som de under *hensynskrevende*. Disse artene bør likevel få oppmerksomhet på grunn av spesielle sider ved deres økologi, trusselfaktorer som potensielt kan få betydning, eller manglende kunnskap om bestandssituasjonen.

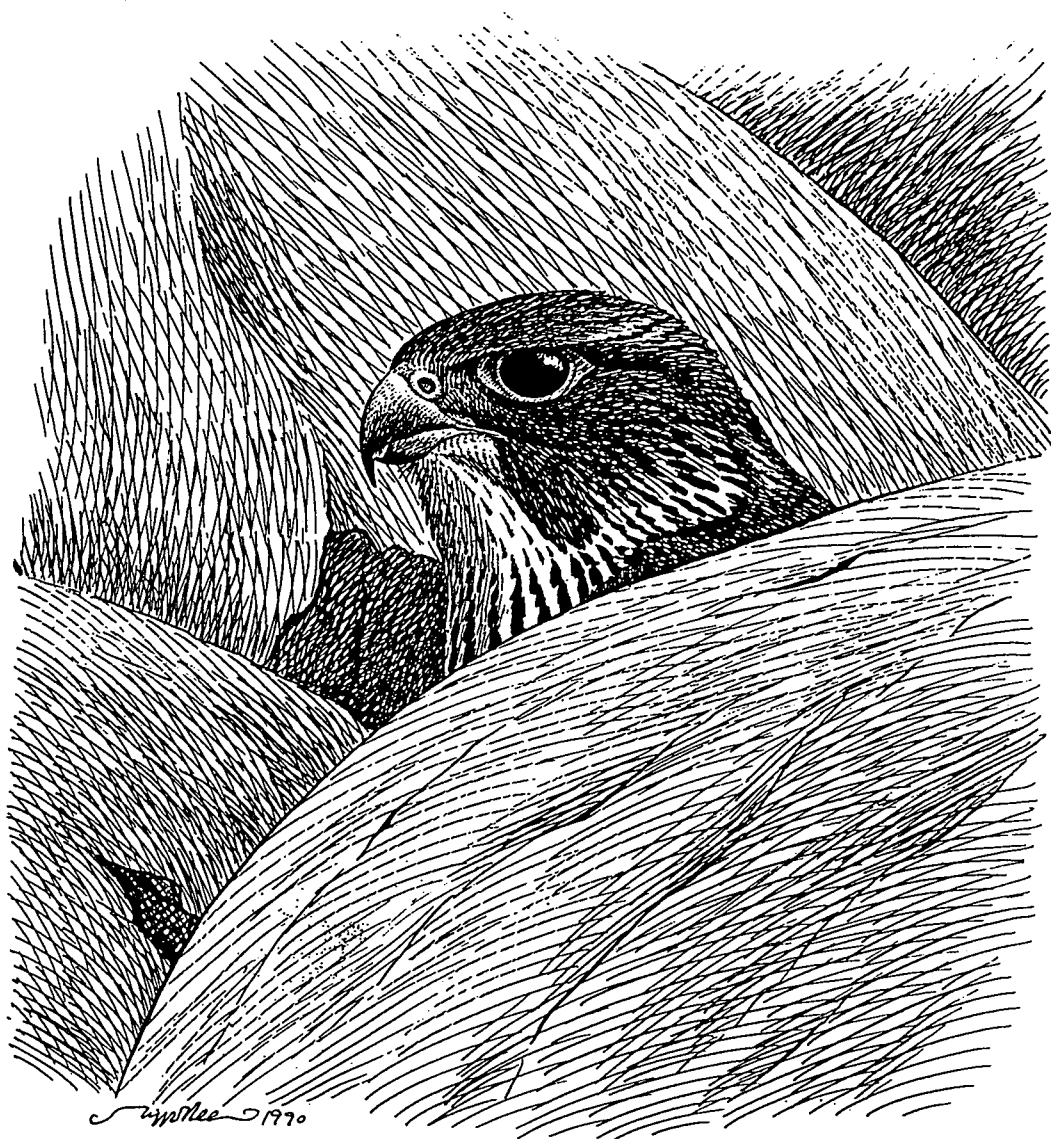
### 7. Andre trusselkategorier som det er referert til i rapporten.

Trusselkategoriene under europeisk status er hentet fra *BIRDS IN EUROPE Their Conservation Status (Tucker & Heath 1994)*. Her er følgende kategorier benyttet:

- *Endangered*, E (direkte truet)
- *Vulnerable*, V (sårbar)

- *Rare*, R (sjelden)
- *Declining*, D (tilbakegang)
- *Localized*, L ("lokal/stedbunden", dvs. arter med 90% av bestanden begrenset til 10 eller færre lokaliteter)
- *Insufficiently known*, Ins (utilstrekkelig kjent)
- *Secure*, S ("sikker", dvs. at bestanden er utenfor fare. Det er videre angitt om kategoriene gjelder hekke- (B) eller vinterbestander (W))

I de tilfeller en er usikker på artens status er denne markert med parentes.



*Denne unge jaktfalken bærer med seg et varsel om at ikke alt er helt som det skal være i vår høgfjellsfauna. Arten har hatt katastrofalt dårlig hekkeresultat de siste årene, og må nå anses som direkte truet i ett av sine tradisjonelt viktigste fylker.*

### 3. TRUETE FUGLEARTER I OPPLAND

#### 3.1. Artsoversikt

*Tabell 1. Rødliste for fugler i Oppland, inkludert artenes status i Europa og Norge.*

Tegnforklaring:

Norge/Oppland:

Ex Utgått/utryddet (50-150 år siden).  
 Ex? Utgått/utryddet (< 50 år siden).  
 E Direkte truet.  
 V Sårbar.  
 R Sjelden.  
 DC Hensynskrevende.  
 DM Overvåkes.

Tilleggs kategorier Europa:

D Tilbakegang.  
 Lb Lokal/stedbunden hekkebestand.  
 Lw Lokal/stedbunden vinterforekomst.  
 Ins Utilstrekkelig kjent.  
 S Sikker (utenfor fare).  
 ( ) Usikker status.

Kriterier for rubrikken "Utvikling Oppland":

- +1 Framgang. Svak bestandsvekst siden 1970.
- 0 Uendret/stabil bestand siden 1970.
- 1 Tilbakegang. Mellom 20 - 50 % bestandsreduksjon siden 1970.
- 2 Stor tilbakegang. Minst 50 % bestandsreduksjon siden 1970.

Art	Status			Bestand (hekkende par)		Utvikling
	Europa	Norge	Oppland	Norge	Oppland	Oppland
Rapphøne	V	Ex?	Ex		0	
Dverggås	V	E	Ex?	30-50	0	
Åkerrikse	V	E	Ex?	50-100	0	
Snøugle	V	V	Ex?	0-50	0	
Smålom	V	DC	E	2000-5000	5-8	-1
Jaktfalk	V	R	E	300-500	19-29	-1 (-2?)
Sivhøne	S		E	500-2000	2-4	-2
Hubro	V	V	E	1000-3000	8-10	-1
Kattugle	S		E	10000-30000	15-20	-1
Nattravn	(D)	DM	E	100-1000	2-5	-2
Hvitryggspett	S	V	E	1000-2000	1-3	-2
Sørlig gulerle	-	V	E	50-100	0-2	0?
Løvmeis	S		E	20000-100000	5-10	-1/-2
Hortulan	(V)	E	E	75-150	5	-2
Storlom	V	DC	V	2000-5000	100-150	-1
Bergand	Lw	DM	V	1000-1500	75-150	-2
Hønehauk	S	R	V	2000-3000	75-100	-1/-2
Fjellmyrløper	(V)	DM	V	200-1000	20-30	-1
Skogdue	S	V	V	1000-5000	30-50	-1
Vendehals	D	V	V	2000-10000	200-500	-2
Fjellerke	(S)	V	V	2000-10000	50-100	-1 (-2?)
Lappmeis	(S)		V	10000-50000	5-20	-1

Art	Status			Bestand (hekkende par)		Utvikling
	Europa	Norge	Oppland	Norge	Oppland	Oppland
Varsler	D		V	5000-10000	20-60	-2
Stjertand	V	R	R	200-1000	10-25	0 (-1?)
Knekkand	V		R	10-100	2-3	0
Skjeand	S	DC	R	100-500	2-3	0
Havelle	S	DM	R	5000-10000	30-40	-1 (?)
Vepsevåk	S	DM	R	500-1000	5-10	-1
Myrhauk	V	R	R	10-100	10-50	0
Musvåk	S		R	1000-2000	25-40	0 (-1?)
Kongeørn	R	R	R	700-1000	40-54	0
Fiskeørn	R	R	R	150-200	8-10	-1 (0?)
Lerkefalk	S	R	R	Ca. 70	5-8	+1
Vandrefalk	R	V	R	244-344	2	0 (+1?)
Vaktel	V		R	10-100	0-1	0
Trane	V	DM	R	500-750	120-170	0 (+1?)
Dverglo	(S)	R	R	200-300	40-50	+1
Fjelljo	(S)		R	1000-5000	2-15	0
Kornkråke	S		R	365-425	Ca. 105	0
Vierspurv	(S)		R	100-500	5-10	0
Svartand	S	DM	DC	1000-5000	50-100	-1 (0?)
Sjørørre	Lw	DM	DC	500-1500	50-100	-1 (0?)
Storspove	Dw		DC	5000-10000	100-150	-1
Grønnspekk	D		DC	2000-10000	150-250	-1
Svartspekk	S		DC	2000-4000	300-500	-1
Dvergspett	S	DC	DC	1000-5000	50-150	-1
Sandsvale	D		DC	100000-250000	2 000-4 000	-1
Gråspurv	S		DC	300000-800000	3 000-7 000	-2
Dobbeltbekkasin	(V)	DM	DM	5000-15000	300-600	-1
Gråspett	D	DC	DM	1000-2500	100-200	0?
Tornskate	(D)		DM	5000-10000	100-150	-1/-2

### 3.2. Forvaltningsansvar i landssammenheng

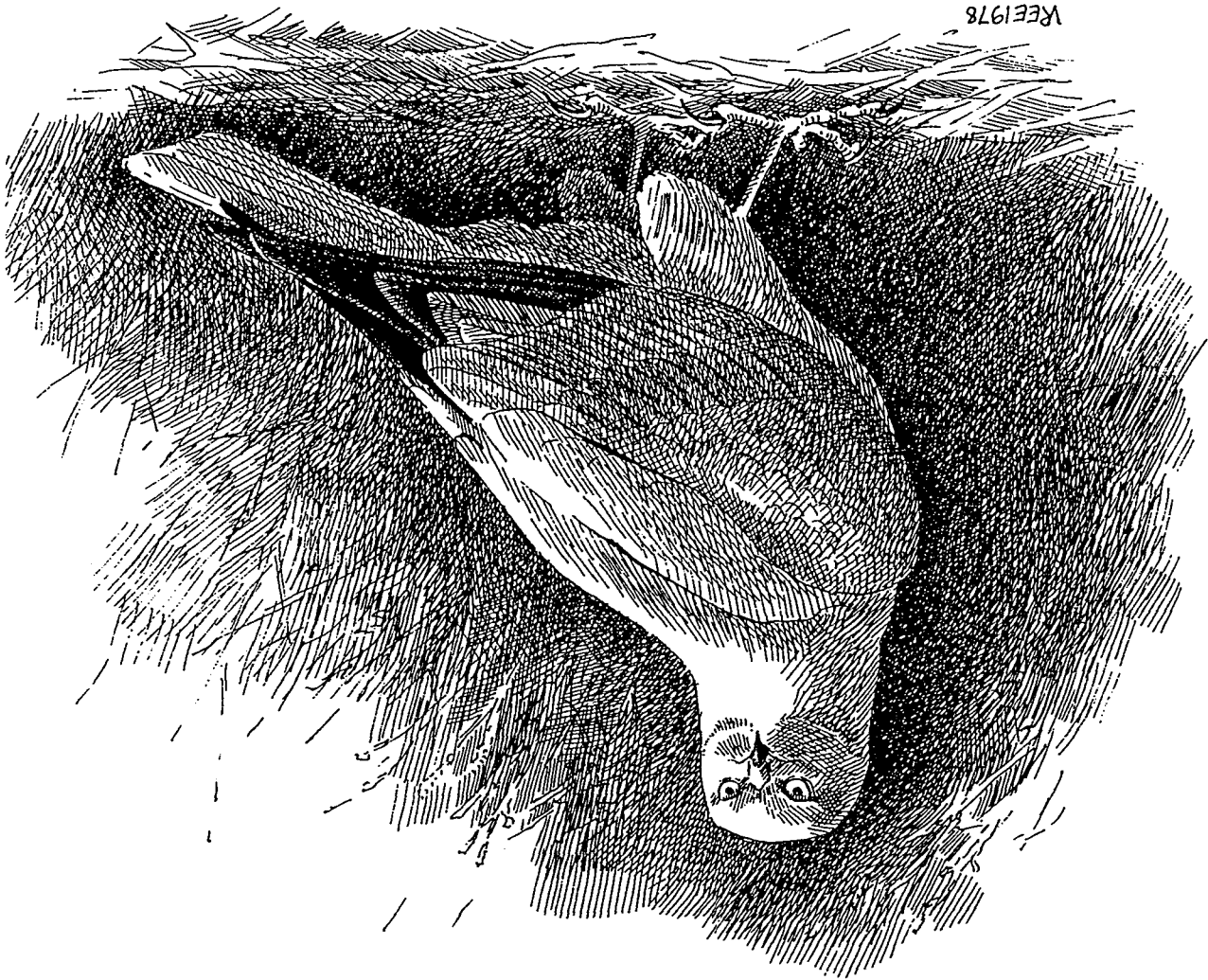
Tabell 2. Oppland fylkes forvaltningsansvar for de enkelte arter, basert på prosentandel av landets totalbestand. I tillegg er antall fylker hvor arten er konstatert som hekkefugl etter 1970 satt i parentes bak artsnavnet.

Trussel-kategori	Hekkebestanden i Oppland i prosent av landets totalbestand				
	50-75%	20-30%	10-20%	5-10%	0,1-5%
Direkte truet				Jaktfalk (11)	Smålom (16)
				Hortulan (5)	Sivhøne (14)
					Hubro (15)
					Kattugle (16)
					Nattravn (7)
					Hvitryggspett (12)
					Sørlig gulerle (6 ?)
					Løvmeis (16)
Sårbar				Bergand (12)	Storlom (19)
				Fjellmyrløper (6)	Høsehauk (19)
				Vendehals (19)	Skogdue (11)
					Fjellerke (9) *
					Lappmeis (5)
					Varsler (12)
Sjelden	Myrhauk (5)	Trane (11)	Knekkand (6)	Kongeørn (15)	Stjertand (11)
		Kornkråke (5)	Dverglo (13)	Fiskeørn (11)	Skjeand (14)
				Lerkefalk (5)	Havelle (9)
					Vepsevåk (8)
					Musvåk (13)
					Vandrefalk (17)
					Vaktel (4)
					Fjelljo (10)
				Vierspurv (2)	
Hensynskrevende			Svartspett (17)	Sjørørre (12)	Svartand (15)
				Grønnspekk (17)	Storspove (17)
					Dvergspett (19)
					Sandsvale (19)
					Gråspurv (19)
Overvåkes				Dobbeltbekkasin (8)	Tornskate (14)
				*	
				Gråspett (17)	

\* Med bakgrunn i nye bestandsopplysninger fra enkelte fylker, er det mye som taler for at landets totalbestand er betydelig overestimert for *dobbeltbekkasin* og *fjellerke* (Gjershaug m.fl. 1994), slik at Oppland har et større forvaltningsansvar for disse enn tabellen viser.



Minst halvparten av hekkebestanden av myrhaug finnes i Oppland, som dermed har et meget stort forvaltningsansvar i landsammenheng.



### 3.3. Forvaltningsansvar på kommunenivå

Tabell 3. Kommunenes forvaltningsansvar for truede arter.

- H: Arten er pr. 1997 å regne som sikker hekkefugl i kommunen.  
h: Arten er registrert i hekketida de siste ca. 10 årene, men hekking er ikke dokumentert.  
Hit regnes også arter som er påvist hekkende et fåtall ganger de siste ca. 10 årene, men uten at de pr. 1997 kan regnes som sikre hekkefugler.

ART	LESJA	DOVRE	SEL	VAGA	LOM	SKJÅK	NORDFRON	SØRFRON	RINGEBU	ØYER	LILLEHAMMER	GAUSDAL	GJØVIK	ØSTRE TOTEN	VESTRE TOTEN	GRAN	LUNNER	JEVNAKER	SØNDRE LAND	NORDRE LAND	ETNE	SØRAURDAL	NORDAURDAL	ØSTRE SLIDRE	VESTRE SLIDRE	VANG	SIDE-HENV.		
Rapphøne																											41		
Dverggås																												42	
Åkerrikse																												43	
Snøugle																												44	
Smålom	h	h					h	h																	H	H	H	45	
Jaktfalk	H	H	h	H	H	H	h	h	H			H													H		H	46	
Sivhøne					h			h								H												47	
Hubro	h	h	h	h	H	h			h	h	h	h								h	H	h	H				h	48	
Kattugle				h	H	H	H		h		h	h	H	h		h			h	H	h						h	49	
Nattravn		h					h													h	h							50	
Hvitryggspett			h	h			H	h			h		h							h						h	h	51	
Sørlig gulerle		h									h																	52	
Løvmeis														h	h	h	h	h										53	
Hortulan				h			h	H	h		h	h	h			H												54	
Storlom	H	H	h	h		H	H	H	H	H	h	H	H	H	H	H	H	h	H	H	H	H	H	H	H	H	H	55	
Bergand	H	H	H	H	H	h	H	H	H	H		h													H	H	h	h	56
Hønehauk	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	57	
Fjellmyrløper		h							h	H		H											h	H	H			58	
Skogdue							h		h	h		H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	h	h					59	
Vendehals	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	60	
Fjellerke	H	H	H	H	H	h	H	H																		H	H	61	
Lappmeis		H			h	h		H	h			h																62	
Varsler	h	h	h	h		h	h	h	h	h	h	h	h						h	h	h	h	h	h	h	h	h	63	
Stjertand	h	H					H	h				h				h					h	h	h	H	h			64	
Knekkand		h	h	h	h		h		h							h	h			h	h							65	
Skjeand	h	h	h		h		h	h								h				h	h							66	
Havelle	H	H	H		H	H	h		h																	H	H	67	
Vepsevåk													H	H	h	H	h	h	h	h								68	

ART	LESJA	DOVRE	SEL	YGA	LOM	SKJAK	NORDFRON	SØRFRON	RINGEBU	ØYER	LILLEHAMMER	GAUSDAL	GJØVIK	ØSTRE TOTEN	VESTRE TOTEN	GRAN	LUNNER	JEVNAKER	SØNDRE LAND	NORDRE LAND	ETNE DAL	SØRAURDAL	NORDAURDAL	ØYSTRE SLIDRE	VESTRE SLIDRE	VANG	SIDEHENV.
Myrhauk	H	H	H				h	h	H	h		H									H		H	H	H		69
Musvåk									h		h		H	H	H	H	H	H	H	h		H	h				70
Kongeørn	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H		H								H	H			H		H	71
Fiskeørn					H						h		h	H		H	H	H	H	H	H		H				72
Lerkefalk													h	h	h	H	h	h	H	H							73
Vandrefalk									H														H				74
Vaktel	h									h	h		h	h		h										h	76
Trane	H	H	H	H		H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	h	h	H	H	H	H	H	H	H	H	77
Dverglo	h				h	h	h		H		H		H	H	H	H		H	H	H							79
Fjelljo	h	h	h		h	h	h	h	h															H		h	80
Kornkråke													h	H													81
Vierspurv											H		h	h	h				H								82
Svartand	h	H	H	H	h	h	H	H	H	H		H								h	H		h	H	H	h	84
Sjørre	H	H	h	H	h	h	H	H	H	H		H								h	h	h	h	H	H	H	85
Storspove	H	h	h	h			h	H	H	H	H	H	H	H	H	h			H	H	H	h	H		h		86
Grønnspekk		H	H	h	h	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H		H	H	87
Svartspekk	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	88
Dvergspett	h	H	H	H	h	H	H	H	H	H	H	H	H	H	h	H	h	h	H	H	H	H	H	H	H	H	89
Sandsvale	H	H	H	H	H	H	H	H	H		H	H	H	H	H	H	h	H	H	h	H	H	h	H	h	H	90
Gråspurv	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	91
Dobbeltbekkasin		H		H			H	H	H	H	H	H	H								H	H	H	H	H	H	92
Gråspett	h	h	h	h	h	h	H	H	H	h	h	H	H	H	H	h	h	H	H	H	H	H	H	h	h	H	93
Tornskate	h	h	h			h	h	h	h	H	H	h	H	H	H	H	H	H	H	h		h	h	h	h		95

### 3.4. Artenes valg av habitat

Tabell 4. Truete arter i Oppland og deres valg av habitat.

Forklaring til tabellen:

Habitater:

- Skog: Omfatter også hogstflater, glenner og skogkanter.  
 Myr/vatn: Omfatter alle myrtyper, vatn, tjern, elver og bekker fra lågland til høgfjell.  
 Fjell/bergvegger: Omfatter arter som hekker i bergvegger, fra lågland til høgfjell. Disse artene er i hovedsak knyttet til skog, myr og fjell-landskap når det gjelder fødesøk.  
 Fjell: Omfatter alpine habitater utenom myr og vatn.  
 Kulturmark: Omfatter dyrket mark og beitemark med spredtstående skog, skogholt og kantsoner, slåtteenger, grasmark og kornåkrer.  
 Urbane områder: Omfatter bebyggelse, hager, industriområder osv.

Habitatets betydning for den enkelte art:

Mange av artene har stor variasjonsbredde i sitt livsmiljø, og lar seg derfor ikke plassere under bare ett habitat. De habitater som arten er sterkest knyttet til i hekkesesongen er angitt med **xx**. Habitater av mer underordnet betydning i forplantningstida, men likevel nødvendige for at arten skal finne seg til rette, er angitt med **x**.

Art	Habitat					
	Skog	Myr/vatn	Fjell/berg-vegger	Fjell	Kultur-mark	Urbane områder
<b>Direkte truet (E)</b>						
Smålom		xx				
Jaktfalk			xx	xx		
Sivhøne		xx				
Hubro	xx	x	xx	x	x	
Kattugle	xx				xx	x
Nattravn	xx					
Hvitryggspett	xx					
Sørlig gulerle		xx			xx	
Løvmeis	xx				x	
Hortulan	x				xx	
<b>Sårbar (V)</b>						
Storlom		xx				
Bergand		xx				
Hønehauk	xx					
Fjellmyrløper		xx				
Skogdue	xx				xx	
Vendehals	xx				xx	
Fjellerke				xx		

Art	Habitat					
	Skog	Myr/vatn	Fjell/berg- vegger	Fjell	Kultur- mark	Urbane områder
Lappmeis	xx					
Varsler	xx	x		x		

#### Sjelden (R)

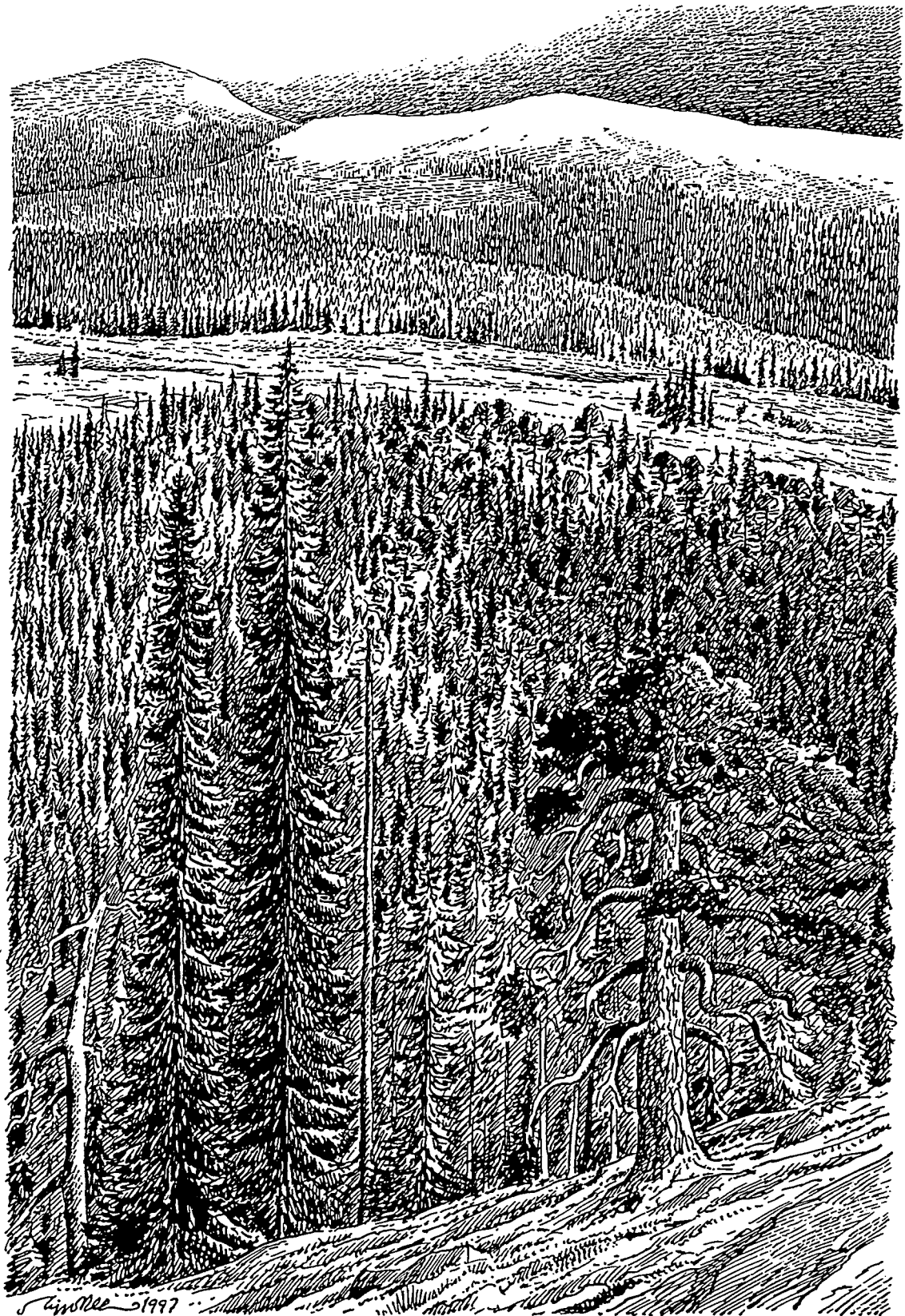
Stjertand		xx				
Knekkand		xx				
Skjeand		xx				
Havelle		xx				
Vepsevåk	xx				x	
Myrhauk		xx		x		
Musvåk	xx				x	
Kongeørn	xx	x	xx	xx		
Fiskeørn	xx	xx				
Lerkefalk	xx	xx			xx	
Vandrefalk	x	x	xx	x	x	
Vaktel					xx	
Trane		xx			x	
Dverglo		xx				xx
Fjelljo		x		xx		
Kornkråke	x				xx	
Vierspurv	xx	xx				

#### Hensynskrevende (DC)

Svartand		xx				
Sjørørre		xx				
Storspove		xx			xx	
Grønnspekk	xx				xx	
Svartspekk	xx					
Dvergspett	xx					
Sandsvale		x			x	xx
Gråspurv					x	xx

#### Overvåkes (DM)

Dobbeltbekkasin		xx			x	
Gråspett	xx				x	
Tornskate	xx				xx	



*Arealet med produktiv skog utgjør ca. 25 % av totalarealet i Oppland, og er tilholdsted for omlag 45 % av de 173 registrerte hekkefuglene i fylket. Hele 24 av de truede artene er i større eller mindre grad knyttet til skog og er dermed nest etter våtmark den naturtypen som byr på flest truede arter.*

### 3.5. Forvaltningsansvar på kommunenivå sett i sammenheng med habitatvalg

Med utgangspunkt i det som er nevnt innledningsvis (kap. 1.3) vil vi her se nærmere på hvilket forvaltningsansvar som “hviler” på den enkelte kommune. For ikke å skape misforståelse skal det føyes til at dette er en utfordring som kommunene ikke er alene om, men som i mange sammenhenger likevel krever at kommunene er aktive i forhold til. I tillegg til sin sentrale rolle i arealforvaltningen etter Plan og Bygningsloven er det viktig at kommunene kan inneha en “bindeledd-funksjon” overfor ulike brukergrupper eller sektorer.

Kommunene er nærmeste styringsnivå i forhold til lokalt næringsliv, landbruk og innbyggerne. Dette gjør at kommunene har en svært viktig rolle i arbeidet med å sikre at lokale handlinger er i tråd med målsettingen om bl.a. å ta vare på det biologiske mangfoldet. Det bør derfor være en hovedmålsetting at kommunene bidrar til sikring av truede og sårbare naturtyper og arter; både nasjonalt, regionalt og lokalt. I tillegg til arealforvaltningen etter Plan og Bygningsloven innebærer dette informasjon og påvirkning overfor ulike grupper og sektorer, bl.a. landbruket, som er en sentral aktør i forhold til bruken av arealene. Kunnskapen om truede fuglearter og deres habitater bør også være en del av grunnlaget i forbindelse med utarbeidelsen av lokal Agenda 21.

*Tabell 5. Kommunenes forvaltningsansvar for truede arter, inndelt etter deres valg av habitat.*

Forklaring til tabellen:

#### Habitater

Det vises til nærmere forklaring under tabell 4, hvor det også går fram at mange arter er avhengige av flere habitater. I denne tabellen har vi valgt det habitatet som etter vår vurdering er dominerende for arten.

#### Forvaltningsansvar

Stort forvaltningsansvar:

Arter som er uthevet med **fet skrifttype** betyr at vedkommende kommune har et spesielt stort forvaltningsansvar for disse. Her er alle arter som står på den nasjonale rødlista som “direkte truet” (E) tatt med, dersom de hekker eller antas å hekke i kommunen. Videre er arter som har en fast og etter forholdene god hekkebestand i kommunen tatt med. Med få unntak er dette arter som har hovedtyngden av bestanden (sitt “kjerneområde”) i den regionen/delen av fylket hvor kommunen ligger.

Middels forvaltningsansvar:

Hit regnes arter som i fylkessammenheng har en liten hekkebestand i vedkommende kommune. I mange tilfeller dreier dette seg om arter som her hekker i preferien av sitt utbredelsesområde (eller “kjerneområde”) i

fylket. Under denne definisjonen kommer også alle de arter som er påvist i kommunen i hekketida de siste ca. 10 årene, - enten som ustabile hekkefugler, eller at det foreligger mistanke om hekking. Ett unntak fra det forannevnte er gråspurven, som vi har valgt å plassere under denne kategorien fordi vi ikke har tilstrekkelig grunnlag til å peke ut kommuner med større forvaltningsansvar enn andre.

Trusselkategori i Oppland (angitt i parentes bak artsnavnet)

- E Direkte truet.  
 V Sårbar.  
 R Sjelden.  
 DC Hensynskrevende.  
 DM Overvåkes.

Kommune	Habitat					
	Skog	Myr/vatn	Fjell/bergvegger	Fjell	Kulturmark	Urbane områder
Lesja	Hønehauk (V) Varsler (V) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Smålom (E) Storlom (V) Bergand (V) Stjertand (R) Skjeand (R) Havelle (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R) Vandrefalk (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Vendehals (V) Vaktel (R) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Dovre	Nattravn (E) Hønehauk (V) Lappmeis (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Smålom (E) Storlom (V) Bergand (V) Fjellmyrløper (V) Stjertand (R) Knekkand (R) Skjeand (R) Havelle (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R) Vandrefalk (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Sørlig gulerle (E) Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Sel	Hvitryggspett (E) Hønehauk (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Storlom (V) Bergand (V) Knekkand (R) Skjeand (R) Havelle (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)



Kommune	Habitat					
	Skog	Myr/vatn	Fjell/berg- vegger	Fjell	Kulturmark	Urbane områder
Vågå	Hvitryggspett (E) Hønehauk (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Storlom (V) Bergand (V) Knekkand (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R)	Fjellerke (V)	Kattugle (E) Hortulan (E) Vendehals (V) Storspove (DC)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Lom	Hønehauk (V) Lappmeis (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Sivhøne (E) Bergand (V) Knekkand (R) Skjeand (R) Havelle (R) Fiskeørn (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Kattugle (E) Vendehals (V)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Skjåk	Hønehauk (V) Lappmeis (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Storlom (V) Bergand (V) Havelle (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Trane (R)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Kattugle (E) Vendehals (V) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Nord Fron	Nattravn (E) Hvitryggspett (E) Hønehauk (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Smålom (E) Storlom (V) Bergand (V) Stjertand (R) Havelle (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Kongeørn (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Kattugle (E) Hortulan (E) Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Sør Fron	Hvitryggspett (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Lappmeis (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Smålom (E) Sivhøne (E) Storlom (V) Bergand (V) Stjertand (R) Knekkand (R) Skjeand (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Kongeørn (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Hortulan (E) Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)

Kommune	Habitat					
	Skog	Myr/vatn	Fjell/berg- vegger	Fjell	Kulturmark	Urbane områder
Ringebu	Hønehauk (V) Lappmeis (V) Varsler (V) Musvåk (R) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Bergand (V) Fjellmyrløper (V) Stjertand (R) Skjeand (R) Havelle (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R) Vandrefalk (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Kattugle (E) Hortulan (E) Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Øyer	Hønehauk (V) Skogdue (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Bergand (V) Fjellmyrløper (V) Stjertand (R) Knekkand (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Hubro (E) Kongeørn (R)		Vendehals (V) Vaktel (R) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Lillehammer	Hvitryggspett (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Varsler (V) Musvåk (R) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Fiskeørn (R) Trane (R) Vierspurv (R) Dobbeltbekkasin (DM)	Hubro (E)		Kattugle (E) Sørlig gulerle (E) Hortulan (E) Vendehals (V) Vaktel (R) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Gausdal	Hønehauk (V) Lappmeis (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Bergand (V) Fjellmyrløper (V) Stjertand (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R)		Kattugle (E) Hortulan (E) Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Gjøvik	Hvitryggspett (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Varsler (V) Vepsevåk (R) Musvåk (R) Lerkefalk (R) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Fiskeørn (R) Trane (R) Vierspurv (R) Dobbeltbekkasin (DM)	Vandrefalk (R)		Kattugle (E) Hortulan (E) Vendehals (V) Vaktel (R) Kornkråke (R) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)

Kommune	Habitat					
	Skog	Myr/vatn	Fjell/bergvegger	Fjell	Kulturmark	Urbane områder
Østre Toten	Løvmeis (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Vepsevåk (R) Musvåk (R) Lerkefalk (R) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Fiskeørn (R) Trane (R) Vierspurv (R)			Kattugle (E) Hortulan (E) Vendehals (V) Vaktel (R) Kornkråke (R) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandvale (DC) Gråspurv (DC)
Vestre Toten	Løvmeis (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Vepsevåk (R) Musvåk (R) Lerkefalk (R) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Vierspurv (R) Trane (R)			Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandvale (DC) Gråspurv (DC)
Gran	Løvmeis (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Vepsevåk (R) Musvåk (R) Lerkefalk (R) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Sivhøne (E) Storlom (V) Stjertand (R) Knekkand (R) Skjeand (R) Fiskeørn (R) Trane (R)			Kattugle (E) Hortulan (E) Vendehals (V) Vaktel (R) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandvale (DC) Gråspurv (DC)
Lunner	Løvmeis (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Vepsevåk (R) Musvåk (R) Lerkefalk (R) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Knekkand (R) Fiskeørn (R) Trane (R)			Vendehals (V) Tornskate (DM)	Sandvale (DC) Gråspurv (DC)
Jevnaker	Løvmeis (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Vepsevåk (R) Musvåk (R) Lerkefalk (R) Grønnspekk (DC) Svartspekk (DC) Dvergspett (DC) Gråspekk (DM)	Storlom (V) Fiskeørn (R) Trane (R)			Kattugle (E) Vendehals (V) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandvale (DC) Gråspurv (DC)

Kom- mune	Habitat					
	Skog	Myr/vatn	Fjell/berg- vegger	Fjell	Kulturmark	Urbane områder
Søndre Land	Nattravn (E) Hvitryggspett (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Varsler (V) Vepsevåk (R) Musvåk (R) Lerkefalk (R) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Storlom (V) Knekkand (R) Skjeand (R) Fiskeørn (R) Trane (R) Vierspurv (R) Svartand (DC)	Hubro (E) Vandrefalk (R)		Kattugle (E) Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Nordre Land	Nattravn (E) Hønehauk (V) Skogdue (V) Varsler (V) Vepsevåk (R) Musvåk (R) Lerkefalk (R) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Storlom (V) Fiskeørn (R) Stjertand (R) Knekkand (R) Skjeand (R) Fiskeørn (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørørre (DC)	Hubro (E) Kongeørn (R)		Kattugle (E) Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Dverglo (R) Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Etnedal	Hønehauk (V) Skogdue (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Storlom (V) Fjellmyrløper (V) Myrhauk (R) Stjertand (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Hubro (E)		Vendehals (V) Storspove (DC)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Sør Aurdal	Hønehauk (V) Skogdue (V) Varsler (V) Musvåk (R) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Storlom (V) Stjertand (R) Fiskeørn (R) Trane (R) Sjørørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Hubro (E) Kongeørn (R)		Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Nord Aurdal	Hønehauk (V) Varsler (V) Musvåk (R) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Storlom (V) Bergand (V) Fjellmyrløper (V) Stjertand (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Vandrefalk (R)		Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)

Kom- mune	Habitat					
	Skog	Myr/vatn	Fjell/berg- vegger	Fjell	Kulturmark	Urbane områder
Øystre Slidre	Hønehauk (V) Varsler (V) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Smålom (E) Storlom (V) Bergand (V) Fjellmyrløper (V) Stjertand (R) Havelle (R) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Kongeørn (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Vendehals (V) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Vestre Slidre	Hvityggspett (E) Hønehauk (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Smålom (E) Storlom (V) Bergand (V) Myrhauk (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)			Vendehals (V) Storspove (DC) Tornskate (DM)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)
Vang	Hvityggspett (E) Hønehauk (V) Varsler (V) Grønnspekk (DC) Svartspett (DC) Dvergspett (DC) Gråspett (DM)	Smålom (E) Storlom (V) Bergand (V) Havelle (R) Trane (R) Svartand (DC) Sjørre (DC) Dobbeltbekkasin (DM)	Jaktfalk (E) Hubro (E) Kongeørn (R)	Fjellerke (V) Fjelljo (R)	Kattugle (E) Vaktel (R) Vendehals (V)	Sandsvale (DC) Gråspurv (DC)





*Hakkespettene er i stor grad næringsspesialister, og er av den grunn relativt fåtallige og sårbare for inngrep. I et skogfylke som Oppland har de fleste kommunene et stort forvaltningsansvar i forhold til disse artene. Svartspetten er påvist hekkende i alle fylkets 26 kommuner, men med en svært spredt forekomst i de nordlige dalførene.*



### 3.6. Trusselfaktorer

For å få et visst totalbilde av de trusler fuglene utsettes for, har vi foretatt en grov gruppering av de faktorer som pr. i dag gjør seg mest gjeldende. Selv om en slik tabellarisk oversikt ikke gir konkrete svar på hvilke tiltak som bør eller må iverksettes, gir den oss et godt innblikk i hvilke sider ved den menneskelige aktivitet som det er nødvendig å fokusere på. I fakta-arkene lenger bak er trusselfaktorene for hver art nærmere beskrevet, samtidig som det gis en del råd med hensyn til den videre forvaltning.

Nedenforstående klassifisering er nødvendigvis beheftet med en del skjønnsmessige vurderinger, og som alltid vil være gjenstand for diskusjon. Nøkkelen til forbedring ligger først og fremst i å kunne framskaffe nye kunnskaper, enten ved nye undersøkelser eller også ved igangsetting av en del foreslåtte tiltak. Utfordringene er mange, og uten aktiv medvirkning fra kommunene vil målsettingen om å bevare dagens artsmangfold i fuglefaunaen bli vanskelig.

*Tabell 6. Trusselfaktorer som artene utsettes for i Oppland.*

Forklaring til tabellen:

Jordbruk:	Omfatter alle driftsformer ved dagens jordbruk, inklusive bruk av sprøytemidler (biocider), forurensning, grøfting av forsumpete områder, forbygginger mot dyrket mark o.l.
Skogbruk:	Omfatter alle driftsformer ved dagens skogbruk, inklusive bruk av sprøytemidler (biocider) og grøfting av myr/forsumpete områder.
Veger/ferdsel:	Omfatter alle typer veganlegg, ned til enkle traktorveger. Foruten disse naturinngrepene medfører vegene økt forstyrrelse i form av motorisert ferdsel og støy, samtidig som nye arealer blir lettere tilgjengelige for ulike friluftslivaktiviteter. Her tas også med trafikkdød (påkjørslar).
Vassdragsregulering:	Omfatter alle inngrep forbundet med regulering av vassdrag.
Masseuttak/fylling:	Omfatter uttak av grus, sand, torv o.l., samt utfylling av masser (sistnevnte gjelder hovedsaklig våtmarksområder).
Div. anlegg:	Omfatter omdisponering av naturområder til f.eks. industriformål, boligfelt, hyttefelt, idrettsanlegg og båthavner, samt den ferdsel som er forbundet med dette.
Fiske:	Omfatter både utsetting av fisk og fiskemetoder (f.eks. garnfiske).
Kraftlinjer:	Omfatter alle typer ledninger i luftspenn.
Faunakriminalitet:	Omfatter ulovlig beskatning av artene, fra egggrøving, innsamling av unger til ulovlig jakt.
Jakt:	Omfatter den lovlige delen av jakta, og hvordan denne virker inn på enkelte arters bestander. Her tas også med faren for overbeskatning av arter som er svært viktige i naturens næringspyramide (f.eks. rypeartene).
Forsuring:	Omfatter forsuring av vassdrag som gir ringvirkninger i økosystemet.
Annen årsak:	I stor grad en "samlepost" for de ulike negative påvirkninger som artene utsettes for i den delen av året de oppholder seg utenfor Oppland fylke. I en del tilfeller kjenner vi heller ikke til årsaken til artens tilbakegang.

Kryss (x) i tabellen: De fleste artene er utsatt for flere trusselfaktorer. De faktorene som pr. i dag synes å ha betydelig negativ innvirkning på bestandsutviklingen hos den enkelte art er angitt med xx. Trusselfaktorer av mindre betydning/omfang, men som likevel må tas alvorlig i forvaltnings-sammenheng, er angitt med x. Rubrikken *annen årsak* er tatt med for å påpeke at en del arter er utsatt for negative faktorer også utenom Opp-land fylke, eller at årsaken til tilbakegangen ikke er kjent, men som likevel ikke fritar oss fra et forvaltningsansvar. For de arter hvor disse "utenforliggende" årsaker synes å ha henholdsvis stor/mer underordnet betydning er xx og x benyttet. Det skal bemerkes at dette er vurderinger der en ikke unngår tvilstilfeller og bruk av skjønn.

Art	Trusselfaktorer											
	Jord- bruk	Skog- bruk	Veger/ ferdsel	Vass- drags reg.	Masse uttak/ fylling	Div. an- legg	Fiske	Kraft linjer	Fauna krim	Jakt	For- sur- ing	Annen årsak

#### Direkte truet (E)

Smålom			xx				xx	x	x		x	
Jaktfalk			xx			x		x	x	x		x
Sivhøne	x				x							x
Hubro	x	xx	xx					xx	x			
Kattugle	xx	xx						x				
Nattravn		xx	x									xx
Hvitryggspett		xx										
Sørlig gulerle	x											x
Løvmeis	x	xx										x
Hortulan	xx	x										x

#### Sårbar (V)

Storlom			xx	x		x	x		x		x	
Bergand			x	x			x					xx
Hønehauk		xx	x					x				
Fjellmyrløper	x	x		x								x?
Skogdue	xx	xx										x
Vendehals	xx	x										xx
Fjellerke			x									xx?
Lappmeis		xx										x
Varsler			x			x						xx?

#### Sjelden (R)

Stjertand			x	x						x		xx
Knekkand	x		x	x	x							xx
Skjeand	x		x	x	x					x		
Havelle			x				xx				x	xx
Vepsevåk	x	x										xx
Myrhauk	x		x	x					x			xx
Musvåk	x	x	xx					x	x			
Kongeørn		x	xx			x		x	x	x		
Fiskeørn		xx	xx			x			x		x	x
Lerkefalk	x	x	x						x			x
Vandrefalk	x		xx						x			x
Vaktel	xx											x
Trane		x	xx	x				x				
Dverglo			xx	x	x	x						



Art	Trusselfaktorer											
	Jord- bruk	Skog- bruk	Veger/ ferdsel	Vass- drags reg.	Masse uttak/ fylling	Div. an- legg	Fiske	Kraft linjer	Fauna krim	Jakt	For- sur- ing	Annen årsak
Fjelljo			x									
Kornkråke	xx								x			x
Vierspurv		x	x	x								x

### Hensynskrevende (DC)

Svartand			x	xx			x					xx
Sjøorre			x	xx			x					xx
Storspove	xx		x									xx
Grønnspekk	x	xx	x			x			x			
Svartspekk		xx	x						x			
Dvergspett	x	xx				x						
Sandsvale			x		xx	x						
Gråspurv	xx											

### Overvåkes (DM)

Dobbeltbekkasin	x			x		x						xx
Gråspett		xx										
Tornskate	xx											x



*Fiskeørn hører med til våre mest utsatte arter når det gjelder fritidsaktiviteter i våre vassdrag. I mange tilfeller er vi ikke selv klar over konsekvensene av vår egen adferd ute i naturen.*

#### 4. FAKTAARK FOR TRUETE FUGLEARTER I OPPLAND

På de neste sidene følger en artsvis gjennomgang av de truede fugleartene. Artene er presentert systematisk etter Ree & Gjershaug (1994), noe som innebærer en annen rekkefølge enn i de foranstående tabeller.

For hver art er det laget en ramme som angir trusselstatus i både Europa, Norden, Norge og Oppland. I tillegg har vi tatt med en vurdering av hvor godt vi mener å kjenne artens forekomst (utbredelse og bestandssituasjon) i fylket. Vi har her benyttet følgende tre-delte skala om kunnskapsnivået:

*Godt* Artens forekomst i fylket er godt undersøkt. Dette betyr at vi har god kjennskap til utbredelsen i fylket, og at bestandsanslaget for arten antas å ligge innenfor en feilmargin på +/- 10 %. Det er liten tvil om artens plassering under trusselkategori.

*Tilfredsstillende* Artens forekomst i fylket regnes som bra undersøkt, men likevel med noe mangelfull kartlegging i enkelte kommuner eller deler av fylket. Bestandsanslaget for arten antas å ligge innenfor en feilmargin på +/- 25 %. For noen arter har plassering under trusselkategori vært forbundet med en viss usikkerhet..

*Mindre godt* Med støtte i artens krav til hekkeområde (habitat) er utbredelse i fylket stort sett kjent, men hvor en større del av fylket ikke er tilfredsstillende undersøkt, eller at de registreringene vi sitter inne med er for gamle/ ikke oppdaterte. Bestandsanslaget for arten antas å ligge innenfor en feilmargin på +/- 50 %. For flere av artene har plassering under trusselkategori vært forbundet med en viss usikkerhet..

En del av faktaarket er et punkt om forvaltningstiltak i Oppland. Selve utfordringen ligger nettopp i hvilke tiltak som må settes inn overfor den enkelte art, hvilke tålegrenser de har for våre ulike aktiviteter, og hvordan dette lar seg kombinere med vår utnyttelse og bruk av naturen. Fordi ingen arter er like i sine krav, kan vi bare til en viss grad generalisere våre hensyn. I tillegg er tidspunktet på året, terrengformasjoner, skog- og vegetasjonsforhold m.m. også bestemmende for hva vi kan tillate oss i forhold til de ulike arter.

Som en innføring til denne tiltaksdelen vil vi her innledningsvis gi noen generelle råd knyttet til enkelte rovfuglearter.

Det framgår av kapittel 3.6 om trusselfaktorer at forholdet til jord- og skogbruk står sentralt. Av disse næringene kan det synes som om skogbruket har kommet lengst i sin strategi for å ta vare på det biologiske mangfold. I Skogbrukslovens formålsparagraf står det at det skal legges "vekt på skogens betydning som livsmiljø for planter og dyr." I en kommentar til dette har skogdirektør Oluf Aalde i forordet til "Sjeldne og sårbare fugler i norske skoger" (Hågvær 1987) skrevet: "Dette er en oppgave for skogbruket som vi må etterleve. Formuleringen innebærer at man i all planlegging og gjennomføring av skogbrukstiltak skal innarbeide nødvendige hensyn til bl.a. fuglelivet."

I denne publikasjonen gis det en rekke råd om hva skogbruket bør foreta seg for å oppfylle forannevnte målsetting, og som dermed i stor grad er å oppfatte som selvpålagte tiltak. De viktigste av disse har vi tatt med under den enkelte art. Nedenfor gjengir vi likevel en tabell over hvilke hensyn som bør tas i forhold til rovfuglarter som hekker/kan hekke i skog (havørn er tatt ut av tabellen). Dette både fordi disse rovfuglene er blant våre aller mest utsatte arter, og fordi det her ofte etterlyses konkrete råd.

Art	Radius omkring reiret der hogst bør unngås	Radius omkring reiret der skogsdrift og andre forstyrrelser bør unngås i følsomt tidsrom	Følsomt tidsrom (hekkeperiode)
Kongeørn	200 m	500 m	15.02.-15.08.
Fiskeørn	50 m	300 m	15.03.-15.08.
Hønehauk	50 m	200 m	15.03.-15.08.
Musvåk	50 m	200 m	01.04.-15.08.
Vepsevåk	50 m	200 m	15.05.-15.08.

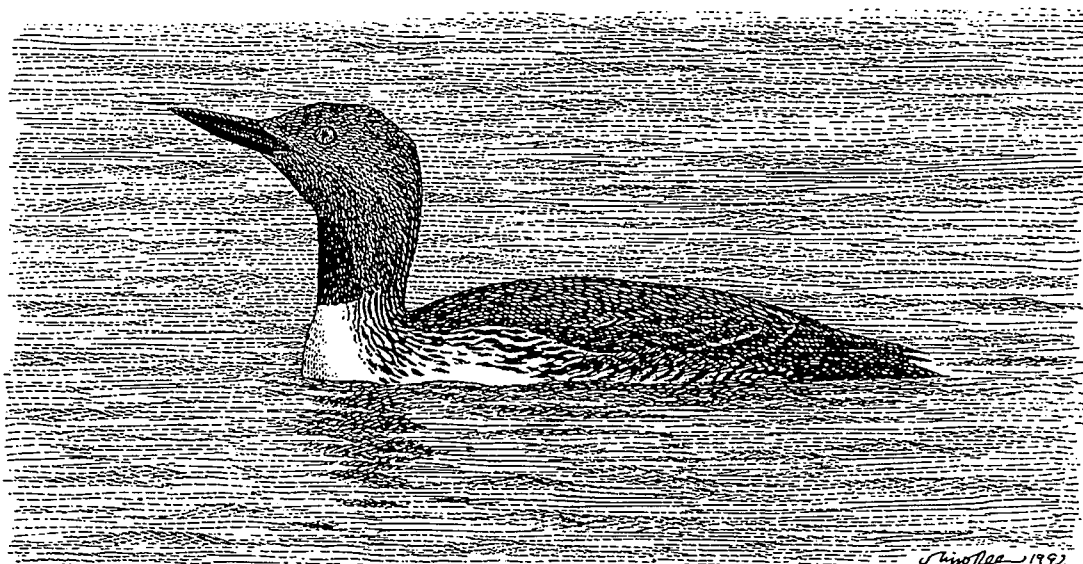
Kommentarer til tabellen (sitat etter Hågvar 1987):

“For ... og kongeørnreir som ligger i fjellvegger gjelder opplysningene i tabellen for skogsområdene omkring fjellveggen.

Det området som settes igjen omkring reiret kan gjerne ha en uregelmessig form og bør helst henge sammen med annen skog, slik at en unngår “øydannelse” ute på en flate. La gjerne frøtrær stå igjen omkring det avsatte området, om det er mulig.

Skogsbilveger bør ikke bygges innenfor de soner som er angitt i tabellens midterste kolonne. Om slike allerede finnes, bør de stenges i hekkeperioden, slik at all ferdsel reduseres til et minimum.

Alle artene er mest følsomme i den første halvdel av hekkeperioden, dvs. før og under eggleggingen, i rupeperioden, og mens ungene enda varmes av hunnen. Forstyrrelse i disse fasene fører lett til at fuglene oppgir reiret.”



*Småloven har utviklet seg til å bli en av fylkets aller sjeldneste arter, med overhengende fare for at den vil forsvinne som fast hekkefugl innen få år.*

# RAPPHØNE

*Perdix perdix*

## UTBREDELSE

**Norge.** Det siste spontane hekkefunnet i landet ble gjort ved Halden i Østfold i 1985 (Bevanger & Ree 1994). I dag hekker den sporadisk noen få steder i Sør-Norge, bl.a. i Vestfold og Østfold, men alltid som resultat av utsettinger. Ville rapphøns regnes i dag for å være forsvunnet fra norsk fauna (Størkersen 1994 c).

**Oppland.** Observasjoner er ikke kjent fra fylket siden sist i 1930-årene.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	2 600 000-5 200 000 par
<b>Norge</b>	0 par.
<b>Oppland</b>	0 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Arten har hatt en ustabil oppreden, og innvandringshistorien er uoversiktlig grunnet en rekke introduksjoner (Bevanger & Ree 1994). En markert innvandring fant sted på Østlandet i 1733 (Haftorn 1971), men den forsvant igjen på slutten av 1700-tallet, før den på ny innvandret i 1811. Den spredte seg nå helt nord til Trøndelag, hvor den forsvant tidlig på 1900-tallet. På Østlandet avtok den kraftig i vårt århundre, og forsvant nesten helt i de harde vintrene på 1940-tallet (Størkersen 1994 c).

**Oppland.** Angående innvandringen på 1700-tallet nevner Pontoppidan at den fortsatt forekom på Hadeland i 1780. Herfra forsvant den gradvis mot slutten av århundret. Den innvandret på ny i 1850-60-årene og forekom "i mengde" på det indre Østlandet i 1862 (Collett 1921). Nå fulgte ei rapphøne-epoke på ca. 70 år, men trolig med nokså vekslende bestander. I Gudbrandsdalen hekket den vanlig i bl.a. Øyer

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Utgått &lt; 50 år siden (Ex?)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Utgått &gt; 50 år siden (Ex)</b> <i>Godt kunnskapsnivå</i>

(Hjelmstad m.fl. 1970), Ringeby (Haftorn 1971), Vågå (Håkenstad 1926) og Lesja (Jordhøy 1987). Det fortelles at den "i en periode var så vanlig at den ikke ble lagt merke til som noe sjeldent innslag" (NOF, avd. Oppland 1998). Den forsvant helt fra Vågå i ei kuldeperiode i 1922 (Håkenstad 1926). Siste kjente funn fra denne regionen er fra Lesja i 1938 (Jordhøy 1987). På Toten var den ganske vanlig på 1920-tallet, men forsvant tidlig i 1930-årene (NOF, avd. Oppland 1998).

## HABITAT

Foretrekker åpen, solrik og tørr kulturmark som ikke er for intensivt drevet, helst med partier med hekker og høy vegetasjon som gir skjul for reiret. Den kan også hekke i kornåkrer (Potts 1986). Arten er ellers knyttet til relativt nedbørfattige områder (Størkersen 1994 c).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Det intensive jordbruket, med bl.a. store endringer i habitat, mattilbud og trygge hekkeplasser, er hovedårsaken til den generelt sterke tilbakegangen i Europa. Arten har i dag neppe gode nok habitater, som gjør det mulig med en re-etablering i Oppland. I tillegg er vinterklimaet en vesentlig minimumsfaktor.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Ingen pr. i dag, men restaurering/bevaring av habitater er aktuelle tiltak i mange europeiske land. Utsetting av rapphøns er forbudt i Norge.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Ingen hekkebestand i fylket.

# DVERGGÅS

*Anser erythropus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Gjennom "Prosjekt dverggås" er det i flere år drevet kartleggingsarbeid av hekkeplasser. Pr. 1990 hekket arten bare på noen få steder i områdene mellom Børgefjell og Saltfjellet i Nordland, samt på enkelte lokaliteter i Finnmark (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** De eneste hekkefunnene av arten i Sør-Norge er gjort på Fokstumyra, Dovre kommune, hvor et par gjennomførte vellykket hekking både i 1962 og 1963 (Barth 1964). Utover dette nevnes ett ind. i Ringebufjellet i juli 1961 (Haftorn 1971), samt flere observasjoner av "små gjess" (med feltnotater som tyder på dverggås) på en egnet fjell-lokalitet i Sør-Fron i midten av 1970-årene (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

Europa	1 000-2 600 par.
Norge	30-50 par.
Oppland	0 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994 og NOF, avd Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Dverggåsa, som har hatt en negativ bestandsutvikling i hele sitt utbredelsesområde, var tidligere en vanlig hekkefugl i fjelltraktene fra Børgefjell til Finnmark (Myklebust 1996). Iflg. Norderhaug & Norderhaug (1982) er utbredelsesområdet i Fennoskandia redusert med 50%, og bestanden redusert med 90-95% i forhold til nivået ved starten av dette århundret.

**Oppland.** Utenom forannevnte hekkefunn i 1962 og 1963 har vi ingen opplysninger om tidligere forekomst av arten i fylket. Det er likevel lite sannsynlig at den har vært noen fast hekkefugl i Oppland, iallefall i dette århundret.

## STATUS

Europa:	Sårbar (V)
Norden:	Direkte truet (E)
Norge:	Direkte truet (E)
Oppland:	Utgått < 50 år siden (Ex?) Godt kunnskapsnivå

## HABITAT

Hekker på lavarktisk tundra, gjerne i tette vierkratt nær vatn (Gjershaug m.fl. 1994). Undersøkelser i Nordland har vist at den foretrekker næringsrike habitater på kalkgrunn (Lorentsen & Spjøtvoll 1990).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Selv om ferdselen på Fokstumyra nå antageligvis er i største laget for en så sky art som dverggås, er det neppe verken endringer i naturmiljøet eller menneskelige forstyrrelser som er årsaken til at den ble borte herfra. Den største trusselen mot dverggåsa i dag er utstrakt jakt i raste- og overvintringsområdene, kombinert med en gradvis forringing av viktige vinteroppholdssteder (Øien m. fl. 1995).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Ingen spesielle, så lenge artens globale eksistens avhenger av internasjonale tiltaksplaner, som i første rekke fører til redusert jakttrykk, mindre forstyrrelser i trekk- og overvintringsområdene og en bedre arealforvaltning/sikring av "nøkkelområder."
- Den eneste kjente hekkeplassen i Oppland (Fokstumyra på Dovre) har vært underlagt vern siden 1923.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Ingen ut fra dagens bestandssituasjon.

# ÅKERRIKSE

*Crex crex*

## UTBREDELSE

**Norge.** Spredt forekomst med hovedutbredelse på Lista, Jæren og Sunnmøre. Av minimum 70 registrerte hanner langs kysten nord til Hemnes i Nordland i 1995 ble 36 hørt i Rogaland (Folvik & Øien 1995). I 1996 ble bare 29 hanner registrert innenfor 7 fylker (Folvik & Øien 1996).

**Oppland.** Påvist 14 ganger i løpet av de siste 20 årene i disse 8 kommunene: Gran (3), Østre Toten (3), Gjøvik (1), Lillehammer (1), Ringeby (1), Dovre (1), Vestre Slidre (2) og Vang (2). 7 av funnene er gjort etter 1990. Hekking er ikke påvist de siste ca. 50 årene, men flere av fuglene har holdt seg på samme sted over lengre tid.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 90 000 par.
<b>Norge</b>	50-100 par.
<b>Oppland</b>	0 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994 og NOF, avd Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Ble tidlig i dette århundret ansett som allminnelig i de fleste lågereliggende strøk nord til Helgeland (Collett 1921). Bestanden har etter dette gått sterkt tilbake, ikke minst i løpet av de siste ca. 50 årene. På 1990-tallet har antall registrerte syngende hanner variert fra mellom 11-12 til minimum 70 (Folvik & Øien 1995).

**Oppland.** Med henvisning til bl.a. Iversen (1922), Schaanning (1948) og Lie (1921, 1927 og 1928) synes arten å ha opptrådt relativt vanlig i de sentrale jordbruksstrøkene fram mot ca. 1930. Den forsvant antagelig som fast hekkefugl allerede i 1950-1960-årene, og har siden opptrådt svært fåtallig og uregelmessig.

## STATUS

**Europa:** Sårbar (V)  
**Norden:** Hensynskrevende (DC)  
**Norge:** Direkte truet (E)

**Oppland:** Utgått < 50 år siden (Ex?)  
Godt kunnskapsnivå

## HABITAT

Sterkt knyttet til åker og eng med frodig vegetasjon. Den kan også benytte fuktige enger og starrmark ved sjøer og elver og andre brakkområder nær dyrket mark (Gjershaug m.fl. 1994).

## TRUSSELEFAKTORER-OPPLAND

Effektiviseringen i jordbruket, med overgang fra høyslått til siloslått som høstes 2-3 ganger i året, er hovedårsaken til den kraftige tilbakegangen hos oss, - som i store deler av Europa. Med framskyndet høstingstidspunkt har voksne fugler, reir og unger blitt ødelagt av landbruksredskapene (Folvik & Øien 1995). Av andre negative faktorer nevnes redusert areal av slåtteenger, bruk av sprøytemidler, samt grøfting og tilplanting av enger (Gjershaug m.fl. 1994).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Årlige rapporteringsrutiner om forekomst av arten, slik at tiltak kan gjøres i samarbeid med grunneieren.
- Tidspunktet for slått bør utsettes der arten har tilhold. Alternativt må slåtten utføres fra midten av åkeren og utover mot kantene, evt. fra den ene kanten, slik at fuglene kan rømme vekk fra maskinene. Forsøk med dette har vist ca. 60 % mindre tapsprosent.
- Den tradisjonelle "sirkelslåtten" som etterlater ei lita øy i midten av åkeren bør altså unngås.
- Ved reirfunn (som er vanskelig å påvise) må vegetasjonen omkring spares.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Arten kan opptre i alle fylkets kommuner.

# SNØUGLE

*Nyctea scandiaca*

## UTBREDELSE

**Norge.** Er i perioden 1970-1990 funnet hekkende på Hardangervidda, Dovrefjell, i Børgefjell, Nordland og Troms. I tillegg foreligger indikasjoner på hekking i Telemark, Hedmark og Finnmark (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Siste sikre hekkefunn ble gjort på Dovrefjell i 1979 (Solheim 1994 b). Forøvrig foreligger 15 godkjente observasjoner siden 1970, hvorav 5 etter 1990. Funnene fordeler seg slik kommunevis: Dovre (5), Lom (1), Vågå (1), Sel (1), Ringebru (1), Lillehammer (1), Vestre Slidre (2), Øystre Slidre (2) og Vang (1). 7 av funnene er gjort på sommeren, 3 på våren, 2 på høsten og 3 på vinteren (Opheim 1985, samt årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	I "toppår" opp til 1 400 par.
<b>Norge</b>	0-50 par.
<b>Oppland</b>	0 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Solheim 1994 og NOF, avd Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Har gått merkbart tilbake som hekkefugl i vårt århundre. I Sør-Norge har den blitt stadig mer uvanlig, og ingen sikre hekkesteder er dokumentert i denne landsdelen etter 1979 (Solheim 1994).

**Oppland.** Snøugla har alltid opptrådt periodisk i takt med forekomstene av mus og lemen. I smånagertoppårene i det forrige århundre kunne den opptre i oppsiktsvekkende store tettheter, eksempelvis skjøt J. A. Friis tre hekkende par rundt Åsdalstjerna i Ringebru i 1860-årene (Friis 1943). Fra NJFT (1891) siteres: "I sommer kom til Lillehammer en mand fra Ringebru med 40 sneugler, som han havde fanget på

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Utgått &lt; 50 år siden (Ex?)</b>
	<i>Godt kunnskapsnivå</i>

fjeldet." I perioden 1866-1900 hadde snøugla ca. 10 bra yngleår i fylket (fjellområdene i Valdres, Dovre og Gudbrandsdalen sett under ett). I vårt århundre kjenner vi kun til "snøugleår" på Dovre i 1926 og i deler av Skjåkfjellene i 1929-30 (Hagen 1952).

## HABITAT

Arten er først og fremst knyttet til høgfjellsvidder i vierregionen. De beste hekkeområdene finner den i næringsrike myr- og vassdragsområder i mosaikk med markante moreneavsetninger (Solheim 1994 b).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Snøugla er følsom for forstyrrelser i hekketida, spesielt i eggleggings- og rugeperioden (Lindberg 1994). Dette, sammenholdt med artens biotopkrav, gjør at den i dag har et mer begrenset tilbud på egnede hekkeplasser. Arten er ellers sterkt utsatt for faunakriminalitet (Myklebust 1996).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Viktig å hindre/ redusere tiltak som fremmer ferdselen i tradisjonelle og aktuelle hekkeområder (hytteutbygging, anlegg av turstier m.m.).
- I tilfelle nye hekkefunn må oppsyn av hekkeplassen måtte vurderes.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Snøugla har potensielle hekkeområder i Valdres (Øystre og Vestre Slidre og Vang) og i Gudbrandsdalen/Ottadalen sør til Ringebru og Øyer. Tidligere og nyere observasjoner tilsier at Dovrefjell byr på de mest attraktive tilholdsstedene.

# SMÅLOM

*Gavia stellata*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekker over det meste av landet med størst tetthet i kystdistriktene mellom Nord- Møre og Vesterålen. Bortsett fra en bra bestand i de indre strøk av Trøndelag opptrer den spredt og fåtallig i innlandet (Folkestad 1994 a, Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Dagens hekkeområde begrenser seg til fjellområdene nord i Valdres, inkludert Valdresflya. Muligens finnes også små restbestander igjen i Frons fjellet og i Lesja (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	61 000-140 000 par.
<b>Norge</b>	2 000-5 000 par.
<b>Oppland</b>	5-8 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994 og NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Tilbakegang, ikke minst i deler av Sør-Norge (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Sterk tilbakegang siden forrige århundre. Collett (1866) beskrev f.eks. arten som vanlig i Lillehammer kommune og på Dovrefjell, hvor den ikke er sett i hekketida på mange ti-år (NOF, avd. Oppland 1998).

## HABITAT

Velger seg oftest dammer, tjern og små vatn som hekkeplass; sjeldnere større vatn. Krever stabil vannstand i hekketida, og er avhengig av låge vegetasjonskanter og torvbredder (Gjershaug m. fl. 1994). I mange tilfeller holder den til ved fiske-tomme vatn, og foretar næringssøk i stor radius fra hekkeplassen (Myklebust 1996).

## TRUSSEFAKTORER-OPPLAND

Det var tidligere skuddpremie på arten fordi man mente at den forvoldte skade på

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Direkte truet (E)</b>
	<i>Godt kunnskapsnivå</i>

fisket. Ulovlig forfølgelse på grunn av denne feilaktige forestillingen har også forekommet i senere år. Smålomen er svært sårbar for menneskelig ferdsel i hekkeområdet. Likeså er den meget følsom for variasjoner i vannstanden (Folkestad 1994 a). Videre er den utsatt for kollisjon mot kraftledninger (Bevanger & Thingstad 1988) og virkningene av sur nedbør (Myklebust 1996). Fra andre deler av landet er det kjent at drenering av myrer og tjern for oppdyrking og skogplanting har ødelagt mange hekkeplasser (Gjershaug m.fl. 1994).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Kommunene bør vurdere å sikre de få gjenværende hekkeplassene gjennom bruk av Plan- og Bygningsloven.
- Anlegg av bommer på vegger som fører inn til hekkeplassene bør vurderes.
- Lokale infomasjonstiltak i forhold til fiskeinteresser.
- Restriksjoner, f.eks. forbud mot garnfiske og båtbruk, på de få gjenværende hekkelokalitetene bør vurderes.
- Unngå kraftutbygging som berører kjente og aktuelle hekkeområder.
- Unngå nye kraftledninger i hekkeområdene. Eventuelle eksisterende ledninger bør vurderes merket.
- Spesielle hekkeplattformer kan gi arten nye, gunstige reirplasser.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar: Øystre Slidre, Vestre Slidre og Vang.

Andre kommuner med mulig forekomst: Lesja, Dovre, Nord-Fron og Sør-Fron.



# JAKTFALK

*Falco rusticolus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekker spredt i fjelltraktene fra Sirdalsheiene i sør til Pasvik i nord (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** En fåtallig hekkefugl i fjellregionen, med flest par i de nordre og vestre deler av fylket. Den mangler sør for ei linje trukket fra Vang i vest og østover gjennom Gausdal og Ringebu (Østbye & Gaarder 1997).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	800-1 300 par.
<b>Norge</b>	300-500 par.
<b>Oppland</b>	19-29 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, Østbye & Gaarder 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** 140 år gamle eggsmalnotater viser en bestandsreduksjon på Finnmarksvidda på over 80% (Tømmeraas 1993 b). Bestanden i Alta-Kautokeino vassdraget er redusert med 1/3 de siste 20 årene, men har vist bra stabilitet etter 1982. Lenger sør i landet er det i mange år meldt om sviktende produksjon (Tømmeraas 1994), f.eks. unnlot alle 7 parene i to kommuner i Sør-Trøndelag å hekke i 1995 (Myklebust 1996). Samlet sett har Gjershaug m.fl. (1994) likevel antatt en stabil bestandsutvikling for perioden 1970-1990.

**Oppland.** I de siste ca. 30 årene har flere kjente hekkeplasser, spesielt i Midt-Gudbrandsdalen, blitt stående tomme, samtidig som det er registrert sviktende ungeproduksjon. Av tilsammen 23 reirbesøk i 1992 og 1993 ble det påvist 9 hekkinger (Østbye & Gaarder 1997). I 1996 ble hekking ikke påvist i Ottadalskommunene, og i 1997 var bare to av 10 undersøkte lokaliteter i Ottadalen/Gudbrandsdalen i bruk.

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Direkte truet (E)</b>

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

## HABITAT

Arten er knyttet til fjellvidder og høyere-liggende, glissen skog. God rypeatilgang er et fellestrekk for hekkeområdene. 91% av de kjente reirplassene i Oppland ligger i sonen 950-1300 moh.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Dette er vår mest utsatte art når det gjelder faunakriminalitet. Økt ferdsel, spesielt i påska, har fortrenget arten fra enkelte faste hekkeplasser. Som rypespesialist er den også kommet i en utsatt situasjon på grunn av reduserte rypebestander. Dens jaktteknikk gjør den utsatt for kollisjon mot kraftledninger (Tømmeraas 1994).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Reirplasser bør besøkes årlig for å følge utviklingen. Organisert tilsyn bør forsøkes ved mistanke om kriminalitet.
- Kjente hekkeplasser må tas hensyn til i kommunal arealforvaltning. Nyanlegg av veger og andre ferdselsårer må unngås i nærheten av disse (anbefalt minimumsavstand 500 m).
- Omlegging av uheldig lagte tur- og skiløyper.
- Unngå kraftledninger eller annet ledningsnett i hekke- og jaktområdene.
- God rypeforvaltning er viktig for arten.
- Ved mangel på kvistreir på gode hekkeplasser bør kunstige reir bygges.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med påvist hekking etter 1990: Lesja, Dovre, Vågå, Lom, Skjåk, Ringebu, Gausdal, Øystre Slidre og Vang.

Observasjoner de siste 10 årene, men uten hekking: Sel, Nord-Fron og Sør-Fron.

# SIVHØNE

*Gallinula chloropus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Nokså vanlig i Oslofjordområdet og på Jæren. I landet forøvrig er den en fåtallig hekkefugl nord til Trondheimsfjordområdet. (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Hekker med sikkerhet bare i Gran kommune på Hadeland, hvor arten etter 1990 er funnet hekkende på Hovstjern (2 par i 1991), samt påvist i hekketida på Jarevatnet, Elgtjern og Nedre Falangtjern. Utenom Hadeland er 1 ind. observert i Totenvika, Østre Toten, i 1990 og på Åsjo, Lom, i 1991 og 1994 (Gaarder og Larsen 1993, årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 790 000 par.
<b>Norge</b>	500-2 000 par.
<b>Oppland</b>	2-4 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Øien 1994 og NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Etter omfattende undersøkelser i 1950-årene anslo Anfinnsen (1961) populasjonen til 100-200 par. Fra 1950-årene til midten av 1970-tallet var bestanden i vekst, men flere harde vintre resulterte i en dramatisk nedgang. I 1980-årene tok den tilbake "tapt terreng", men det knytter seg likevel stor usikkerhet til bestandsstørrelsen de siste 20 årene (Øien 1994 a).

**Oppland.** Lite er kjent om bestanden før 1970. I 1970-årene ble det gjort 13 hekkefunn fordelt på 8 lokaliteter, mot 8 funn på 4 steder i 1980-årene. I tillegg ble den i begge disse ti-årene sett 5 andre steder i hekketida. Geografisk fordelte funnene i denne 20-års perioden seg slik (antall lokaliteter i parentes): Gran (10), Sel (1), Lom (1), Sør-Fron (1), Ringebu (1), Lillehammer (1), Gjøvik (1) og Vestre Toten (1). Observasjonene vitner om en låg, men

## STATUS

<b>Europa:</b>	<i>Sikker (S)</i>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	
<b>Oppland:</b>	<i>Direkte truet (E)</i> <i>Godt kunnskapsnivå</i>

relativt stabil bestand fram mot 1990. Deretter har både utbredelsesområdet og bestanden blitt så mye redusert at artens videre eksistens i fylket er høyst usikker.

## HABITAT

De mest typiske hekkehabitatene er næringsrike vatn og tjern med frodig og tett kantvegetasjon (Øien 1994 a). I de søre deler av Oppland har den hatt tilhold i tjern med rik takrørvegetasjon, mens den i Gudbrandsdalen har hekket på steder med stort innslag av elvesnelle.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Er svært ømtålig for endringer i sitt hekkemiljø. Utgraving og forbyggingsarbeid i deler av Rykhussumpene, Sør-Fron, og utfylling i Helsettjern, Vestre Toten, er inngrep i nyere tid som har fordrevet arten fra "faste" tilholdssteder. Ønsket om å tilbakeføre Åsjo naturreservat i Lom til et tjern med mindre eutrofering (ved å øke vanngjennomstrømmingen) er et annet eksempel på tiltak som vil slå negativt ut for sivhøna.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- To av de nevnte hekkelokalitetene på Hadeland, samt en mulig hekkelokalitet i Lom, er vernet. Kommunene bør vurdere å sikre de andre mulige eller aktuelle hekkelokalitetene gjennom bruk av Plan- og Bygningsloven.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar (årviss hekkefugl): Gran. Observert i hekketida de siste 10 årene: Lom og Sør-Fron.

# HUBRO

*Bubo bubo*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har sin hovedutbredelse langs kysten fra Agder til Helgeland. I nord opptrer den svært spredt i Troms og Finnmark, noe som også er betegnende for forekomsten på Østlandet (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Svært spredt forekomst i Gudbrandsdalen, Ottadalen, Land og Valdres, medregnet sidedalførene. Bare tre hekkefunn er kjent etter 1980; Sør-Aurdal 1985 (Høitomt 1986), Lom 1994 (Opheim m.fl. 1995) og Nordre Land 1997 (Geir Høitomt pers. medd).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	11 000-40 000 par.
<b>Norge</b>	1 000-3 000 par.
<b>Oppland</b>	8-10 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Solheim 1994 a og NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Bestanden har samlet sett vært stabil de siste to ti-årene (Gjershaug m.fl. 1994), men gikk kraftig tilbake fra forrige århundre og fram til ca. 1970 (Haftorn 1971, Solheim 1994 a).

**Oppland.** Var i forrige århundre utbredt over hele fylket. Bestanden har vært i nedgang i hele vårt århundre fram mot ca. 1970, da bare et fåtall lokaliteter var kjent. Bestanden har siden holdt seg noenlunde stabil, med ropende fugler på mellom 5-12 lokaliteter årlig. Etter 1980 er den hørt på 38 steder i 18 kommuner, men bare på 14 av disse er den påvist i mer enn to år. I 1990-årene er den funnet på 19 lokaliteter i 9 kommuner (Karlsen & Høitomt 1984, Høitomt 1986, 1987, 1988 b, 1989 b).

## HABITAT

Hekker i innlandet vanligvis under tre-

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Direkte truet (E)</b>
<i>Tilfredsstillende kunnskapsnivå</i>	

grensa, hvor den søker tilhold i kupert terreng med bergvegger og bratte lier.

## TRUSSEFAKTORER-OPPLAND

Kraftledningsmaster og trafostasjoner, hvor fuglene får elektrisk støt når de lander/letter, er den største trusselfaktoren (Bevanger & Thingstad 1988, Solheim 1994 a). Ca. 10 slike funn er kjent i Oppland etter 1980. Kollisjon mot luftledninger er også nokså vanlig. Tilbakegangen på Østlandet etter 1950 skyldes også endringer i skogbruket, med påfølgende reduksjon i byttedyrtilgang (Fremming 1986). Videre har landbruket, med færre enger og hamnehager, samt raskt gjenvoksende seterlandskap, gitt dårligere jaktmuligheter (Solheim 1994 a). Ellers er arten svært sårbar for ferdsel.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Isolere utsatte kraftledningsmaster og trafostasjoner.
- Unngå luftledninger i leveområdet. Benytt jordkabler i størst mulig grad.
- Hekkelokalitetene må tas hensyn til i all arealplanlegging.
- Unngå nye veganlegg nær reirplassene, eksisterende veganlegg bør bommes.
- Unngå hogst i nærheten av reirplassen i perioden 01.03.-15.08. Snauhogst bør ikke foretas nærmere enn 200 m fra reiret.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Påvist etter 1990: Sel, Vågå, Lom, Skjåk, Ringebu, Øyer, Søndre Land, Nordre Land, Etnedal, Sør-Aurdal og Vang, Påvist 1985 - 1990, men ikke senere: Lesja, Dovre, Lillehammer og Gausdal.

# KATTUGLE

*Strix aluco*

## UTBREDELSE

**Norge.** Utbredt over det meste av Sør-Norge nord til Trondheimsfjorden, men opptrer svært spredt og fåtallig på det indre Østlandet. Her mangler den også over store områder (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** En registrering i 1994-95 (Høitomt 1996) resulterte i 24 lokaliteter med kattugle i disse 13 kommunene: Vågå (1), Lom (3), Skjåk (2), Nord-Fron (1), Ringebru (2), Lillehammer (2), Gjøvik (1), Østre Toten (2), Gran (2), Jevnaker (1), Søndre Land (5), Nordre Land (1) og Vang (1).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 360 000 par.
<b>Norge</b>	10 000-30 000 par.
<b>Oppland</b>	15-20 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Sonerud 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Tilbakegang på deler av Østlandet de siste to tiårene. Bestanden ellers i landet synes å være stabil (Sonerud 1994).

**Oppland.** Kattugla har i lange tider vært et "samlebegrep" for flere av uglearter i fylket, men til tross for denne artsforvekslingen har den utvilsomt gått sterkt tilbake i siste halvdel av dette århundret. Collett (1866) omtaler den som temmelig allminnelig i Lillehammertraktene, mens Schaanning (1948) skriver at den "ruger mer eller mindre alminnelig" i Land. Haftorn (1971) oppgir at den mangler eller er sjelden i østlandets sentale og høgere-liggende dalfører, men at den er nokså allminnelig i låglandet ved Mjøsa. I perioden 1960-1993 er kattugle kjent fra 40-45 lokaliteter i hekketida i 17 av fylkets 26 kommuner. Det er først og fremst i Dovre/Lesja og i Valdres sør for Vang at arten synes å ha vært fraværende i denne

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Direkte truet (E)

Tilfredsstillende kunnskapsnivå

tidsperioden (Høitomt 1996).

## HABITAT

Skogkanter med gamle, innhule trær, skogholmer i kulturmark, alleer med gamle lauvtrær og bratte, ulendte lisider mot dyrket mark er de mest typiske tilholdsstedene i vårt fylke (Høitomt 1996).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Tilbakegangen på Østlandet skyldes nok først og fremst rasjonaliseringen i jordbruket, med nesten opphør av hest- og kuhold i låglandet (Sonerud (1994). Tidligere ernærte kattugla seg mye av rotter, som tidligere fantes i varierende mengde rundt gårdsbebyggelsen og søppelplasser. Med større renslighet, tettere driftsbygninger og færre egnede skogarealer, har mye av dens livsgrunnlag forsvunnet (Solheim 1989).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Alle kjente hekkelokaliteter bør tas med på de kommunale viltområdekartene.
- Hekkehabitatenes kan best sikres ved direkte kontakt med grunneiere, for å gi råd og få istand frivillige avtaler.
- Kommuner med stort forvaltningsansvar bør vurdere å sikre "nøkkelområder" ved bruk av Plan- og Bygningssloven.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar (hekking eller sannsynlig hekking de siste 10 år): Vågå, Lom, Skjåk, Nord-Fron, Ringebru, Lillehammer, Gjøvik, Østre Toten, Gran, Jevnaker, Søndre Land, Nordre Land og Vang.

Andre kommuner med observasjoner de siste 10 år: Gausdal.

# NATTRAVN

*Caprimulgus europaeus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Utbredelsen er hovedsaklig begrenset til Østlandet, fra ytre deler av Telemark og østover rundt Oslofjorden til og med Østfold. Forekommer svært spredt på det indre Østlandet (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Svært spredt forekomst. En større undersøkelse i 1987 resulterte i kun to funn ("syngende" hanner), henholdsvis i Nordre og Søndre Land (Høitomt 1988). Arten er senere bare registrert tre ganger; ved Fokstumyra, Dovre, i 1993 (Opheim m.fl. 1994) og et par steder ved Vinstra, Nord Fron, i 1997 (Kolbjørn Hoff og Ola Holen pers. medd.).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	290 000-830 000 par.
<b>Norge</b>	100-1 000 par.
<b>Oppland</b>	2-5 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Solheim 1994 c og NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Negativ utvikling i årene 1970-1990 (Gjershaug m.fl. 1994), uten at dette er nærmere tallfestet ved undersøkelser.

**Oppland.** Arten er ingen steder omtalt som noen tallrik hekkefugl. Collett (1866) oppgir den som "ikke sjelden" i Lillehammers omegn, mens Schaanning (1948) beskriver den som meget sjelden i Land. Tidligere observasjoner vitner likevel om en relativt vid utbredelse; fra Dovre i nord til Hadeland i sør (Haftorn 1971, Høitomt 1988). I de siste 30 årene er arten påvist 16 ganger i disse 9 kommunene (antall funn i parentes): Dovre (3), Nord-Fron (2), Sør-Fron (2), Lillehammer (1), Gjøvik (3), Søndre Land (2), Nordre Land (1), Gran (1) og Vestre Slidre (1). Bare 4 av funnene er gjort etter 1980.

## STATUS

**Europa:** *Tilb.gang, usikk. status (D)*

**Norden:**

**Norge:** *Overvåkes (DM)*

**Oppland:** *Direkte truet (E)*

*Mindre godt kunnskapsnivå*

## HABITAT

Er hovedsaklig knyttet til åpen, tørr og skrinn barskog, fortrinnsvis furudominert skog med innslag av bjørk og osp. Velger ofte tilhold i kupert terreng, og kan her hekke i barblandingsskog, så sant den har god tilgang på furubevokste koller/åstrygger. Treffes også på tørre furumoer med frøtrær, hogstflater, rydninger og gamle brannfelt (Haftorn 1971, Solheim 1994 c).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Er sky og ømfintlig for menneskelig ferdsel (Solheim 1994 c). Etter at bestandskogbruket erstattet plukkhogsten har arealene gradvis fått en tettere bestokning enn det arten er tilpasset. Flatehogsten gir den et passende habitat i kun 15-20% av skogsyklusen (Green 1994). Som spesialist på større insekter rammes den også av pesticidbruk (Solheim 1994 c). Videre er den utsatt for påkjørsler fordi den ofte setter seg på vegene om natta (Christensen & Eldøy 1988).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bedre kartlegging av hekkeområdene.
- Hekkeområdene må avmerkes som nøkkelbiotoper i skogbruksplaner, med forslag om spesielle hensyn/skjøtselstiltak.
- Unngå vegbygging inn i hekkeområdene. Eksisterende veger bør bommes.
- Reduser bruk av pesticider i aktuelle hekkeområder.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (påvist de siste 10 årene): Dovre, Nord-Fron, Søndre Land og Nordre Land.

# HVITRYGGSPETT

*Dendrocopos leucotos*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekker regelmessig fra Telemark og videre i kystnære områder nord til fylkesgrensa mot Sør-Trøndelag (Gjershaug m.fl. 1994). En undersøkelse i 1988-89 resulterte i bare i 0-16 par i våre 6 innlandsfylker (Rinden 1991).

**Oppland.** Er i perioden 1988-1996 registrert på 10 lokaliteter, hvorav 8 i Gudbrandsdalen/Ottadalen og 2 i Valdres, men bare ca. 5 av disse er å anse som egnete hekkeområder. Siden 1980 er bare to hekkefunn kjent, henholdsvis Kvikne og Harpefoss i Nord-Fron i 1980 og 1994. Sistnevnte er det eneste kjente reirfunn på det indre Østlandet i 1990-årene.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	34 000 par.
<b>Norge</b>	1 000-2 000 par.
<b>Oppland</b>	1-3 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Stenberg 1994 c og Opheim 1996.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Markert tilbakegang på Østlandet, hvor den nå er nesten borte (Rinden 1991). På Vestlandet har den klart seg bedre, men treslagsskifte til gran slår negativt ut for arten (Stenberg 1994 c).

**Oppland.** Var fram til ca. midten av dette århundret trolig vidt utbredt på Østlandet, uten at det er mange kilder å vise til for Oppland. Iflg. Collett (1866) ble den i Lillehammertraktene "Oftere observert af Forstmester Barth." Schaanning (1948) omtaler hvitryggspetten som den minst allminnelige blant spettene i Land (2 hekkefunn og 4 observasjoner i årene 1911-1923). Fra etterkrigsårene og fram til 1988 er den påvist på henholdsvis, 2, 9 og 6 lokaliteter i 1960-, 1970- og 1980-årene i 12 kommuner (Opheim & Høitomt 1990).

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker (S)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Direkte truet (E)</b>
	<i>Godt kunnskapsnivå</i>

## HABITAT

Større arealer med gammel lauvdominert skog på gode og middels boniteter med stor tilgang på dødt og døende trevirke er den typiske biotopen for arten. Tidligere var også steder med dødt virke etter skogbranner viktige tilholdssteder (Gjerde m.fl. 1992). I Oppland er den sterkt knyttet til gråor- og bjørkedominerte områder, med innslag av gammel osp (Opheim 1996).

## TRUSSELFÅKTORER-OPPLAND

Tilbudet på gammel, forfallen lauvskog i låglandet har minnet, både p.g.a. dagens bestandsskogbruk, men også fordi dette har vært hardt beskattete områder til annen utnyttelse. Dessuten har skogbestand med stor andel dødt virke vært ansett som uakseptabel dårlig skoghygiene.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- For de få igjenværende tilholdsstedene bør det, i samarbeid med grunneierene, lages egne skjøtselsplaner som tar tilstrekkelig hensyn til arten. Ulemper forbundet med dette bør dekkes gjennom støtteordninger for bevaring av det biologiske mangfold.
- Mer flerbruksrettet skogbruk i egnete områder, bl.a. bør lauvskog få dø på rot.
- Bruk av PBL, Naturvernloven og evt. Viltloven bør, om nødvendig, vurderes for å sikre "nøkkelområder."

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Spesielt stort forvaltningsansvar: Nord-Fron (hekket 1994), Sør-Fron (fast tilhold). Andre kommuner med observasjoner de siste 10 årene: Sel, Vågå, Lillehammer, Gjøvik, Søndre Land, Vestre Slidre, Vang.

# SØRLIG GULERLE

(Rase av gulerle)  
*Motacilla flava flava*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har en spredt hekkebestand i kystnære strøk fra Østfold til Rogaland, med flest par i området fra Jæren til Lista, samt i de ytre deler av Østfold. Ellers foreligger et fåtall hekkefunn på Vestlandet nord til Hareid i Møre og Romsdal og på Østlandet nord til Dovrefjell (Haftorn 1971, Paulsen 1994).

**Oppland.** Uregelmessig opptreden, og som bare er påvist 9 ganger, hvorav tre hekkefunn; Fokstumyra, Dovre, i 1969 (Svart-tjernet & Syvertsen 1969) og i 1988 (Østbye 1989), samt Lågendeltaet, Lillehammer, i 1989 (Opheim m.fl. 1990). Ellers foreligger også hekkeindikasjon på Fokstumyra i 1989 (Østbye 1990) og i Grimsdalen, Dovre, i 1971 (Spjøtvoll 1977). De øvrige 4 funn er gjort på trekket i mai; Østre Toten (3) og Vestre Slidre (1).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Ukjent
<b>Norge</b>	50-100 par.
<b>Oppland</b>	0-2 par.

Kilder: Gjershaug m.fl. 1994 (Norge), NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Denne gulerlerasen har hatt en tilbakegang i store deler av sitt utbredelsesområde de siste ti-årene (Myklebust 1996). Arten var i ekspansjon på Jæren fra 1930-40 og utover, men i begynnelsen av 1990-årene var bestanden nede i bare en tredjedel i forhold til nivået på 1970-tallet (Paulsen 1993). Bestanden har også gått tilbake på Lista, hvor 2-7 par har hekket i perioden 1988-93 (Paulsen 1993, Vestøl 1993 og Vestøl 1994), og i Østfold. I Vestfold forsvant arten som hekkefugl mot slutten av 1970-årene (Paulsen 1994).

## STATUS

**Europa:**

**Norden:**

**Norge:** Sårbar (V)

**Oppland:** Direkte truet (E)

Mindre godt kunnskapsnivå

**Oppland.** En ustabil hekkefugl, hvor det mangler grunnlag for bestandsvurderinger.

## HABITAT

Vanligvis en låglandsfugl med tilhold i åpent kulturlandskap i nærheten av vatn, f.eks. lyngmarker, fuktenger, grasmyrer, dyrket mark og beitemark (Haftorn 1971, Paulsen 1994), eller også strandenger som holdes i hevd gjennom beiting og slått (Ahlén & Tjernberg 1992). Disse habitatene avviker mye fra Fokstumyra på Dovrefjell, som ligger ca. 950 moh.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Hekkeplassen i Lågendeltaet fra 1989 er i dag nedbygd av et handelssenter. Generelt er denne gulerlerasen rammet av endret arealbruk i landbruket, ved bl.a. drenering og oppdyrking av myr- og sumpområder, samt redusert beitetrykk med påfølgende gjengroing av myrer (Paulsen 1994). Videre er det registrert at tidlig siloslått kan ødelegge reiret (Paulsen 1993).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- En bedre kartlegging av artens hekkeområder.
- Ved hekkefunn, eller indikasjon på hekking, må grunneier kontaktes for å komme fram til beskyttende tiltak (strakstiltak).
- Registrerte leveområder bør i forståelse med grunneier(e) forsøkes å bli bevart.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (hekkefunn, eller indikasjon på hekking i løpet av de siste 10 årene): Dovre og Lillehammer.

# LØVMEIS

*Parus palustris*

## UTBREDELSE

**Norge.** Utbredt i låglandsområder over det meste av Sør-Norge nord til Nærøy i Nord-Trøndelag. Bestanden på det indre Østlandet er meget sparsom, hvor den mangler over store områder (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** I løpet av de siste 10-15 årene er arten med sikkerhet bare påvist på Toten og Hadeland, hvor den er svært fåtallig. Hekkefunn er ikke kjent fra fylket i denne perioden (NOF avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Ukjent
<b>Norge</b>	20 000-100 000 par.
<b>Oppland</b>	5-10 par.

Kilder: Hauge 1994 (Norge), NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Iflg. Hauge (1994) er det registrert tilbakegang i deler av Hedmark. Utover dette foreligger det ingen tydelige indiksjoner på bestandsendringer, men det store omfanget av treslagsskifte fra lauv- til granskog vil på sikt gi arten dårligere livsvilkår på Vestlandet (Hauge 1994).

**Oppland.** Som i Hedmark er det påvist en reell bestandsnedgang i dette århundret. Forvekslingsfaren med granmeis gjør likevel denne dokumentasjonen noe mangelfull. Collett (1866) angir begge meiseartene som vanlige i Lillehammers omegn, mens han benevner granmeisen som noe hyppigere enn løvmeisen i Dovretraktene (samtidig som han påpeker forvekslingsfaren). Schaanning (1948) oppgir den som rugefugl hist og her i Land, og nevner her to reirfunn (1911 og 1913). Til sammenligning beskrives granmeisen som vanlig i samme område. Haftorn (1971) angir løvmeisen som hekkefugl over store deler av fylkets låglandsstrøk. Eneste sikre

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Direkte truet (E)

Mindre godt kunnskapsnivå

funn i Gudbrandsdalen i "nyere tid" er gjort i Lillehammer, hvor den er notert som regelmessig på en foringsplass utover i 1960-årene, men hvor den ikke er påvist etter 1970 (Lars Bærøe pers medd.). I Lågendeltaet er det gjort noen få observasjoner i årene 1970-1975 (Larsen 1982).

## HABITAT

Den mest utpregete låglandsarten av meisene, med sterk binding til lauvskog, fortrinnsvis gammel og storvokst skog på god mark, eller også på sumpige steder. Likeså trives den godt i mosaikkpreget kulturlandskap med rikt og variert lauvinnslag. I løvmeisens habitat betinges alltid et visst innslag av dødt og døende trevirke.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Løvmeisens mest optimale habitater har blitt kraftig redusert i siste halvdel av vårt århundre, fordi dette har vært høgproduktive låglandsarealer som har vært lønnsomme for oppdyrking/drenering, eller treslagsskifte til gran. Likevel er neppe dette hele forklaringen til artens tilbakegang.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Kartlegging av artens hekkeområder.
- Hekkehabitater bør forsøkes sikret ved utarbeidelse av egne skjøtselsplaner i samarbeid med grunneier(e). Disse arealene må samtidig tas hensyn til i kommunal arealplanlegging.
- Større lauvskogandel i områder med potensiale for løvmeis.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Spesielt stort forvaltningsansvar: Østre og Vestre Toten, Gran, Lunner og Jevnaker.



# HORTULAN

*Emberiza hortulana*

## UTBREDELSE

**Norge.** I løpet av de siste 10 årene har arten kun hatt fast tilhold på et fåtall lokaliteter i Oppland, Hedmark og Akershus fylker (Dale 1997).

**Oppland.** En liten restbestand på henholdsvis ca. 3 og 2 par finnes i dag i Hundorp/Harpefoss-området, Sør-Fron, og i Brandbukampen, Gran (Dale 1997).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	1 500 000-11 000 000 par.
<b>Norge</b>	Ca. 150 par.
<b>Oppland</b>	Ca. 5 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Dale 1997 og NOF, avd Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Med unntak av etablering av 70-100 par på ei brannflate i Elverum (Berg 1994), hvor 49-52 hanner holdt til i 1996 (Dale 1997), er de fleste bestandsrapporter svært negative. Dale (1997) kjente i 1996 til 18 lokaliteter på Østlandet, hvor den i 1950-årene enda var en karakterart i kulturlandskapet. Den er også borte som hekkefugl fra Nordland, Trøndelag, Buskerud, Vestfold og Sørlandet (Øien 1994 b).

**Oppland.** Hortulanan hadde i det forrige århundre en vid utbredelse, og var noen steder nesten like vanlig som gulspurven (Collett 1869). I første halvdel av vårt århundre hekket den nord til Vågå og Dovre (Haftorn 1971). I 1985 ble 54-55 syngende hanner registrert i disse 9 kommunene (Gaarder m.fl. 1986): Vågå (3), Nord-Fron (1), Sør-Fron (3-4), Ringeby (1), Lillehammer (1), Gausdal (2), Gjøvik (1), Østre Toten (28) og Gran (14). Undersøkelser i årene 1986-1994 viser en bestandsreduksjon på hele 90-95% (Gaarder 1995).

## STATUS

<b>Europa:</b>	<i>Sårbar, usikker status (V)</i>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<i>Direkte truet (E)</i>
<b>Oppland:</b>	<i>Direkte truet (E)</i>
<i>Godt kunnskapsnivå</i>	

## HABITAT

Foretrekker åpent, soleksponert kulturlandskap. Typiske tilholdsteder er små naturenger og beitemark, kombinert med spredte trær (Gaarder m.fl. 1986). Åpne, tørre og soleksponerte flater etter hogst og skogbranner kan også benyttes (Fremming 1984, Berg 1994). I Akershus og Hedmark hekker den på torvmyrer som ligger inntil dyrket mark (Dale 1997).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Endringer i landbruket i form av monokulturer, gjengroing av beitemarker og slåttee-nger, samt bruk av sprøytemidler og reduksjon av kantsoner, har virket negativt (Gaarder 1995). Videre skal nevnes at den ble hardt rammet av kvikksølvforgiftning i 1950- og 60 årene, og at arten er utsatt for hensynsløs fangst i Middelhavslandene.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Som et strakstiltak må det gjøres forsøk med å få utarbeidet egne skjøtselsplaner for artens få gjenværende tilholdsteder. Dette må skje i samarbeid med grunneierene og kommunene.
- Det er viktig å beholde og gjenskape slåttee-nger, beitemarker og ugrasrike åkrer, samt større innslag av kantsoner med busker og trær.
- Insektsprøyting må unngås i og nær hekkelokalitetene.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar: Sør-Fron og Gran.  
Andre kommuner med mulig forekomst: Vågå, Nord-Fron, Ringeby, Lillehammer, Gausdal, Gjøvik og Østre Toten.

# STORLOM

*Gavia arctica*

## UTBREDELSE

**Norge.** Finnes utbredt over det meste av landet, med et tyngdepunkt i de østlige deler. Mangler over store områder på Vestlandet (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Hekker spredt i alle fylkets kommuner med unntak av Lom. Artens krav til leveområde gjør at den mangler i høgfjellstrøkene, spesielt nordvest i fylket (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	120 000-230 000 par.
<b>Norge</b>	2 000-5 000 par.
<b>Oppland</b>	100-150 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Lislevand 1995 og NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Arten har i Norge, som i de andre Skandinaviske landene, hatt en negativ bestandsutvikling, uten at dette direkte kan tallfestes gjennom større systematiske studier eller undersøkelser. Det kan likevel dokumenteres at arten har forsvunnet fra mange tidligere hekkeområder, særlig på Vestlandet (Folkestad 1994 b).

**Oppland.** Også i vårt fylke finnes opplysninger som tilsier at arten har blitt mer fåtallig i løpet av siste halvdel av dette århundret. Mange lokaliteter som tidligere er beskrevet/rapportert som sikre "lomtjern" står nå tomme.

## HABITAT

Storlomen hekker ved store, fiskerike og stort sett vegetasjonsfattige innsjøer i skogstrakter og i den alpine regionen. Videre foretrekker den vatn med vanskelig tilgjengelige holmer og halvøyer, hvor den plasserer reiret like ved vannflata (Folkestad 1994 b). Den kan holde til ved fiske-tomme vatn dersom det er tilstrekkelig

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<i>Tilfredsstillende kunnskapsnivå</i>	

med næring i nærheten (Haftorn 1971).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Storlomen er en av våre aller mest sårbare fuglearter når det gjelder ferdsel i hekketida, og fjerner seg som regel fra reiret på lang avstand. Det tar alltid lang tid før den våger seg tilbake og er derfor i slike tilfeller ekstra utsatt for predatorer, som f.eks. kråkefugl. Videre er arten, pga. sin reirplassering, dårlig tilpasset regulerte vatn. Økende grad av forsuring med redusert tilgang på fisk er en annen vesentlig trusselfaktor, spesielt noen steder sørvest i fylket og i Rondanefeltet. Ellers har tidligere tiders skuddpremie redusert bestanden, samtidig som noen gamle holdninger om artens negative innvirkning på fiskevatn fortsatt henger igjen.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Ferdselsregulerende tiltak i viktige hekkeområder, som forbud mot bruk av motorbåt, utsatt dato for fiskeoppstart og stenging av adkomstveger med bom.
- Nye veganlegg fram til tradisjonelle hekkeplasser bør unngås.
- Unngå etablering av hyttebebyggelse, badeplasser og andre tiltak som øker ferdselen i viktige hekkeområder.
- Nye vasskraftutbygginger som påvirker hekkeområdene bør unngås.
- Kalking av sure vassdrag er positivt.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle kommuner unntatt Lom. Bestands-tyngden finnes likevel i fylkets midtre og søre del, spesielt Øyer, Gausdal, Gran, Søndre og Nordre Land, Etnedal, Sør- og Nord-Aurdal, Øystre og Vestre Slidre.

# BERGAND

*Aythya marila*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekker spredt og fåtallig fra Agder-fylkene og nordover til Finnmark (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Spredt og sparsom forekomst i fylkets midtre og nordlige fjelltrakter. Arten ble registrert i 55 ruter (10x10 km), hvorav hekkende i 21 ruter under atlasprosjektet, basert på feltarbeid i perioden 1970-1994 (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 47 000 par.
<b>Norge</b>	1 000-1 500 par.
<b>Oppland</b>	75-150 par.

Kilde: Tucker & Heath 1994 (Europa), Gjershaug m.fl. 1994 (Norge).

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Antatt stabil bestand (Jacobsen & Ugelvik 1994 b), men manglende dokumentasjon medfører stor usikkerhet.

**Oppland.** Betydelig tilbakegang, som muligens startet allerede rundt århundreskiftet. Etter å ha gått i fjellet fra Lillehammer til Dovre beskrev Collett (1866) arten som allminnelig i alle sjøer over hele fjellet, og at den synes å være den hyppigste av alle ender på Dovre. Til og med så langt sør som i Lillehammer-/Øyerfjellet, hvor arten ikke er funnet hekkende siden 1960-årene, betegnet Collett den som tallrik. Derimot fant Schaanning (1918) i 1897-98 den bare "hist og her i vandene på Dovre." Iflg. Jacobsen & Ugelvik (1994 b) har dagens norske bestand størst tetthet i Sør-Norge, f.eks. på Dovrefjell. Bestanden har imidlertid vært i merkbart tilbakegang over hele fylket i de siste ca. 30 årene, og urovekkende få funn er gjort i hekketida de siste 10-15 årene. Denne tendensen understøttes også av et jevnt synkende antall fugler på trekk i våre best undersøkte låg-

## STATUS

**Europa:** Lokal vinterforekomst (Lw)

**Norden:**

**Norge:** Overvåkes (DM)

**Oppland:** Sårbar (V)

Mindre godt kunnskapsnivå

landslokaliteter.

## HABITAT

Spesielt knyttet til fjellvatn i nedre del av vierregionen. Her foretrekker den grunne og nokså næringsrike vatn, gjerne med god tilgang på vannplanter som tilbyr rikelig med insekttønde (Jacobsen & Ugelvik 1994 b). I Oppland er berganda hovedsaklig knyttet til fjellvatn mellom 900-1300 moh., hvor mengden med vannplanter er nokså begrenset (NOF, avd. Oppland 1998).

## TRUSSEFAKTORER-OPPLAND

Berganda er ikke tilpasset regulerte vatn, og har dermed mistet mange tradisjonelle hekkeplasser. Stor ferdsel i hekketida, bl.a. båtbruk, er også uheldig. Den største faren er nok likevel oljesøl i Nordsjøen, hvor 90 % av den europeiske vinterbestanden oppholder seg (Tucker & Heath 1994).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bedre kartlegging av hekkeområdene.
- Nye vassdragsreguleringer som påvirker hekkehabitaten bør unngås.
- Hekkelokalitetene for arten bør inn på de kommunale viltområdekartene, og sikres gjennom arealplanarbeidet.
- Ferdslsregulerende tiltak på hekke-lokalitetene, bl.a. redusert båtbruk.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle kommuner med vatn og tjern i fjellterreng mellom ca. 900-1300 moh. Hovedtyngden av bestanden synes likevel å ha tilhold i kommunene Lesja, Dovre, Sel, Vågå, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringebu, Nord- Aurdal og Øystre Slidre.

# HØNSEHAUK

*Accipiter gentilis*

## UTBREDELSE

**Norge.** Utbredt i skogområder over hele landet, men er fåtallig i Nord-Norge, spesielt i Finnmark (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Fåtallig hekkefugl i barskog-trakter over det meste av fylket, fortrinnsvis i lågereliggende strøk (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	130 000 par.
<b>Norge</b>	2 000-3 000 par.
<b>Oppland</b>	75-100 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994 og NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Gammel jaktstatistikk viser betydelig bestandsnedgang siden 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet (Bergo 1994). Iflg. Løvenskiold (1947) var arten i betydelig tilbakegang allerede på 1940-tallet. Senere har undersøkelser i tradisjonelt gode hønsehaukområder gitt varsel om kraftig bestandsreduksjon (Sollien 1979, Tømmeraas 1993 a).

**Oppland.** Betydelig tilbakegang i siste halvdel av vårt århundre. Nedgangen er størst i de grandominerte kommunene i søre del av fylket. I Gjøvik ble f.eks. alle 6 kjente hekkelokalitetene hogd ut i årene 1970-1991, uten at re-etablering har funnet sted. I denne kommunen, med ca. 430 000 da skogsmark, hekker det i dag neppe mer enn 5 par (NOF, avd. Oppland 1998).

## HABITAT

Det som i første rekke kjennetegner hønsehaukens habitat er større, sammenhengende arealer med godt oppkvistet gammel skog. Den vil ha god sikt i horisontalplanet. Denne skogtypen er typisk for furu, og gammel høgproduktiv granskog.

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker (S)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Sarbar (V)</b>

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

Arten unngår granskog på låg og til dels middels bonitet, fordi denne kvister seg for lite opp (NOF, avd. Oppland 1998).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Er på rask retur i fylkets store granskog-kommuner fordi den delen av granskogen som har den "rette" stammestrukturen, dvs. den høgproduktive marka, er sterkest utsatt for flatehogst. Vår tids bestandsskogbruk skaper dessuten få framtidshabitater på grunn av for tett gjenvekst og mangelfull tynning (NOF, avd. Oppland 1998). Videre har bestandsskogbruket svekket artens næringsgrunnlag (Bergo 1994).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Videre kartlegging av hekkeområdene.
- Mer flerbruksrettet skogbruk, der småflatehogst og gjennomhogster/tyninger i større grad avløser flatehogstene.
- Reirlokaltetene avmerkes som "nøkkelbiotoper" i skogbruksplane. I nært samarbeid med skogeier(e) bør det lages egne skjøtselsforslag/-planer for hver enkelt reirlokaltet. Disse bør omfatte skogarealet innenfor en radius på 250 m rundt reiret. Her bør ungskogarealet ikke overstige 60%. Unngå flatehogst nærmere reiret enn 50 m, og tynning nærmere enn 30 m. Spar korridorer med gammel skog ut fra reiretreet.
- Skogsveger og kraftlinjer bør ikke legges i nærheten av reirplassen.
- Skogsveger som fører inn mot hekkelokaliteter bør bommes i hekketida.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle fylkets 26 kommuner, men spesielt de med størst areal høgproduktiv skogsmark.

# FJELLMYRLØPER

*Limicola falcinellus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Spredt hekkefugl i de sentrale deler av Østlandet, de østre deler av Trøndelagsfylkene og i Finnmark (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Fast bestand finnes i dag bare i de midtre deler av fylket. Etter 1970 er den registrert på 17 lokaliteter i disse 7 kommunene: Dovre (1), Ringeby (1), Øyer (3), Gausdal (6), Etnedal (1), Nord-Aurdal (2) og Øystre Slidre (3) (Opheim 1988, årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	13 000-22 000 par.
<b>Norge</b>	200-1 000 par.
<b>Oppland</b>	20-30 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994 (Europa), Gjershaug m.fl. 1994 (Norge).

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Noen opplysninger fra det forrige århundre, bl.a. fra Dovrefjell, gir klare indikasjoner på tilbakegang (Haftorn 1971). Bestanden antas å ha vært stabil i perioden 1970-1990 (Gjershaug m.fl. 1994), selv om det er påvist lokal tilbakegang i både Hedmark (Maartmann 1987) og Oppland (NOF, avd. Oppland 1998).

**Oppland.** På Fokstumyra, Dovre, ble det i 1838 samlet inn 26 skinn og nesten like mange kull egg. I 1895 var kolonien "omtrent like tallrik som den hadde vært gjennom mange år", og mange ind. ble iaktatt, men i 1907 var antallet gått ned til bare 3-4 observerte fugler (Barth 1954). Siden er bare en observasjon fra 1970 og ett reirfunn fra 1973 kjent herfra (Opheim 1988 a). Collett (1866) nevner et skutt ind. i Lillehammerfjellet i 1864, som sannsynlig hekket. Arten finnes ikke på disse myrene i dag. I perioden 1970-1996 synes den å ha forsvunnet fra minst 4 lokaliteter;

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sårbar, usikker status (V)</b>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<b>Overvåkes (DM)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<i>Tilfredsstillende kunnskapsnivå</i>	

en i Dovre og Øyer og to i Gausdal.

## HABITAT

Har tilhold i store myrkomplekser, hvor den alltid finnes i tilknytning til svært bløte, til dels oversvømte grasmyrer og svartmyrer med gyngegrunn (Haftorn 1971). De fleste habitatene ligger i bjørke-regionen, men hekking er kjent fra ca. 500 moh. i Hedmark (Maartmann 1987) til ca. 1000 moh. i Oppland (Opheim m.fl. 1991).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Drenering for oppdyrking i fjellet, eller i skogbrukssammenheng, har berørt noen få lokaliteter. Det samme gjelder neddemning/tørrelegging i forbindelse med vasskraftutbygging. Forannevnte trusselfaktorer er likevel noe mindre i dag enn for noen ti-år tilbake. Helt fram til vårt århundre var arten utsatt for hensynsløs beskatning, bl.a. for innsamling til museer.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Kartlegging av artens hekkeområder.
- Unngå dreneringstiltak og vassdragsutbygging som vil kunne påvirke vannstanden i hekkeområdene.
- For å sikre de få gjenværende "nøkkelområdene" bør alle kommuner med forvaltningsansvar vurdere bruk av Plan- og Bygningsloven.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (sikker/antatt hekkebestand de siste 10 årene): Øyer, Gausdal, Nord-Aurdal og Øystre Slidre.

Andre kommuner med mulig hekkebestand: Dovre, Ringeby og Etnedal.

# SKOGDUE

*Columba oenas*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har sin hovedutbredelse på Østlandet nord til Mjøstraktene. På Sørlandet hekker den spredt og fåtallig vest til Flekkefjord. Ellers foreligger noen få reirfunn fra Sogn- og Fjordane (Viker 1994).

**Oppland.** Hekker fåtallig i låglandet i de sørlige delene av fylket, med Vestre Toten og Hadelandskommunene som kjerneområde. I tillegg hekker noen par på Østre Toten og i Gjøvik. Ett og annet par finnes også i Land, søre del av Valdres og oppover til midtre deler av Gudbrandsdalen (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	460 000-700 000 par.
<b>Norge</b>	1 000-5 000 par.
<b>Oppland</b>	30-50 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** En vanlig hekkefugl på Østlandet i begynnelsen av dette århundret, men har siden vært i tilbakegang (Viker 1994). Gjershaug m.fl. (1994) nevner liten tilbakegang i perioden 1970-1990.

**Oppland.** Selv om skogdua aldri har vært noen tallrik hekkefugl har den gått tilbake i dette århundret. Av eldre referanser viser Collett (1866) til at "Forstmester Barth har truffet den alm. paa Biri." Schaanning (1948) beskriver den som allminnelig rugefugl i Land. Videre har Lie (1921 og 1927) notert den som årvisst trekkfugl i Fåberg i årene 1912-18 og 1924-25, men ikke i perioden 1926-1937 (Lie 1928, 1929, 1930a, 1930 b, 1934 og 1938).

## HABITAT

Gamle lauvtrær/skogholt i tilknytning til kulturlandskapet er optimale habitater.

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:** Sårbar (V)

**Oppland:** Sårbar (V)

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

Den hekker også i andre åpne landskaps typer; f.eks. ved myrer, vatn og hogstflater, samt parklandskap og alleèr (Viker 1994).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Intensive driftsformer i skogbruket har redusert tilbudet av trær med spettehull, bl.a. etter svartspett som skogdua er indirekte avhengig av. Gammel lauvskog på åkerholmer og i skogbremmer har blitt utnyttet til ved, eller er også i stor grad oppdyrket. Færre reirhull, med økt konkurranse blant hullrugerne, rammer skogdua som ofte ankommer sist av disse. Den er sårbar for miljøgifter i landbruket (Viker 1994).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Registrering av hekkeplasser, som bør avsettes som "nøkkelbiotoper" (med spesiell skjøtsel) i skogbruksplanene.
- Flerbrukshensyn i skogbruket bør i større grad forplikte skogeiere til igjensetting av store lauvtrær, spesielt osp, herunder etablering av "evighetstrær" av lauv i kulturlandskapet. Dette er særlig viktig i kantsoner mot skog.
- Legge grunnlag for økt framtidig lauvtreandel ved ungskogpleie og tynning i egnete habitater.
- Sikre habitater med gammel barskog for svartspett, som er en viktig "boligbygger" for skogdua.
- Opphenging av rugeholker.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med hekkebestand: Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Gran, Lunner, Jevnaker, Søndre Land og Nordre Land. Mulig eller tidligere hekking: Sør-Fron, Øyer, Lillehammer, Etnedal og Sør-Aurdal.

# VENDEHALS

*Jynx torquilla*

## UTBREDELSE

**Norge.** Er påvist hekkende i alle fylker, men med svært spredt forekomst i Nord-Norge. Den synes å ha sitt tyngdepunkt på Østlandet og sørover til Rogaland (Gjershaug m.fl. 1994), men opptrer også relativt vanlig flere steder på Vestlandet nord til Trondheimsfjorden (Bekken 1994 b).

**Oppland.** Hekker fåtallig og spredt i alle fylkets kommuner, men hovedtyngden av bestanden finnes i den søre halvdel av fylket (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	350 000-1 000 000 par.
<b>Norge</b>	2 000-10 000 par.
<b>Oppland</b>	200-500 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Norsk ringmerkingmaterialet indikerer en nedgang på hele 50 % i perioden 1983-1994 (Røer 1995), dvs. samme utviklingstendens som ellers i Europa, hvor bestanden er ca. halvert i perioden 1970-1990 (Tucker & Heath 1994).

**Oppland.** Fra å ha vært en relativt vanlig art i store deler av fylket har den avtatt merkbart de siste ti-årene, og må nå betegnes som en fåtallig hekkefugl (NOF, avd. Oppland 1998). I et område i Sør-Fron, med et konstant antall rugeholker i perioden 1973-1996, har gjennomsnittlig antall hekkende par pr. år gått ned fra henholdsvis 1,0 og 1,9 par i 1970- og 1980-årene til 0,5 par i 1990-årene (Knut Holmen pers. medd).

## HABITAT

Arten er først og fremst bundet til lauv- og blandingsskog i veksling med åpne partier. Kulturlandskap med innslag av gammel,

## STATUS

**Europa:** *Tilbakegang (D)*

**Norden:**

**Norge:** *Sårbar (V)*

**Oppland:** *Sårbar (V)*

*Mindre godt kunnskapsnivå*

utvokst lauvskog og kort markvegetasjon er gode tilholdssteder. Den kan finnes på egnete habitater helt opp i fjellbjørkeskogen. Videre opptrer den regelmessig i parker og spredt villabebyggelse (Bekken 1994). Habitatene til vendehalsen har ofte det fellestrekk at de ligger på solvendte, tørre steder (NOF, avd. Oppland 1998).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Natureng og beitemark er i stor grad omgjort til intensivt drevet kulturmark. De mest optimale tilholdsstedene for vendehalsen i det gamle kulturlandskapet er således på veg ut. Som følge av endret arealdisponering, samt bruk av sprøytemidler i jordbruket, er det registrert stor bestandsnedgang hos jordmaur. Denne svikten i vendehalsens hovedføde er i dag ansett som den største trusselfaktoren (Myklebust 1996). Redusert tilgang på egnete reirplasser er også en minimumsfaktor for arten.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bevaring og gjenskaping av hamnehager/beitemarker og naturenger.
- Redusere bruken av insektsprøytemidler.
- Spar gammel lauvskog i kulturlandskapet og i skogbremmer, spesielt stor osp og trær med spettehull.
- Opphenging av fuglekasser i områder med mangel på naturlig reirhull.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle 26 kommuner i fylket, men fordi hovedtyngden av bestanden har tilhold i de midtre og søre deler av fylket er forvaltningsansvaret størst her.

# FJELLERKE

*Eremophila alpestris*

## UTBREDELSE

**Norge.** Fjellerka har to adskilte hekkeområder; en sørnorske bestand med tilhold i høgfjellet fra Hardangervidda i sør til Dovrefjell i nord og videre øst til Femundstraktene, og en nordnorsk bestand som i hovedsak finnes i Finnmark fylke (Gjershaug m.fl. 1994, Stueflotten 1994).

**Oppland.** En spredt og fåtallig hekkefugl i nordre halvdel av fylket, med Dovrefjell, Rondane, Lesjafjellene og Valdresflya som de mest sentrale hekkeområdene (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 110 000 par
<b>Norge</b>	2 000-10 000 par.
<b>Oppland</b>	50-100 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994 (Europa), Gjershaug m.fl. 1994 (Norge).

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Arten har en negativ bestandsutvikling (Gjershaug m.fl. 1994), men informasjonen om arten er mangelfull (Stueflotten 1994). Høsttrekkdata fra Sverige og Finland, og til en viss grad også Norge, kan tyde på en til dels betydelig reduksjon i hekkebestanden i Fennoskandia de siste 20 årene (Hilden 1987). Denne reduksjonen berører trolig også bestanden i Nord-Norge, hvor det er påfallende få funn i Atlasprosjektet sammenholdt med Haftorn (1971). I Sør-Norge synes det å ha vært en klar tilbakegang på Dovrefjell de siste 20 årene (Stueflotten 1994, Myklebust 1996).

**Oppland.** Foruten nevnte tilbakegang på Dovre, tyder en juliobservasjon i Øyer fjellet i 1955 på at den tidligere har hatt en videre utbredelse i Gudbrandsdalen, hvor sørligste hekkefunn etter 1970 er gjort i Rondane, ca. 60 km lenger nord (NOF, avd. Oppland 1998). Collett (1921) om-

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker, usikker status (S)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Sårbar (V)</b>
<i>Mindre godt kunnskapsnivå</i>	

taler den forøvrig som en ikke sjelden vår-trekkgjest ved Lillehammer, hvor den - til tross for god observasjonsdekning - ikke vites sett på flere tiår.

## HABITAT

I Sør-Norge finner vi fjellerka i høgdelaget 1100-1500 moh., hvor den helst velger seg fjellplatåer med tørre morenerygger, eller slake fjellsider med kort vegetasjon. Den unngår sammenhengende ur, og i de høgestliggende områdene velger den seg grasdominerte "lommer" i det ellers karrige landskapet (NOF, avd. Oppland 1998).

## TRUSSEFAKTORER-OPPLAND

Som ellers i landet kjenner vi ikke til negative faktorer som har forårsaket artens tilbakegang. Sannsynlige årsaker er ugunstig utvikling i overvintringsområdene eller på trekket (Myklebust 1996).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Kartlegging av artens hekkeområder, for å sikre en god forvaltning av disse.
- Det bør settes i gang forskning for å klarlegge de trusler arten er utsatt for.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Forvaltningsansvaret knytter seg i hovedsak til kommuner med fjellterreng over ca.1100 moh. Hovedtyngden av bestanden synes likevel å ha tilhold i Lesja, Dovre, Sel, Lom, Skjåk, Øystre Slidre og Vang kommuner.

Oppgaver fra andre fylker tyder forøvrig på at landets totalbestand er betydelig overestimert, slik at Oppland har et større forvaltningsansvar enn tallene foran viser.



# LAPPMEIS

*Parus cinctus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har en todelt utbredelse med en liten bestand i Sør-Norge begrenset til nordre deler av Hedmark og Oppland, samt sørøstre deler av Sør-Trøndelag. Det andre hekkeområdet ligger i indre deler av Finnmark og Troms (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** En liten bestand finnes i grense-traktene til Hedmark i Dovre og Sør-Fron, med Grimsdalen, Hjerkinnområdet og Vassbulia mot Atnsjøen som de sikreste tilholdssteder. Etter 1980 er forøvrig arten påvist i Skjåk (2 ind. mai 1983), i Lom (1 ind. mars 1983), i Ringebu (1 ind. påska 1980) og i Gausdal (1 ind. september 1993), noe som kan indikere en spredt hekkeforekomst også andre steder i fylket (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 240 000 par.
<b>Norge</b>	10 000-50 000 par.
<b>Oppland</b>	5-20 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Tall som belyser evt. bestandsendringer mangler (Bengtson & Sonerud 1994), men opplysninger om hele 90 % tilbakegang i Nord-Finland de siste 50 årene (NOF, avd. Oppland 1998) er alarmerende.

**Oppland.** Norges sørligste hekkefunn ble gjort ved Odnos i Søndre Land i 1863 (Collett 1868). Videre nevner han arten som nokså vanlig i fjellfurskogen mellom Gudbrandsdalen og Valdres rundt midten av 1800-tallet, der han fant den i "stort Antal" i furskog i Jotunheimen i 1866. Senere har Håkenstad (1926) benevnt den som en av de sjeldnere arter i Vågå. Fra Nord-Fron foreligger observasjon av 3-4 ind. i 1917 og reirfunn i Sikkilsdalen i

## STATUS

**Europa:** Sikker, usikker status (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Sårbar (V)

Mindre godt kunnskapsnivå

1918 (Schaanning 1921). I dette området ble minst 3 ind. sett i 1953 (Haftorn 1971). I Fryadalføret, Sør-Fron og Ringebu kommuner, fantes en liten bestand i 1970-årene med hekkefunn i 1975 og 1977 (NOF, avd. Oppland 1998). Alt dette vitner om tilbakegang for arten i fylket.

## HABITAT

I Sør-Norge er den knyttet til høgtliggende lavfurskog i områder med liten årsnedbør og kort vekstsesong (høg kontinentalitet). Den krever stort leveområde (15-100 ha), og foretrekker gammel, sammenhengende skog (Bengtson & Sonerud 1994).

## TRUSSELEFAKTORER-OPPLAND

Lappmeisen har vist seg spesielt følsom for fragmentering av skogen, og er ikke tilpasset vår tids flateskogbruk. Den isolerte sørnorske bestanden er høgst sannsynlig i en utsatt posisjon på grunn av intensivert skogbruk (Bengtson & Sonerud 1994).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bedre kartlegging av artens utbredelse.
- I artens "kjerneområder" bør det i samarbeid med grunneier(e) lages spesielle skjøtelsesplaner, hvor avvirkingen i hovedsak skjer som forsiktig gjennomhogst/plukkhogst. I tillegg bør visse områder med gammel, utvokst skog ("nøkkelområder") spares for hogst.
- Opphenging av fuglekasser.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar (fast tilhold): Dovre og Sør-Fron. Andre kommuner hvor arten kan ha tilhold: Lom, Skjåk, Ringebu og Gausdal.

# VARSLER

*Lanius excubitor*

## UTBREDELSE

**Norge.** Spredt utbredt over det meste av landet, men med størst bestand på Østlandet, Møre og Romsdal og i Trøndelagsfylkene. Den mangler i store deler av Oslofjordområdet, på Vestlandet mellom Stavanger og Stadtlandet og i kystdistriktene i Nord-Norge (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Opptrer som en spredt og uregelmessig hekkefugl over det meste av fylkets høgereliggende skogområder, men synes ikke lenger å ha tilhold på ås-områdene i Toten- Hadelandsregionen (Bjørn Harald Larsen, pers medd.).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 330 000 par.
<b>Norge</b>	5 000-10 000 par.
<b>Oppland</b>	20-60 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Arten synes å ha økt sin utbredelse i siste halvdel av dette århundret; fra fjellskogområdene til mellomliggende barskogområder i de søre deler av Østlandet og i Sørlandsfylkene (Solheim 1994 d), men bestanden på landsbasis er likevel ikke vurdert å være i endring i perioden 1970-90 (Gjershaug m.fl. 1994). Iflg. Myklebust m.fl. (1995) er det fra flere steder i landet rapportert om sterk tilbakegang.

**Oppland.** Varsleren blir både av Collett (1921) og Haftorn (1971) betegnet som en spredt og fåtallig hekkefugl i fjellskogen, med noe vekslende bestand i takt med smånagerårene. Sammenholdt med Haftorn (1971) synes sørgrensa for hekkeområdet også i vårt fylke å være forskjøvet sørover (NOF, avd. Oppland 1998). Antall observasjoner har imidlertid gått betydelig ned siden 1970-årene, og iflg. årsrapporter

## STATUS

**Europa:** *Tilbakegang (D)*

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** *Sårbar (V)*

*Mindre godt kunnskapsnivå*

fra LRSK, avd. Oppland foreligger det svært få meldinger om hekkefunn/hekkeindikasjoner i de siste 10-20 årene.

## HABITAT

Dette er først og fremst en fjellskogart, med tilhold både i glissen bar- og bjørkeskog helt opp mot tregrensa. Den er en karakterfugl i halvåpen myrfuruskog med spredtstilte trær, men utnytter også hogstflater med frøtrær som hekkebiotop

## TRUSSELFÅKTORER-OPPLAND

En sterk økning av fritidsbebyggelse i fjellskogen har beslaglagt egnede habitater, men dette synes i stor grad å være kompensert av etterkrigstidas bestandsskogbruk som har gitt den nye tilholdssteder. Siden den har sine beste produksjonsår i smånagerår vil en svikt i disse syklusene, slik tendensen har vært i senere tid, slå negativt ut. De største trusselfaktorene synes å ligge utenfor landets grenser.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Konkrete forvaltningstiltak er vanskelig å påpeke, men følgende kan nevnes:
- Unngå hytteutbygging i egnede habitater i fjellskogen.
- Behold det åpne landskapet med spredt busk- og trevegetasjon rundt seterbebyggelsen.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Arten kan trolig opptre som hekkefugl i alle fylkets 26 kommuner, men mye tyder på at den ikke lenger har tilhold i Toten-Hadelandsområdet.

# STJERTAND

*Anas acuta*

## UTBREDELSE

**Norge.** Fåtallig og spredt hekkefugl, som i perioden 1970-1990 er påvist/antatt hekkende i alle fylker unntatt Aust-Agder og Vestfold (Gjershaug m.fl. 1994). Den tetteste bestanden finnes i de indre deler av Finnmark (Jacobsen & Ugelvik 1994 a).

**Oppland.** Spredt hekkefugl i fylkets midtre og nordøstre deler, med Fokstumyra på Dovre som den sikreste enkelt-lokaliteten (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	170 000-340 000 par.
<b>Norge</b>	200-1 000 par.
<b>Oppland</b>	10-25 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Det er usikkert om bestanden har gått tilbake siden det forrige århundre (Myklebust 1996). Fra Øvre Pasvik foreligger det likevel rapporter om betydelig tilbakegang tidlig i dette århundret, mens opplysninger fra Dovrefjell tilbake til 1920-årene vitner om betydelige variasjoner (Barth 1954, 1964). Iflg. Koskimies (1992) later landets hekkebestand til å ha holdt seg stabil i perioden 1978-1987.

**Oppland.** Stjertanda har aldri vært noen tallrik hekkefugl i fylket. Sammenlignet med et fåtall hekkefunn i landets låglandsstrøk skriver Collett (1869) at den opptrer "endnu oftere i Fjeldvandene" som på Dovrefjell og i Gudbrandsdalsfjellene. Fokstumyra på Dovre har lenge vært ansett som et kjerneområde, men hvor den har vekslet fra å være "meget alminnelig" i 1927 til ytterst fåtallig i andre år (Barth 1954, 1964). I 1986-1989 fant Østbye (1987, 1988, 1989, 1990) fra 2 til min. 5 par på myra. Fra andre deler av fylket er

## STATUS

<b>Europa:</b>	<i>Sårbar (V)</i>
<b>Norden:</b>	<i>Hensynskrevende (DC)</i>
<b>Norge:</b>	<i>Sjelden (R)</i>

**Oppland:** *Sjelden (R)*  
*Mindre godt kunnskapsnivå*

grunlaget for å foreta bestandsvurderinger for dårlig.

## HABITAT

Arten trives best i grunne, relativt vegetasjonsrike fjellvatn og tjern i bjørke- og vierbeltet (Haftorn 1971, Jacobsen & Ugelvik 1994 a). Som oftest er dette lokaliteter med god næringstilgang, og dermed også av generelt stor ornitologisk betydning.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Drenering av våtmark, vannkraftutbygging og økt menneskelig ferdsel har gjort seg mest gjeldende, men blir likevel beskjedent sammenlignet med andre, utenforliggende trusselfaktorer. I Europa skytes årlig hele ca. 220 000 ind. av en estimert vinterbestand i Vest-Afrika og Europa på 1 400 000 ind. (Perennou m.fl. 1994).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bedre kartlegging av artens hekkeområder.
- Vassdragsutbygging og drenering som påvirker hekkeområdene bør unngås.
- Det må tas hensyn til hekkeområdene i kommunal arealplanlegging for å unngå økt ferdsel eller annen forstyrrende virksomhet.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med sikker eller antatt hekkebestand: Dovre, Nord-Fron, Sør-Fron, Gausdal, Nordre Land, Etnedal, Sør-Aurdal og Nord-Aurdal.

Andre kommuner med mulig forekomst: Lesja, Ringebu, Øyer, Gran og Øystre Slidre.

# KNEKKAND

*Anas querquedula*

## UTBREDELSE

**Norge.** Meget spredt og fåtallig. Hekkefunn er bare kjent fra Oslo/Akershus, Hedmark, Oppland, Rogaland, Møre og Romsdal og Nordland. Ellers foreligger indikasjon på hekking fra alle fylker unntatt Sogn og Fjordane og Telemark (Gjershaug m.fl. 1994). Det viktigste utbredelsesområdet ligger på Østlandet og på strekningen Vest-Agder til Rogaland (Størkersen 1994 a).

**Oppland.** En av våre sjeldneste andearter. Landets første hekkefunn ble gjort på Fokstumyra, Dovre, i 1947 (Haftorn 1971). Senere foreligger bare 5 hekkefunn: Hovstjern, Gran, 1971, Graslitjern, Sør-Fron, 1974, Dokkadeltaet, Nordre/Søndre Land, 1995 og 1996 og Rykhussumpene, Sør-Fron, 1997 (årsrapporter LRSK, avd. Oppland). Hekkeindikasjon foreligger forøvrig fra Fokstumyra i 1988, 1989 og 1990 (Østbye 1989 og 1990). Sommerobservasjoner er dessuten gjort på følgende andre egnete hekkelokaliteter: Åsjo (Lom), Veslevatnet (Vågå), Skottvatnet (Sel), Helgetjern (Øyer) og Kalvsjøtjern (Lunner). Av ialt 123 funn i 18 av fylkets 26 kommuner etter 1947, er 80 % gjort på trekklokaliteter om våren (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min.640 000 par.
<b>Norge</b>	10-100 par.
<b>Oppland</b>	2-3 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Etter en økning i 1970-årene gikk bestanden noe tilbake på 1980-tallet, for å igjen å ta seg litt opp "de siste årene" (Størkersen 1994 a).

**Oppland.** Gjennomsnittlig antall observasjoner pr. år i 1970-, 1980- og 1990 årene

## STATUS

**Europa:** Sårbar (V)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Sjelden (R)

Godt kunnskapsnivå

var henholdsvis 3,3 - 4,1 - 4,0. Dette viser en nokså stabil situasjon de siste 25 årene, til tross for visse årlige variasjoner (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## HABITAT

Knekkanda krever alltid grunne og næringsrike tjern/dammer med frodig kantvegetasjon og godt skjul (Størkersen 1994 a). De to hekkefunnene i fjellet i vårt fylke (Fokstumyra ca. 950 moh. og Graslitjern ca. 870 moh.) er svært spesielt.

## TRUSSELFÅKTORER-OPPLAND

De fleste av de næringsrike våtmarkslokalitetene i fylket (hvor arten har tilhold) ligger i gode jordbruksområder, eller også nær tettsteder. Flere av disse har vært, og blir fortsatt, belastet med drenering, igjennfylling, utbygginger, forurensning og stor ferdsel. Tre av de fem kjente hekkelokalitetene er fredet som naturreservater.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Det må tas hensyn til hekkeområdene i all kommunal arealplanlegging.
- Kommunene bør vurdere å sikre de mest utsatte hekkelokalitetene gjennom bruk av Plan- og Bygningsloven.
- Anlegg/restaurering av tjern, brann-dammer etc. i kulturlandskapet bør bli et prioritert forvaltningstiltak.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (påvist/antatt hekking de siste 10 årene): Dovre, Sør-Fron og Nordre/Søndre Land. Andre kommuner med observasjoner i hekketida: Sel, Vågå, Lom, Øyer, Gran og Lunner.

# SKJEAND

*Anas clypeata*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekker spredt og fåtallig i alle landsdeler unntatt i kystavsnittet mellom Rogaland og Stadt. Den har sine viktigste forekomster rundt Oslofjorden, på Jæren, Sunnmøre, rundt Trondheimsfjorden og i Helgeland (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Til tross for bare tre hekkefunn; Åsjo i Lom 1988 (Opheim m.fl. 1989) og Dokkadeltaet i Nordre/Søndre Land 1993 og 1994 (Opheim m.fl. 1994, 1995), indikerer flere juniobservasjoner av enslige hanner en liten bestand i Gudbrandsdalen og Landregionen. Iflg. årsrapporter fra LRSK, avd. Oppland er sommerobservasjoner (i tillegg til nevnte hekkelokaliteter) kjent fra: Lesjaleira (Lesja), Fokstummyra (Dovre), Skottvatnet (Sel), Rykhusumpene (Sør-Fron), Fåvangvollene (Ringeby) og Hovstjern (Gran).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 96 000 par.
<b>Norge</b>	100-500 par.
<b>Oppland</b>	2-3 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Har økt i antall, om enn noe ujevnt, fra ca. midten av forrige århundre (Haftorn 1971). Dagens bestand antas av Gjershaug m.fl. (1994) å være stabil, men likevel med store årlige variasjoner (Størkersen 1994 b). Den er i tilbakegang i Trøndelagsfylkene, hvor 10-20 par hekket årlig i årene 1971-1982 (Størkersen 1994 b), mot 3-5 par pr. 1996 (Myklebust 1996).

**Oppland.** Noe overraskende ble arten første gang påvist så sent som i 1962 (Barth 1962). Senere er den påvist 180 ganger i 18 kommuner, hvorav 157 (87 %) på våren. Antall funn pr. år på de viktigste

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker (S)</b>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
<i>Godt kunnskapsnivå</i>	

og best undersøkte trekklokalitetene viser en nokså stabil situasjon de siste 25 årene, til tross for visse årlige variasjoner (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## HABITAT

En habitatspesialist som stiller store krav til næringstilgangen. Den velger seg derfor alltid vegetasjonsrike og produktive vatn, tjern eller små dammer; ofte i tilknytning til hettemåkekolonier (Størkersen 1994 b).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

De fleste næringsrike våtmarkslokalitetene ligger i gode jordbruksområder, eller også nær tettsteder. Flere av disse har vært, og blir fortsatt, belastet med drenering, igjennfylling, utbygginger, forurensning og stor ferdsel. De to kjente hekkelokalitetene er fredet som naturreservater. Forveksling med stokkand under jakta kan forekomme, men er neppe noen stor trusselfaktor.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Det må tas hensyn til hekkeområdene i all kommunal arealplanlegging.
- Ved evt. funn av nye hekkelokaliteter som ligger utsatt til for inngrep bør kommunene vurdere å sikre disse ved bruk av Plan- og Bygningsloven.
- Anlegg/restaurering av tjern, brann-dammer etc. i kulturlandskapet bør bli et prioritert forvaltningstiltak.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (hekking i løpet av de siste 10 årene): Lom og Nordre/Søndre Land.  
Observasjoner i hekketida: Lesja, Dovre, Sel, Sør-Fron, Ringeby og Gran.

# HAVELLE

*Clangula hyemalis*

## UTBREDELSE

**Norge.** En sparsom hekkefugl i sentrale fjelltrakter i Sør-Norge, med Hardangervidda som sørgrense. Hovedutbredelsen ligger i Nord-Norge, hvor den er spesielt vanlig på Finnmarksvidda og i Varanger (Gjershaug m.fl. 1994, Båtvik 1994 a).

**Oppland.** Hekker spredt i de nordlige og sentrale fjelltrakter med sørgrense i Ringeby og Slidre-bygdene. Det viktigste hekkeområdet ligger i østre del av Reinheimen, med Råkåvatnet og Leirungsvatnet i Skjåk som kjerneområde. Ellers er Fisketjønnin på Valdresflya sikre tilholdssteder. I den resterende delen av utbredelsesområdet, som omfatter store deler av Jotunheimen, Rondane, Dovrefjell og Lesjafjellene, er parene spredt på et fåtall lokaliteter (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 370 000 par.
<b>Norge</b>	5 000-10 000 par.
<b>Oppland</b>	30-40 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Bortsett fra vintertellinger langs kysten, har en lite av referansemateriale å støtte seg til. Sandvik & Størkersen (1984) mener at arten har gått kraftig tilbake, mens Gjershaug m.fl. (1994) anser bestandsutviklingen som nokså stabil.

**Oppland.** Ut fra få opplysninger om arten i tidligere tider kan vi si svært lite om bestandsutviklingen. At Collett (1866) angir den som sjelden i Dovres fjelltrakter er i god overensstemmelse med dagens situasjon. Iflg. observasjonsmateriale innsamlet av LRSK, avd. Oppland synes den imidlertid å ha forsvunnet fra enkelte antatt faste lokaliteter i løpet av de siste 20-30 årene.

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:** Overvåkes (DM)

**Oppland:** Sjelden (R)

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

## HABITAT

De fleste lokalitetene i Oppland ligger mellom 1200-1400 moh., med 1012 moh. som lågeste kjente hekkefunn. Den foretrekker grunne vatn, rike på holmer og odder, og gjerne med små vatn eller tjern i nærheten. Vegetasjonen rundt vatnene er sparsom, og høyere vekster som fjellbjørk og vier mangler vanligvis.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Havella foretrekker fisketomme vatn. Utsetting av fisk kan føre til at små krepsdyr, som havelleungene er avhengig av, kan bli utryddet eller sterkt desimert (Christensen & Eldøy 1988). De fleste lokalitetene i fylket har ørretstamme, og i flere av disse foretas det regelmessig utsetting. Havella er forøvrig svært sårbar for oljeutslipp i vinterhalvåret. Jakt kan også være en trusselfaktor.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Foreta en noe bedre kartlegging av artens utbredelse og bestandsstørrelse.
- Jaktforbud på arten bør vurderes.
- Utsetting av fisk, særlig i vatn og tjern som fra før er fisketomme, bør ikke foretas dersom det er registrert forekomster av havelle.
- Det må tas hensyn til hekkeområdene i kommunal planlegging for å unngå økt ferdsel og forstyrrende virksomhet.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (hekkebestand): Lesja, Dovre, Sel, Lom, Skjåk, Øystre Slidre og Vang. Kommuner med mulig hekkebestand: Nord-Fron og Ringeby.

# VEPSEVÅK

*Pernis apivorus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekkefugl i landets sørøstlige deler; fra Vest-Agder i sørvest til Mjøstraktene i nordøst (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Meget fåtallig, men trolig regelmessig nord til Lillehammer/Dokka området. Noen spredte sommerobservasjoner i Gudbrandsdalen kan tyde på at arten her opptrer som en uregelmessig hekkefugl (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	93 000-140 000 par.
<b>Norge</b>	500-1 000 par.
<b>Oppland</b>	5-10 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Hansen 1994 a og NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Har gått sterkt tilbake siden det forrige århundret, ikke bare antallsmessig men også i utbredelse. I Østfold, hvor den tidligere var en av de vanligste rovfuglartene, er den f.eks. i nyere tid forsvunnet fra flere bygder (Haftorn 1971). Iflg. Hansen (1994 a) synes bestanden for tiden å være stabil eller svakt avtagende.

**Oppland.** Vepsevåken har en stillferdig og bortgjemt livsførsel som gjør at vi vet nokså lite om både tidligere og nåværende bestandsforhold. Fra det forrige århundret oppgir Collett (1866) et reirfunn i Lillehammerområdet i 1859, hvor han beskriver den som "ikke sjelden." Schanning (1948) benevner den som sjelden i Land-bygdene, noe som også er betegnende for situasjonen i dag. Samlet sett synes bestanden i fylket, som i landet forøvrig, å ha gått noe tilbake.

## HABITAT

Foretrekker et mosaikkpreget landskap der skogholt (særlig lauvskog) veksler med

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker (S)</b>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<b>Overvåkes (DM)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
<i>Mindre godt kunnskapsnivå</i>	

eng, buskvegetasjon, våtmark og innsjøer (Hansen 1994 a). I Oppland er den funnet hekkende i slik habitat opp mot 500 m.o.h.

## TRUSSELFÅKTORER-OPPLAND

Med referanse til svenske undersøkelser (Ahlén & Tjernberg 1992) synes arten å være skadelidende av bestandsskogbruket, fordi dette reduserer tilgangen på insektrike biotoper. Dette skjer gjennom flatehogst, treslagsskifte og drenering, noe som delvis også kjennetegner skogbrukets driftsmåter i vårt fylke. Forøvrig skal nevnes at arten er sterkt utsatt for jakt, bruk av pesticider, m.m. i den delen av året den oppholder seg utenfor landets grenser (Myklebust 1996).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Kartlegging av artens hekkeområder.
- Mer flerbruksrettet skogskjøtsel, der større grad av gjennomhogst/småflatehogst, økt lauvtreandel og stans i drenering av fuktige skogtyper er ønskelig.
- Hekkeplassene må avmerkes som nøkkelbiotoper på skogbruksplankart, der skogeieren(e) oppfordres til å ta hensyn ved hogst. Anbefalt minsteavstand for hogst ved reiret er 50 m utenom hekketida og 200 m i hekketida.
- Mindre/ingen bruk av skogsprøyting er ønskelig.
- Bevaring av beitemark, kombinert med redusert/ingen bruk av insektsprøytemidler er ønskelig.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Spesielt stort forvaltningsansvar: Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Gran, Lunner, Jevnaker, Søndre Land og Nordre Land.

# MYRHAUK

*Circus cyaneus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekker spredt i de sentrale deler av Sør-Norge fra Røros til Hallingdal. Har også hekket i Odda i Hordaland (Gjershaug 1994 a) og Fosen i Sør-Trøndelag (Bangjord 1986). Hekkeindikasjon foreligger ellers fra Finnmark, Nord-Trøndelag (Gjershaug 1994 a), Agderfylkene og Telemark (Pfaff & Bengtson 1995).

**Oppland.** Hekker spredt og uregelmessig i fjelltraktene, med "Stølsvidda" i Nord Aurdal som sørgrense i Valdres. I Gudbrandsdalen hekker den ned til Øyer og Gausdal kommuner. Fokstumyra med tilgrensende områder på Dovrefjell er dens sikreste hekkeområde (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	22 000-32 000 par.
<b>Norge</b>	10-100 par.
<b>Oppland</b>	10-50 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Etter landets første hekkefunn på Fokstumyra i 1884 har dette vært et kjerneområde for arten i Sør-Norge, og hvor den synes å ha holdt et nokså stabilt nivå - svingningene i smånagertilgangen tatt i betraktning. Fra Oppland finnes ellers opplysninger om både fram- og tilbakegang i de siste ca. 50 årene (Opheim 1988 b). I deler av Trøndelag og Hedmark har den derimot blitt vanligere (Gjershaug 1994 a).

**Oppland.** Med henvisning til forannevnte om Fokstumyra er det i årene 1938-46 (Hagen 1952), 1947-68 (Barth 1964, Kværne 1968) og 1986-89 (Østbye 1987, 1988, 1989, 1990) registrert hekking med unntak av tre år. I de respektive periodene har det gjennomsnittlig hekket 3,9 - 2,6 - 3,3 par, med 9, 6 og 7 par som årlige

## STATUS

**Europa:** Sårbar (V)

**Norden:**

**Norge:** Sjelden (R)

**Oppland:** Sjelden (R)

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

størstenoteringer. Vårt andre referanseområde er Øyer, hvor den iflg. Olstad (1949) ikke var påvist inntil 1920, men "er nå i mange år den alminneligste rovfugl å se inne på fjellet." Den er sjelden i disse områdene i dag (Opheim 1988 b).

## HABITAT

Myrhauken er knyttet til store vierbevokste myr- og heiområder i fjellet. De fleste lokalitetene ligger i bjørkebeltet, men den kan også hekke over tregrensa.

## TRUSSELFÅKTORER-OPPLAND

Mange næringsrike viermyrer ble i 1960- og 1970 omdisponert til dyrkingsjord. Etter at dette på det nærmeste har tatt slutt er arten lite utsatt for biotopødeleggelser. Faunakriminalitet er en trussel, med indikasjoner om dette fra Dovrefjell (Gjershaug 1994 a). Ellers er noen av dens beste lokaliteter utsatt for økende ferdsel.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Noe bedre kartlegging av bestanden, spesielt i de nordvestre deler av fylket.
- Det må tas hensyn til hekkeområdene i kommunal planlegging. Det er særlig viktig å unngå uheldige arealomdisponeringer (f.eks. oppdyrking), eller tiltak som fører til økt menneskelig aktivitet (f.eks. turstier og hytteutbygging).

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med sikker/antatt hekkebestand: Lesja, Dovre, Sel, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringebu, Øyer, Gausdal, Etnedal, Nord Aurdal, Øystre og Vestre Slidre.

Det bemerkes at Oppland trolig forvalter mellom 50-75 % av den norske bestanden.



# MUSVÅK

*Buteo buteo*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har sin hovedutbredelse i Sør-Øst Norge og i de kystnære låglandsstrøkene fra Oslofjorden til grensa mot Rogaland. Bare noen få hekkefunn er kjent fra indre deler av Østlandet, Vestlandet og Trøndelagsfylkene (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Få reirfunn er gjort i nyere tid. Den synes å ha en regelmessig, men svært spredt forekomst i de søre deler av fylket, med Hadeland som kjerneområde (NOF, avd. Oppland 1998). Den har ingen kjente hekkelokaliteter i våre to hoveddalfører, Gudbrandsdalen og Valdres.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 740 000 par.
<b>Norge</b>	1 000-2 000 par.
<b>Oppland</b>	25-40 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Med opplysninger fra bl.a. 1800-tallet skriver Hagen (1952) at musvåken i våre dager bare forekommer nokså sparsomt innenfor sitt gamle utbredelsesområde i det sørlige Norge. Bestanden virker å ha vært stabil i optimale biotoper nær kysten de siste 30 år. Derimot synes den å forsvinne som hekkefugl i sterkt beferdede områder, f.eks. Vestfold og skogtraktene nord for Oslo (Hansen 1994 b).

**Oppland.** Collett (1866) nevner den som ikke sjelden i Lillehammertraktene, mens Schaanning (1948) opplyser at den ruger hist og her over hele Land-distriktet. Dette indikerer at arten tidligere har hatt en noe videre utbredelse og større bestandstetthet.

## HABITAT

Musvåken viser størst tilknytning til rike, høgproduktive barskogtrakter med innslag

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Sjelden (R)

Mindre godt kunnskapsnivå

av lauvskog og dyrket mark. Den unngår høgereliggende barskoger og er i de senere år bare unntaksvis funnet hekkende over 400 moh. (Hansen 1994 b).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Arten har helt fram til våre dager vært hardt beskattet fordi den har blitt ansett for å gjøre skade på småviltbestanden. Musvåken er lite tolerant overfor ferdsel og kan oppgi hekkingen ved trafikk flere hundre meter fra reiret. Vegetasjonsendring i kulturlandskapet og industrialisering av jordbruket har ført til mindre smånagerforekomster. Sistnevnte anses som en hovedårsak til tilbakegangen i Vest-Europa (Hansen 1994 b).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bedre kartlegging av bestanden i fylket.
- Det må tas hensyn til hekkeområdene i kommunal arealplanlegging for å unngå uheldige arealomdisponeringer, eller tiltak som fører til økt ferdsel/menneskelig aktivitet.
- Nye veganlegg nær reirplassene bør unngås, og eksisterende veganlegg inn i hekkerådene bør utstyres med bom.
- Reiriområdet bør avmerkes som nøkkelbiotoper i skogbruksplanene. Minsteavstand for hogst ved reiret er 50 m utenom hekketida og 200 m i hekketida.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (sikker/antatt hekkebestand): Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Gran, Lunner, Jevnaker, Søndre Land og Sør-Aurdal. Observert i hekketida: Ringebu, Lillehammer, Nordre Land og Nord-Aurdal.

# KONGEØRN

*Aquila chrysaetos*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har tilhold i skogsbygder og fjelltrakter over det meste av landet; fra Møre og nordover også ute på øyene langs kysten. I Østfold, Vestfold, Oslo og Akershus mangler hekkeindikasjon etter 1970 (Gjershaug 1994 b).

**Oppland.** Fåtallig hekkefugl i den nordlige del av fylket, med sørgrense i Øyer, Gausdal, Nordre Land og Sør-Aurdal kommuner (Gaarder og Østbye 1992).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	5 000-7200 par.
<b>Norge</b>	700-1 000 par.
<b>Oppland</b>	40-54 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994 (Europa), Gjershaug m.fl. 1994 (Norge).

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Merkbar tilbakegang siden forrige århundre (Haftorn 1971), men bestanden synes å ha holdt seg nokså stabil siden fredningen i 1968 (Gjershaug 1994 b). Fra Hedmark rapporteres om dårlige hekke-resultater de siste årene med produksjon i bare 17-20 % av reirene i årene 1993-1996 (Knoff 1997).

**Oppland.** Både utbredelsen og bestanden var større i det forrige århundret (Haftorn 1971), men mye tyder på en nokså stabil situasjon etter ca. 1970 (Gaarder og Østbye 1992). Noen nyetableringer i utkanten av utbredelsesområdet er kjent, men enkelte tradisjonelle hekkeplasser er også forlatt. I likhet med Hedmark har kongeørna hatt flere dårlige produksjonsår på 1990-tallet. Av ialt 34 undersøkte reirlokalteter i 1997 var 13 (38 %) i bruk.

## HABITAT

Skiftende naturforhold, med bratte dalsider, åpne myrer, våtmarker, fjellskog og

## STATUS

<b>Europa:</b>	<i>Sjelden (R)</i>
<b>Norden:</b>	<i>Hensynskrevende (DC)</i>
<b>Norge:</b>	<i>Sjelden (R)</i>
<b>Oppland:</b>	<i>Sjelden (R)</i>
<i>Godt kunnskapsnivå</i>	

snaufjell, kjennetegner dens tilholdssteder. Kongeørna foretrekker reirplassering i lune bergvegger nær skoggrensa; eller også i grove trær, helst furu. Parene har flere reir å velge mellom med en innbyrdes avstand på inntil 6,5 km (Gjershaug 1994 b).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Kongeørna er svært sårbar for forstyrrelser, spesielt tidlig i hekketida (Myklebust 1996), og flere reirplasser er forlatt av denne grunn. Omfattende hytteutbygging i fjellskogbeltet er trolig den alvorligste trusselen. I Hedmark er det funnet urovekkende stort innhold av blyhaggel i oppgulguboller. Kollisjon mot kraftledninger er en betydelig dødsårsak (Bevanger & Thingstad 1988), og faunakriminalitet er fremdeles en trussel (Mykleust 1996).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Det må tas hensyn til hekke- og jaktområdene i kommunal planlegging.
- Det er spesielt viktig å skåne hekkeområdene for hytteutbygging, veganellegg, kraftlinjer, turstier og andre ferdselsfremmende tiltak.
- Unngå skogsdrift nærmere reirplassen enn 200 m. Samarbeid med grunneiere er her viktig.
- God rypeforvaltning er viktig for arten, likeså overgang til bruk av stålhaggel under jakta.
- Vakthold ved enkelte utsatte reir.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med fast hekkebestand: Lesja, Dovre, Sel, Vågå, Lom, Skjåk, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringeby, Øyer, Gausdal, Nordre Land, Sør-Aurdal, Øystre Slidre og Vang.

# FISKEØRN

*Pandion haliaetus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har sin hovedutbredelse på Sør-østlandet. Utover dette har den en spredt hekkeforekomst på Sørlandet og i østre deler av Trøndelag, Nordland og Finnmark (Nordbakke 1994).

**Oppland.** Fåttallig hekkefugl i søre del av fylket, med Sør-Aurdal, Land, Hadeland og Toten som kjerneområde (Høitomt 1989 a). Utenom dette finnes en fast hekkeplass i Lillehammer. Arten har neppe hekket i Gudbrandsdalen etter hekkefunnet i Lom i 1987 (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	7 100-8900 par.
<b>Norge</b>	150-200 par.
<b>Oppland</b>	8-10 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Avtok katastrofalt utover på 1800-tallet, og i 1930-årene var bare et fåtall hekkeplasser kjent. Bestanden tok seg imidlertid opp etter fredningen i Sverige i 1951 (Haftorn 1971), og nådde en topp tidlig på 1970-tallet (Nordbakke 1994). Siden har bestanden, med lokale unntak, vært nokså stabil (Fremming 1988).

**Oppland.** Kraftig tilbakegang fram mot ca. 1930, da vi neppe hadde hekkende par igjen i fylket. Etter en gradvis re-etablering var bestanden oppe i ca. 15 par i 1970-årene. Etter den tid har den igjen avtatt, med bare 5 hekkende par i 1988 (Høitomt 1989 a). I løpet av 1990-årene har vi på ny sett en liten økning i antall hekkende par.

## HABITAT

Hekker ved skogkledte, fiskerike innsjøer og elver, helst med skogbevokste øyer og holmer (Haftorn 1971). Har i grove trekk

## STATUS

<b>Europa:</b>	<i>Sjelden (R)</i>
<b>Norden:</b>	<i>Hensynskrevende (DC)</i>
<b>Norge:</b>	<i>Sjelden (R)</i>
<b>Oppland:</b>	<i>Sjelden (R)</i>

*Godt kunnskapsnivå*

samme utbredelse som abbor, gjedde, sik, harr og lake (Nordbakke 1994), som er artens viktigste næringskilde.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Hogst av reirplasser, forstyrrelser fra fritidsaktiviteter og ulovlig etterstrebelse på grunn av skadegjøring i fiskeanlegg, synes å ha vært artens hovedtrussel de siste 20-30 årene (NOF, avd. Oppland 1998). Reir på små holmer, som vi har mange av i Oppland, er ofte utsatt for ilandstigning med spolert hekking som følge. I tillegg kommer dens sårbarhet overfor miljøgifter, sur nedbør med fisketomme vatn, kollisjon mot kraftledninger og faunakriminalitet. Forøvrig er arten hardt beskattet av jakt langs trekkruta (Myklebust 1996).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Det må tas hensyn til hekkeplassene i kommunal arealplanlegging.
- Det er spesielt viktig å skåne hekkeområdene for hytteutbygging, veganlegg, kraftlinjer, turstier og andre ferdselsfremmende tiltak.
- Unngå hogst nærmere reiret enn 50 m utenom hekketida og 300 m i hekketida. Samarbeid med grunneiere er viktig.
- Forebyggende tiltak som hindrer arten i å gjøre skader i fiskedammer/-anlegg.
- Kalking av sure vatn er positivt.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (fast hekkebestand): Lillehammer, Østre Toten, Gran, Lunner, Jevnaker, Søndre Land, Nordre Land og Sør-Aurdal. Kommuner hvor arten har hekket/kan hekke: Lom og Gjøvik.

# LERKEFALK

*Falco subbuteo*

## UTBREDELSE

**Norge.** Arten har sin hovedutbredelse i Hedmark, Akershus (Gjershaug m.fl. 1994) og Østfold (Fløseth 1995), men har i nyere tid (etter 1979) også etablert seg i Vestfold, Oppland og Buskerud. Den hekker trolig også i Telemark (Steen 1994 a).

**Oppland.** En liten bestand finnes i Land/Hadelandområdet med 10 hekkefunn i årene 1992-96, fordelt på 1 lokalitet i Gran, 1 i Nordre Land og 3 i Søndre Land (Opheim m.fl. 1993, 1994, 1995, 1996). I tillegg finnes en i Gran som ikke er undersøkt etter hekkefunn i 1980 (Steen 1994 a).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 80 000-90 000 par.
<b>Norge</b>	Ca. 70 par.
<b>Oppland</b>	5-8 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Steen 1994 a, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Bestanden synes å ha vært liten og variabel de siste 150 år, der det er grunn til å tro at den hekket årlig før 1900 og etter 1950. På 1800-tallet synes Indre Oslofjordområdet å ha hatt flest par, men også Gudbrandsdalen, Hedemarken og Smålenene er nevnt i eldre litteratur (Haftorn 1971). Første hekkefunn i Hedmark ble gjort i 1936 (Hagen 1952), hvor bestanden i dag teller 15-25 par (Hagen m.fl. 1994). Den norske bestanden har iflg. Gjershaug m.fl. (1994) en positiv utvikling, mens Bekken (1994 a) peker på at økningen i reirfunn i Hedmark nok mer skyldes økt innsats og bedre kunnskap om habitatvalget enn en voksende bestand.

**Oppland.** Collett (1866) nevner et reirfunn i Lillehammer i 1854, og at arten ikke er sjelden i disse traktene, som muligens er dens nordgrense i landet. Her stopper opp-

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker (S)</b>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Sjelden (R)</b>

*Filfredsstillende kunnskapsnivå*

lysningene om arten - inntil observasjonen av ett ind. i Nordre Land i 1978. Etter dette er det gjort 10 reirfunn (årene 1992-96), samt 26 enkeltobservasjoner. En av disse observasjonene er gjort i Nord-Fron, de øvrige på Hadeland, i Land og Totenområdet (årsrapporter, LRSK, avd. Oppland).

## HABITAT

Habitatvalget kan deles i to hovedgrupper: 1) store myrområder i barskogregionen, evt. med tjern og innsjøer, og 2) områder med kulturpreg der våtmarker og innsjøer veksler med skog og/eller dyrket mark/bebyggelse (Ødegaard m.fl. 1986). Et karaktertrekk ved lokalitetene er lysåpen, storstammet furuskog (Bekken 1994 a).

## TRUSSELFÅKTORER-OPPLAND

Noen av reirplassene ligger i områder med økende ferdsel. Ved siden av hogst anses dette å være den største trusselfaktoren.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Enkelte antatt egnede hekkeområder bør undersøkes bedre, spesielt på Hadeland.
- Det må tas hensyn til hekkeområdene i kommunal arealplanlegging for å unngå uheldige arealomdisponeringer, eller tiltak som fører til økt ferdsel/menneskelig aktivitet.
- Registrerte hekkeplasser bør avmerkes som nøkkelbiotoper i skogbruksplaner, og skånes for hogst.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med hekkebestand: Gran, Søndre Land og Nordre Land.  
Observasjoner i hekketida: Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Lunner og Jevnaker.

# VANDREFALK

*Falco peregrinus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har sin hovedutbredelse langs kysten fra Østfold til Finnmark. Den hekker også i innlandet, men mer spredt enn i kystnære strøk (Steen 1994 b).

**Oppland.** Pr. 1997 er to hekkelokaliteter kjent. Et par har hatt fast tilhold i Ringebu siden 1992, med vellykket hekking unntatt i 1993 og 1994. I 1997 hekket et par i Nord Aurdal. Ellers holdt et par seg ved en bergvegg i Søndre Land våren 1991, men hvor den senere bare har vært på korte besøk. Etter 1980 er observasjoner av enkeltfugler i sommerhalvåret gjort i Nord-Fron (1983), Lillehammer (1986) og Dovrefjell (1988), ved siden av et fåtall trekkobservasjoner (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	6 200-10 000 par.
<b>Norge</b>	244-344 par.
<b>Oppland</b>	2 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Steen 1996 og NOF, avd Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Har etter 1955 vært i sterk tilbakegang over store deler av utbredelsesområdet. Rundt 1975 var den fenno-skandiske bestanden redusert med 95-97 % sammenlignet med nivået før 1940. I løpet av de siste ca. 20 årene har bestanden gradvis tatt seg opp igjen, spesielt i kystområdene (Myklebust 1996, Steen 1996).

**Oppland.** Inntil ca. 1950 var arten en fast, men fåtallig hekkefugl. Gamle lokaliteter er kjent fra Land, Gjøvik og Gudbrandsdalen nord til Lesja og Dovre (NOF, avd. Oppland 1998). I sistnevnte kommune registrerte Hagen (1952) 9 hekkinger i perioden 1938-1949, men uten senere rapporterte funn herfra. Bortsett fra en

## STATUS

**Europa:** *Sjelden (R)*

**Norden:** *Sårbar (V)*

**Norge:** *Sårbar (V)*

**Oppland:** *Sjelden (R)*

*Godt kunnskapsnivå*

indikasjon på hekking i Søndre Land tidlig i 1970-årene (Lars Kapelrud pers. medd.), synes vandrefalken å ha vært fraværende som hekkefugl helt fram til 1992.

## HABITAT

I innlandet er vandrefalken knyttet mot steile bergvegger, fortrinnsvis nær fuglerike vatn, elver og myrer (Steen 1994 b). De kjente hekkeplassene i Oppland ligger fra ca. 150 - 1000 m.o.h.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Selv om bruk av DDT, som førte til den sterke bestandsnedgangen, har gått ut av bruk (forbudt i 1970), representerer miljøgifter i jordbruket fortsatt en fare. Forstyrrelse ved reiret og faunakriminalitet er andre vesentlige trusselfaktorer. Vandrefalken er en av de mest populære artene blant falkonerer (Myklebust 1996).

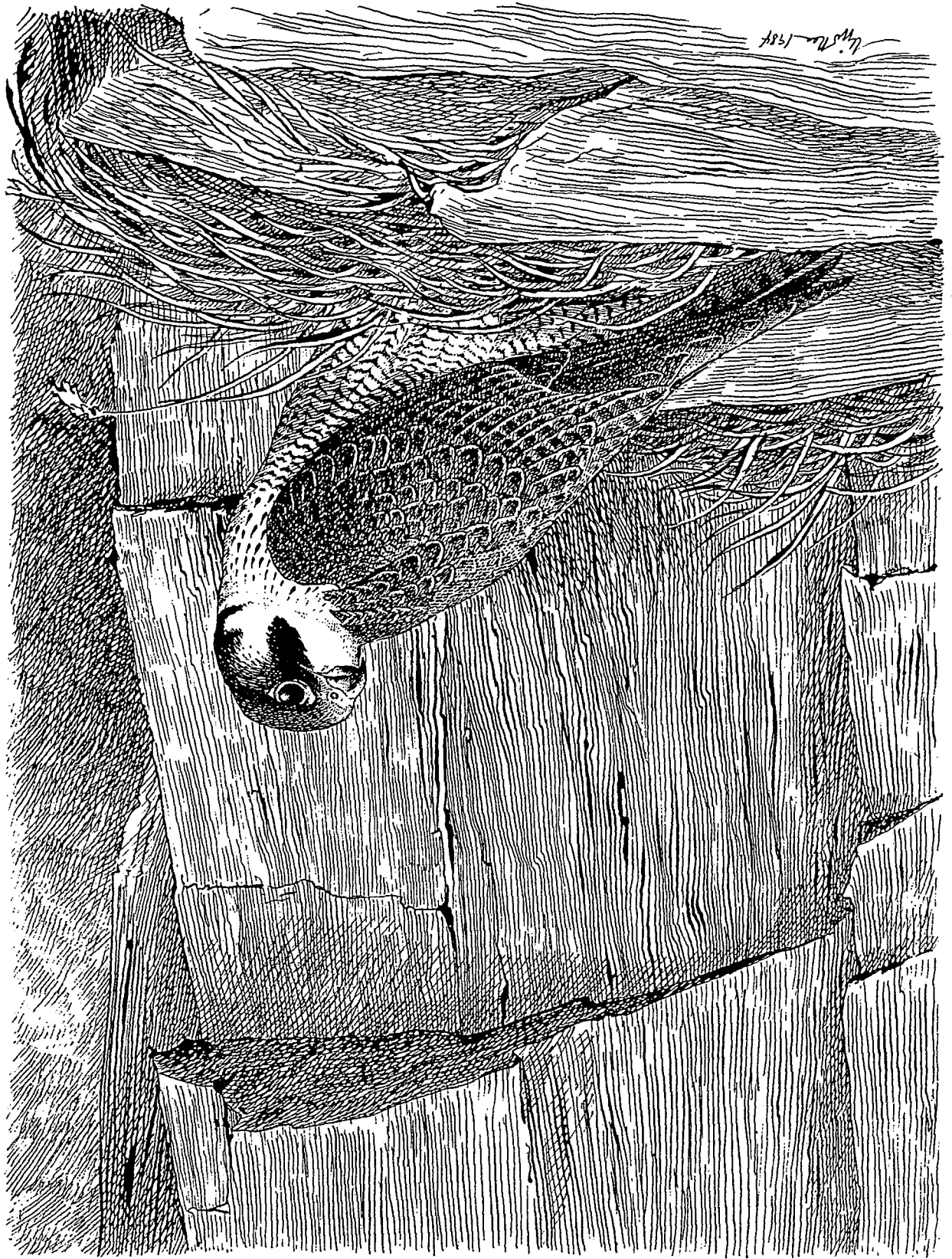
## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Det er viktig å ta hensyn til nåværende og tidligere hekkeplasser i kommunal arealplanlegging.
- Unngå nye veganlegg og annen utbygging inn mot nåværende eller tidligere kjente hekkeplasser.
- Bomming av veger inn i hekkeområdene må vurderes fortløpende.
- Dagens hekkeplasser bør ha organisert/ regelmessig tilsyn (som i Ringebu).

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar: Ringebu og Nord Aurdal. Andre kommuner med forvaltningsansvar i forhold til gamle, beskrevne lokaliteter: Lesja, Dovre, Gjøvik og Søndre Land.

Vanderfalk



# VAKTEL

*Coturnix coturnix*

## UTBREDELSE

**Norge.** Artens oppreden er preget av sterke fluktuasjoner. I enkelte år kan den opptre nærmest invasjonstypet, mot nesten uteblivelse i andre år (Cramp & Simmons 1980, Størkersen 1994 d). Den påtreffes primært på de store jordbruksområdene på Østlandet, Lista, Jæren, i Møre og Romsdal og Trøndelag (Størkersen 1994 d).

**Oppland.** Som ellers i landet har arten en ustabil forekomst. Den er påvist 44 ganger i perioden 1970-96 (årsrapporter LRSK, avd. Oppland), men bare ett hekkefunn er gjort i nyere tid; Gjøvik i 1989 (Opheim m.fl. 1992). På grunn av sitt skjulte leve-sett er det imidlertid grunn til å anta at den ikke er en fullt så sjelden hekkefugl hos oss. Forannevnte funn fordeler seg på 9 kommuner fra Gran i sør til Dovre og Vang i nord, men med en klar hovedtyngde på Østre Toten (59 % av alle funn etter 1970).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	680 000-2 400 000 par.
<b>Norge</b>	10-100 par.
<b>Oppland</b>	0-1 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Artens sterkt fluktuerende oppreden gir få holdepunkter for vurdering av bestandsendringer (Størkersen 1994 d).

**Oppland.** Fra 1800-tallet nevner Collett (1866) arten som ikke allminnelig i Lillehammers omegn og at "Redet er fundet af og til." Videre opplyser Collett (1921) bl.a. at den er påtruffet flere steder i Valdres, i Gausdal (hekkefunn) og i Vågå. Senere beskriver Schaanning (1948) den som sjelden i Land-bygdene, mens Løvenskiold (1947) nevner et reirfunn i Gran fra 1942. Dette indikerer at vaktelen ikke var noe mer få-

## STATUS

**Europa:** Sårbar (V)  
**Norden:** Sjelden (R)  
**Norge:**

**Oppland:** Sjelden (R)

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

tallig for 50-100 år siden enn i dag.

## HABITAT

En utpreget åkermarksfugl, som i vårt land foretrekker grasmark (Størkersen 1994 d). Den kan også bruke beitemark i bjørkebeltet, f.eks. på Dovre (Pedersen 1991). De fleste funnene på Toten skriver seg fra kornåkrer (rapporter LRSK, avd. Oppland).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Intensive driftsformer i jordbruket har, i likhet med mange andre steder, påvirket arten negativt. Herbicider og insekticider har redusert næringstilgangen, samtidig som tidlig slått er en trussel der den holder til på grasmark. Reiret (med egg) i Vardal, Gjøvik, i 1989 ble f.eks. ødelagt ved slått.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Årlig registrering av tilholdsteder.
- Tidspunktet for slått bør, i nært samarbeid med grunneier(e), utsettes der arten har tilhold. Alternativt foretas slått fra midten av åkeren og utover mot kantene, evt. fra den ene kanten, slik at fuglene kan rømme fra maskinene.
- Den vanlige "sirkelslått," som etterlater ei "øy" midt i åkeren, bør unngås.
- Ved reirfunn (som er vanskelig å påvise) må vegetasjonen omkring spares.
- Mindre bruk av herbicider og insekticider i landbruket.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Arten kan innfinne seg i alle fylkets kommuner, men Toten-/Gjøvikområdet, Hadeland og Land peker seg ut med de beste habitatene, og dermed også det største forvaltningsansvaret.

# TRANE

*Grus grus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Østlandsområdet og Trøndelagfylkene utgjør dens viktigste hekkeområde. I de øvrige landsdeler er bare et fåtall hekkeplasser kjent (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Trana hekker over det meste av fylket, med unntak av de nordvestlige fjellstrøk. Tettheten er størst i de midtre delene av fylket, hvor myrrike åsområder preger mye av landskapet. Dette gjelder i første rekke et bredt "belte" mellom "Stølsvidda" i Valdres i vest, gjennom Etnedal og Landbygdene og over til Fron, Gausdal og Øyer i øst. Deler av Gjøvik og Totenåsen byr også på gode hekkeområder for trane.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	52 000-80 000 par
<b>Norge</b>	500-750 par.
<b>Oppland</b>	120-170 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Bye & Sandvik 1995, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Den norske bestanden antas å ha økt noe de senere år (Folkestad 1991). Iflg. Bye & Sandvik (1995) er det registrert en økning i både utbredelse og bestand i indre deler av Østlandet, på Nordvestlandet, i Trøndelag og Nordland.

**Oppland.** Samlet sett er trolig bestanden i svak framgang. Dette kommer best til syne sør i fylket, hvor den i senere tid har etablert seg på nye lokaliteter i åsområdene på Toten og Hadeland. Fra andre deler av fylket er det også registrert nyetableringer, men herfra er det også mange rapporter om at tradisjonelle hekkeplasser har blitt stående tomme (NOF, avd. Oppland 1998).

## HABITAT

Velger helst store myrer i høgereliggende barskoger og i bjørkeregionen, men trana

## STATUS

**Europa:** Sårbar (V)  
**Norden:**  
**Norge:** Overvåkes (DM)

**Oppland:** Sjelden (R)  
Tilfredsstillende kunnskapsnivå

er også funnet hekkende over tregrensa. Selve hekkemyra kan være lita, men reviret omfatter alltid større arealer med myr eller dyrket mark der den kan finne føde (Ålbu 1994 a). Reiret er vanligvis omgitt av vanskelig tilgjengelig bløtmyr.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

En sky art som har dårlig hekkesuksess i mange områder pga. økt ferdsel. Den forlater reiret ved den minste forstyrrelse, og egg og unger blir da sårbare for predatorer og dårlige værforhold. Drenering av våtmarker for oppdyrking og skogplanting har også ødelagt mange hekkeplasser. Langs noen regulerte vassdrag er oversvømmelse av reir et problem. Trana er dessuten utsatt for kollisjon mot kraftledninger.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

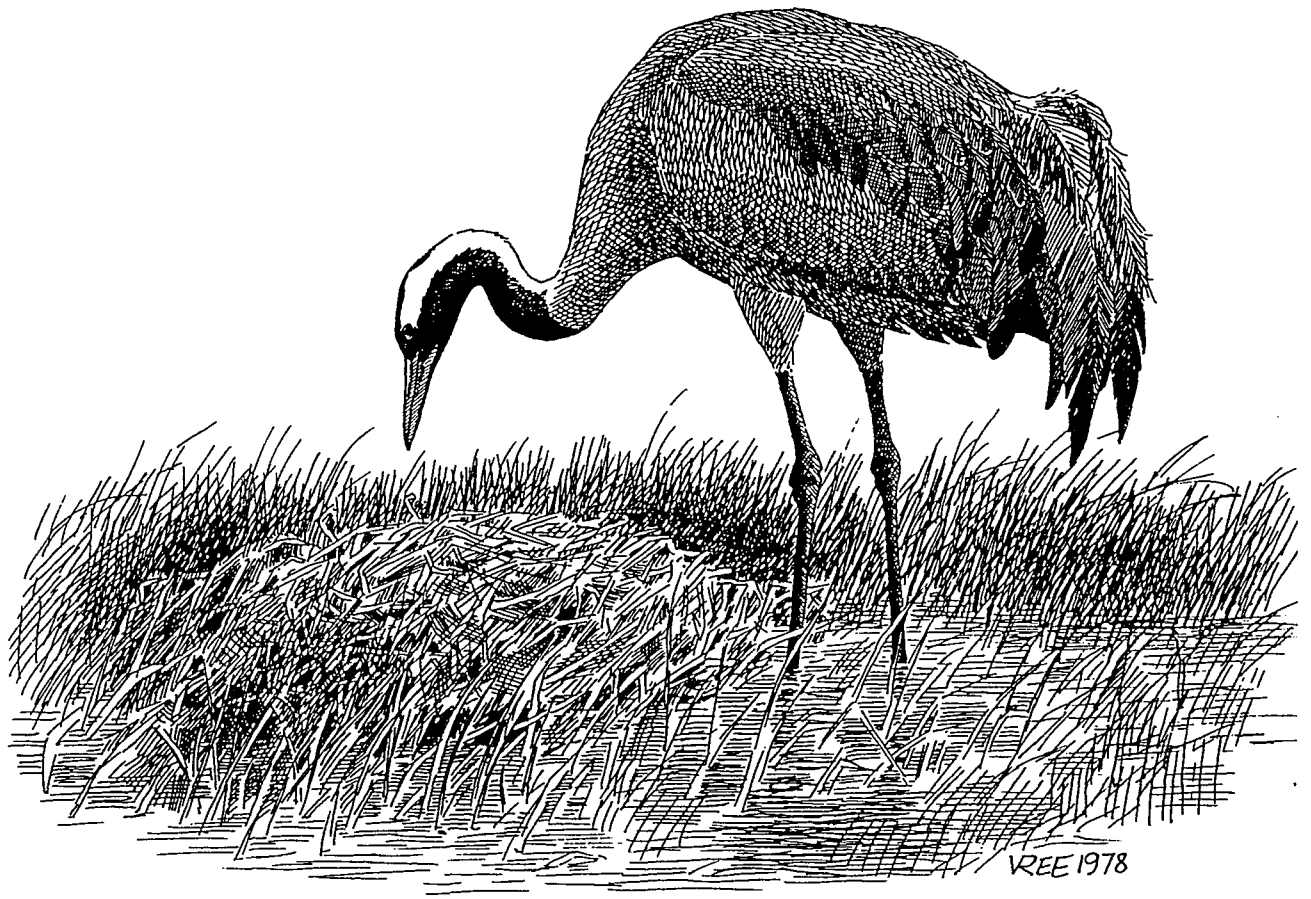
- Bedre registrering av hekkelokaliteter.
- Restriksjoner på ferdsel (bl.a. ved å bomme adkomstveger) og skogsdrift i hekkeområdene er viktig i hekketida.
- Unngå etablering av fritidsbebyggelse og annen tilrettelegging for menneskelig aktivitet i hekkelassenes nærrområder.
- Unngå dreneringstiltak og vassdragsreguleringer som påvirker habitatet.
- Kraftlinjer i hekke- og rasteområdene bør ikke anlegges.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Trolig fast hekkefugl i alle kommuner unntatt Lom.

Størst hekkebestand i Dovre, Nord-Fron, Sør-Fron, Øyer, Gausdal, Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Søndre Land, Nordre Land, Etnedal, Nord- Aurdal og Vestre Slidre kommuner.





Trane

# DVERGLO

*Charadrius dubius*

## UTBREDELSE

**Norge.** Arten har sin hovedutbredelse på Østlandet. Ellers finnes en liten, fast bestand rundt Trondheimsfjorden, samt en spredt og mer sporadisk forekomst på Sørlandet (Sæther 1994).

**Oppland.** Flest par hekker rundt Mjøsa, Randsfjorden og på Hadeland. I tillegg finnes noen få par i Gudbrandsdalen. De 39 hekkelokalitetene som er kjent etter 1970 fordeler seg slik (årsrapporter LRSK, avd. Oppland): Lesja (2), Lom (2), Skjåk (1), Nord-Fron (2), Ringebru (1), Lillehammer (4), Gjøvik (6), Østre Toten (5), Vestre Toten (6), Gran (7), Jevnaker (1), Søndre Land (1) og Nordre Land (1).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Ca. 110 000 par.
<b>Norge</b>	200-300 par.
<b>Oppland</b>	40-50 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Hekket i forrige århundre relativt vanlig i deler av Østlandsområdet, særlig rundt Oslofjorden (Rasch 1838, Collett 1921). Etter en nedgangsperiode siden midten av 1800-tallet tyder iakttagelser "på en bestandsøkning i senere år" (Haftorn 1971). I perioden 1970-1990 har utviklingen vært positiv (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Den er sett ved Randsfjorden av Rasch (1838). Utover dette har vi ingen kilder å vise til før mot midten av dette århundret (Haftorn 1971). Dette skyldes nok heller manglende undersøkelser enn at den har vært fraværende i denne perioden. Det er likevel ingen tvil om at bestanden har tatt seg opp siden 1950-årene. I 1970-årene ble den påvist på 10 hekkelokaliteter i 6 kommuner, mot 24 og 16 lokaliteter i 9

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker, usikker status (S)</b>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
	<b>Godt kunnskapsnivå</b>

og 10 kommuner i 1980- og 1990-årene. Artens ekspansjon synes nå å ha kulminert.

## HABITAT

Opprinnelig hekket dvergloen på sandstrender, mudderbanker og elveøyrrer. I senere tid har den også tatt i bruk lokaliteter som har oppstått etter menneskelig aktivitet, slik som sand- og grustak, anleggsplasser og nedtappede tjern. Den holder seg alltid til låglandslokaliteter.

## TRUSSELFÅKTORER-OPPLAND

Den hekker ofte ved regulerte elver og innsjøer hvor risikoen for oversvømmelse er stor. Noen lokaliteter er utsatt for økende fritidsbruk, andre av anleggstrafikk. I en del tilfeller har også hekkeplassene blitt ødelagte ved igjenfylling eller utbygging.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Unngå inngrep/arealomdisponeringer i naturlige hekkebiotoper for arten.
- I uttaksområder bør restriksjoner på virksomheten vurderes i hekketida, bl.a. flytting av uttaket og anleggstrafikken lengst mulig bort fra reirplassen.
- Unngå tilrettelegging for menneskelig aktivitet (friområder, badeplasser m.m.) i alle kjente hekkebiotoper.
- Der arten hekker nær vatn er det viktig å beholde stabil vannstand i mai-juni.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med stort forvaltningsansvar (hekkebestand): Ringebru, Lillehammer, Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Gran, Jevnaker, Søndre Land og Nordre Land. Antatt eller ustabil hekkebestand: Lesja, Lom, Skjåk og Nord-Fron.

# FJELLJO

*Stercorarius longicaudus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Fjelljoen er vanlig utbredt i Finnmark, hvor det bare er i de nære kyststrøken ikke hekker. Lenger sør er den stort sett en utpreget innlandsfugl, med mer eller mindre spredt utbredelse sør til Hardangervidda (Vader 1994) og Hovden i Aust-Agder (Bengtson 1990). Bestanden i Sør-Norge er liten og ustabil.

**Oppland.** En sjelden og uregelmessig hekkefugl i de nordlige fjelltrakter, med Valdresflya og Dovrefjell mellom Hjerkin og Dalsida som de sikreste tilholdsstedene. På Valdresflya, Øystre Slidre, hekker den nesten årvisst, med 6 par som største registrering (NOF, avd. Oppland 1998). Utover dette foreligger 8 hekkefunn/hekkeindikasjoner etter 1970; Lesja 1981 (Jordhøy 1981), Dovre 1989 og 1992, Lom og Skjåk tidlig i 1990-årene (Anders Svare pers medd.), Sør-Fron 1973, Ringebru 1973 og Vang 1985, 1-2 ind. er ellers sett i hekketida i Sel, Nord-Fron og Øyer (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 13 000 par.
<b>Norge</b>	1 000-5 000 par.
<b>Oppland</b>	2-15 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Det er ingen klare tegn på positive eller negative tendenser i hekkebestanden, men med vår svært utilstrekkelige kunnskap om arten vil kun dramatiske endringer bli registrert (Vader 1994).

**Oppland.** Artens hekkestatus synes ikke å være vesentlig endret fra tidligere tider.

Uten å omtale reirfunn nevner f.eks. Collett (1921) at den viser seg i visse år "paa Dovres fjeldmyrer." Her nevnes også

## STATUS

**Europa:** Sikker, usikker status (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Sjelden (R)

Tilfredsstillende kunnskapsnivå

en skutt ungfugl på Ringebrufjellet i 1888.

## HABITAT

Fjelljoen har tilhold på høgereliggende fjellvidder, og helst på steder med moreneavsetninger som gir terrenget et småkupert preg. Vatn og tjern finnes ofte i hekkeområdet, men dette synes likevel ikke å være noen betingelse.

## TRUSSEFAKTORER-OPPLAND

Arten er svært tradisjonsbundet til sine hekkelokaliteter, og er derfor i en svært sårbar situasjon. I dens viktigste hekkeområde, Valdresflya i Øystre Slidre, er ferdselen og løshundproblemet økende (Holm Brask i brev 1994). På Dovrefjell ligger en av dens tradisjonelle tilholdssteder innenfor Hjerkin skytefelt. Som smånagerspesialist er den sårbar overfor svikt i disse syklusene, slik tendensen har vært i de senere år.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Det må tas hensyn til hekkeområdene i kommunal arealplanlegging for å unngå uheldige arealomdisponeringer, eller tiltak som fører til økt ferdsel/menneskelig aktivitet (f.eks. tilrettelegging/oppmerking av turstier).
- Streng håndheving av båndtvangbestemmelsene i hekkeområdene er viktig.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar (hekkefunn de siste 10 årene): Lesja, Dovre, Lom, Skjåk og Øystre Slidre. Andre kommuner hvor arten kan hekke i enkelte år: Sel, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringebru og Vang.

# KORNKRÅKE

*Corvus frugilegus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekker bare i de nordlige deler av Mjøstraktene, i Rogaland og i Trondheim (Røskaft 1994, Myklebust 1996).

**Oppland.** Dagens hekkebestand er begrenset til tre kolonier i Østre Toten kommune; nærmere bestemt på Kapp, i Lena og i Lensbygda (Opheim m.fl. 1997).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Ukjent
<b>Norge</b>	Ca. 370-440 par.
<b>Oppland</b>	Ca. 105 par.

Kilder: Gjershaug m.fl. 1994, Myklebust 1996, Fylkesmannen i Hedmark 1997, Opheim m.fl. 1997.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Bestanden har variert i de ulike landsdeler, men samlet sett har utviklingen vært svakt negativ de siste 10 årene. Trondheimsbestanden var tidlig på 1980-tallet oppe i noen hundre par. I dag er 10-12 av i alt 21 kjente kolonier i bruk, med tilsammen 150-200 par (Myklebust 1996). Bestanden i Hedmark, som telte 66-83 par i 1994 (Fylkesmannen i Hedmark 1997), har holdt seg nokså stabil, men som likevel må ha telt over 100 par i 1930-40 årene (Vedum & Tøråsen 1988). Rogalandsbestanden har vært ustabil siden første hekkefunn i 1895 (Haftorn 1971), og teller neppe over 50 par (Røskaft 1994). Av forlatte hekkeområder er Oslo kjent med spredte kolonier fram til 1920, og Skien med en koloni i 1964 (Vedum & Tøråsen 1988).

**Oppland.** Når arten etablerte seg som hekefugl er usikkert, men den er kjent blant lokalbefolkningen på Toten iallefall tilbake til 1930-årene. Siden 1967 har nær et ti-talls kolonier vært i bruk i Toten-Gjøvikdistriktet. Den eneste kjente kolonien i Gjøvik ble forlatt i 1978 (Gaarder

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Sjelden (R)

*Godt kunnskapsnivå*

1986). Uten at vi har mange tidligere tellinger å vise til, synes bestanden å ha vært stabil eller i svak vekst fram til i dag.

## HABITAT

En utpreget kulturlandskapsfugl som hekker kolonivis i treklynger i eller nær slike områder, ofte i tilknytning til tettbebyggelse (Vedum & Tøråsen 1988).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Kornkråkas begrensede utbredelse gjør den ekstra sårbar i hekketida. Menneskelige forstyrrelser er den viktigste trusselen, og er den direkte årsaken til at flere kolonier har blitt forlatt. Levenet og "tilgrisingen" fra koloniene har vært til stor irritasjon for mange, noe som har resultert i bruk av brannslanger, nedringing av reir, hogst av reirtrær, m.m. Enkelte jordbrukere betrakter også kornkråka som en skadefugl.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Alle som har eller får arten som hekkefugl på eller nær sin eiendom, bør få informasjon om dens spesielle bestandsituasjon i fylket, slik at det skapes forståelse for en beskyttelse av koloniene.
- De få gjenværende hekkeområdene må tas hensyn ved arealdisponering. Det bør utarbeides frivillige avtaler med grunneiere, alternativt bør hekkplassene vurderes sikret gjennom bruk av Plan- og Bygningsloven.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar: Østre Toten.

Kommuner hvor arten har hekket: Gjøvik.

# VIERSPURV

*Emberiza rustica*

## UTBREDELSE

**Norge.** Arten har sin hovedforekomst i Hedmark. Forøvrig finnes den på et fåtall steder i de østre deler av Oppland og Nord-Trøndelag (Gjershaug m.fl. 1994). I våre tre nordligste fylker er den i senere tid sett flere ganger i hekketida, foruten et hekkefunn i Troms i 1960. I midten av 1970-årene ble den også påvist i hekketida i Vest- og Aust-Agder (Bekken 1994 e).

**Oppland.** Er aldri konstatert hekkende, men ut fra sin adferd og stedbundenhet må vierspurven regnes som årviss hekkefugl på noen få lokaliteter. Dens sikreste tilholdssted er langs Mesnaelva i Lillehammer og ved Gåstjern i Søndre Land, med opptil to revirhevdende hanner. Den er også påvist på Vardalsåsen i Gjøvik, ved Vindfloelva og Brennelva i Østre Toten og langs Skjerra i Vestre Toten i hekketida (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Ukjent
<b>Norge</b>	100-500 par.
<b>Oppland</b>	5-10 par.

Kilder: Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Etter det første hekkefunnet i Hedmark i 1969 synes utviklingen her å ha vært positiv, men med en vekst som trolig har flatet ut i 1980-årene (Bekken 1994 e).

**Oppland.** At arten ikke ble påvist i fylket før enn i 1975 skyldes sannsynligvis mangelfulle undersøkelser. Observasjonsmaterialet i ettertid gir ingen sikker indikasjon på bestandsendring (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## HABITAT

Hekker i sumpskog med overganger til

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Sjelden (R)

*Godt kunnskapsnivå*

skogkleddt myr, nesten alltid langs bekker og elver som slynger seg gjennom flate, myrdominerte områder. Tresjiktet består vanligvis av småvokst bar- og lauvskog, mens busksjiktet som regel er lite utviklet. Et karaktertrekk ved lokalitetene er svært tuet skogbotn med vatn stående mellom tuene i mye av hekketida (Bekken 1994 e).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

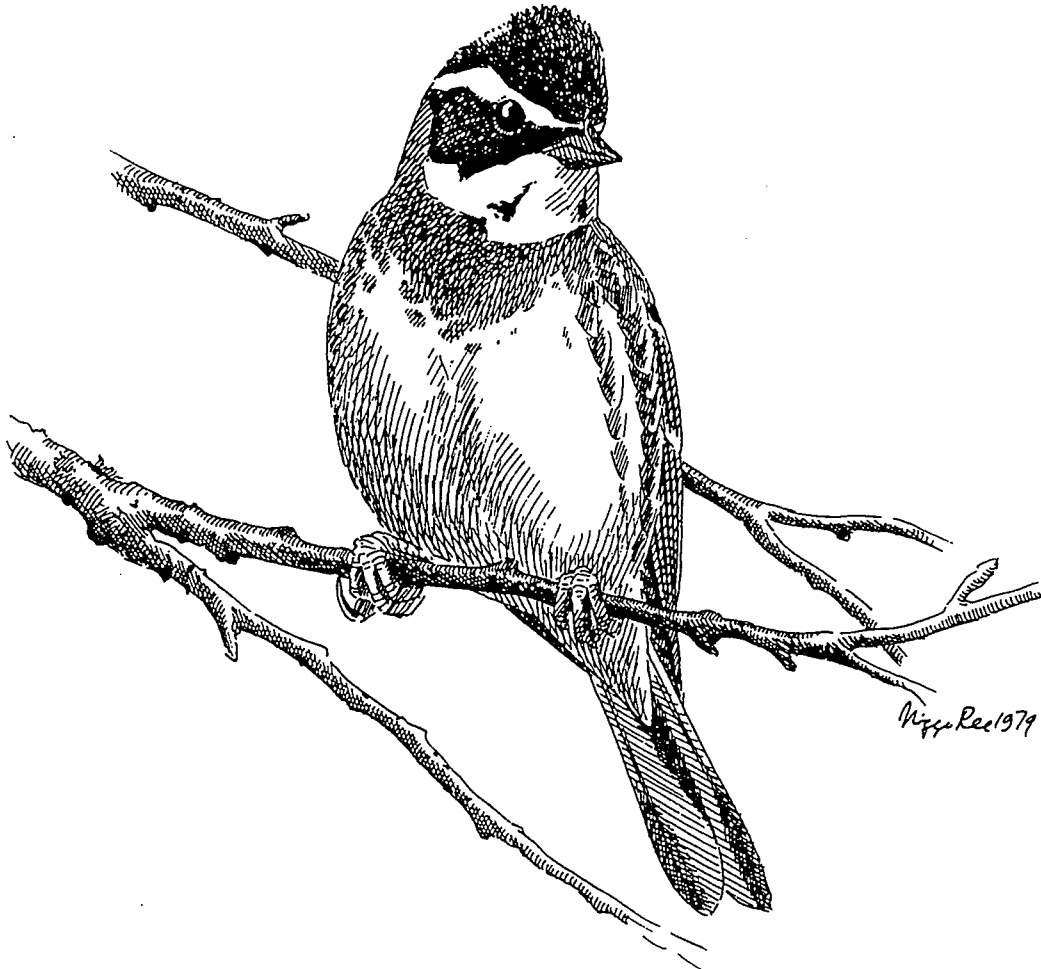
Vierspurven har et svært snevert habitatkrav (Sonerud & Bekken 1979), som gjør den meget sårbar i forvaltningssammenheng. Uten den sterke reguleringen av Mesnaelva ville den trolig hatt flere egnete habitater i dette området. Her har også økende ferdsel blitt et vesentlig problem. Videre har sumpmarker med de "rette" kvaliteter vært utsatt for drenering, spesielt fra skogbrukshold.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Unngå regulering/drenering av elver/bekker som renner gjennom hekkeområdet.
- Det må tas hensyn til hekkelokalitetene i kommunal arealplanlegging for å unngå uheldige arealomdisponeringer, eller tiltak som fører til økt ferdsel/menneskelig aktivitet.
- Enkelte eksisterende stier langs Mesnaelva i Lillehammer bør vurderes omlagt på kortere strekninger.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Kommuner med spesielt stort forvaltningsansvar: Lillehammer og Søndre Land. Kommuner med uregelmessig forekomst i hekketida: Gjøvik, Østre Toten og Vestre Toten.



Vierspurv

# SVARTAND

*Melanitta nigra*

## UTBREDELSE

**Norge.** Hekker spredt og fåtallig over det meste av landet, fortrinnsvis i høyere-liggende områder. Dens viktigste tilholdssteder synes å ligge i de nordlige deler av Agderfylkene, Oppland og Hedmark, i de indre deler av Trøndelag og på Saltfjellet (Gjershaug m.fl. 1994, Båtvik 1994 b).

**Oppland.** Opptrer spredt og fåtallig i den nordre halvdel av fylket, med flest par i de sentrale og nordøstlige fjelltraktene (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 100 000 par
<b>Norge</b>	1 000-5 000 par.
<b>Oppland</b>	50-100 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** I Nord-Norge synes bestanden allerede tidlig i dette århundret å være redusert, mens en på Hardangervidda kjenner til tilbakegang på 1980-tallet (Båtvik 1994 b). Gjershaug m.fl. (1994) anser likevel dagens hekkebestand som nokså stabil.

**Oppland.** Arten er iflg. Collett (1866) ikke allminnelig i Gudbrandsdalen og på Dovrefjell, der den "hækker sparsomt ved Fjeldvandene." Dette er også betegnende for dagens situasjon. I forbindelse med "atlasprosjektet," basert på feltarbeid i årene 1970-94, ble den registrert i 50 ruter (10x10 km), hvorav hekkende i bare 10 (NOF, avd. Oppland 1998). Sikre holdepunkter for bestandsendringer mangler, men lokale meldinger indikerer en svak tilbakegang i de seneste ti-årene.

## HABITAT

Svartanda velger seg helst hekkeplass ved ferskvatn i høgereliggende områder. Den

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker (S)</b>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<b>Overvåkes (DM)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
	<b>Mindre godt kunnskapsnivå</b>

trives godt både over og under barskog-grensa, men er mest tallrik i bjørkebeltet (Båtvik 1994 b). I Oppland er arten funnet hekkende opp mot 1100 moh. (NOF, avd. Oppland 1998).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Vassdragsreguleringer er den største trusselen mot arten i hekkeområdene (Sandvik & Størkersen 1984, Christensen & Eldøy 1988), og det finnes flere eksempler på at tradisjonelle hekkeplasser i fylket har blitt forlatt av denne grunn. Stor ferdsel i hekketida, bl.a. båtbruk, er også uheldig. Videre er det fra enkelte hekkelokaliteter rapportert om at det tas en del fugl ved garnfiske. Den største faren er nok likevel oljesøl i Nordsjøen, hvor en stor del av vinterbestanden oppholder seg (Båtvik 1994 b).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bedre kartlegging av artens hekke-lokaliteter.
- Hekkelokalitetene må tas hensyn til i arealplanleggingen.
- Det er spesielt viktig å unngå vassdragsreguleringer som påvirker vannstanden i hekkeområdene.
- Ferdseksregulerende tiltak i viktige hekkeområder bør vurderes, bl.a. redusert båtbruk.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle kommuner med vatn og tjern i fjellterreng mellom ca. 900 -1200 moh. Hovedtyngden av bestanden synes likevel å ha tilhold i Dovre, Sel, Vågå, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringeby, Øyer, Gausdal, Etnedal, Øystre Slidre og Vestre Slidre.

# SJØORRE

*Melanitta fusca*

## UTBREDELSE

**Norge.** Arten har en noe østlig utbredelse i Sør-Norge, med et tyngdepunkt i fjelltraktene i Oppland, Hedmark og Sør-Trøndelag. Bare få hekkefunn er gjort på Vest- og Sørlandet. Den forekommer ellers spredt i hele Nord-Norge (Gjershaug m.fl. 1994, Båtvik 1994 c).

**Oppland.** Hekker spredt og fåtallig i den nordre halvdel av fylket, med flest par i de sentrale og nordøstlige fjelltraktene (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 69 000 par
<b>Norge</b>	500-1 500 par.
<b>Oppland</b>	50-100 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Med henvisning til Collett (1869) nevner Båtvik (1994 c) at arten trolig var langt vanligere før. Det ser imidlertid ut til at den nå er i ferd med å etablere en større populasjon langs kysten (Båtvik 1994 c). Tilsvarende er også kjent fra Sverige og Finland, hvor innlandsbestanden har gått kraftig tilbake (Cramp & Simmons 1977). Gjershaug m.fl. (1994) anser likevel dagens hekkebestand som nokså stabil.

**Oppland.** Fra Gudbrandsdalen har Collett (1866) kun omtalt arten fra Dovrefjell, hvor den betegnes som sjelden. Den ble registrert i 40 ruter (10x10 km), hvorav hekkende i 13, under "atlasprosjektet," som er basert på feltarbeid i perioden 1970-1994 (NOF, avd. Oppland 1998). Enkelte lokale rapporteringer de siste ca. 30 årene indikerer en svak tilbakegang.

## HABITAT

Sjørren foretrekker høgereliggende fjell-

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker (S)</b>
<b>Norden:</b>	
<b>Norge:</b>	<b>Overvåkes (DM)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b> <i>Mindre godt kunnskapsnivå</i>

vatn i bjørke- og vierregionen, gjerne omkranset med bar- eller bjørkeskog. Vatnet må ikke være for lite, eller være for tett omgitt av trær, da den trenger plass for å ta til vingene (Båtvik 1994 c). I Oppland er hekkefunn i 1400 meters høyde kjent fra Skjåk (NOF, avd. Oppland 1998).

## TRUSSELFÅKTORER-OPPLAND

Vassdragsreguleringer er den største trusselen i hekkeområdene (Sandvik & Størkersen 1984), og som har ført til at flere tradisjonelle hekkeplasser i fylket har blitt forlatt. Fra enkelte hekkelokaliteter er det rapportert om at en del fugl omkommer ved garnfiske. Stor ferdsel i hekketida, bl.a. båtbruk, er også uheldig. Den største faren er nok likevel oljesøl på vestkysten av Kontinentet, der en stor del av vinterbestanden oppholder seg (Båtvik 1994 c).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bedre kartlegging av artens hekkeområder.
- Vassdragsreguleringer som påvirker vannstanden i hekkeområdene bør unngås.
- Hekkelokalitetene må tas hensyn til i arealplanleggingen.
- Ferdselfregulerende tiltak i viktige hekkeområder bør vurderes, bl.a. redusert båtbruk.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle kommuner med vatn og tjern i fjellterreng mellom ca. 900 - 1400 moh. Hovedtyngden av bestanden synes likevel å ha tilhold i Lesja, Dovre, Vågå, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringebu, Øyer, Gausdal, Øystre Slidre, Vestre Slidre og Vang kommuner.



# STORSPOVE

*Numenius arquata*

## UTBREDELSE

**Norge.** Storspova hekker langs hele kysten fra Vest-Agder til Finnmark, og i store deler av Østlandsområdet (Gjershaug m.fl. 1994). De største tettheter finnes trolig fra Stadt og nordover til Lofoten, samt i Rogaland (Løfaldli 1994 b).

**Oppland.** Hovedutbredelsen til storspova ligger i den søre halvdel av fylket. Lenger nord begrenser hekkeområdene seg i stor grad til låglandsområdene i Gudbrandsdalen (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 120 000 par
<b>Norge</b>	5 000-10 000 par.
<b>Oppland</b>	100-150 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Som ellers i Nord-Europa viste arten ekspansjon tidlig på 1900-tallet. De tydeligste bevis på dette har en fra Møre og nordover, men også på Østlandet etablerte den seg over store områder. De siste ti-årene har ekspansjonen stagnert og trolig også reversert. Systematiske undersøkelser mangler, men lokale rapporter om at den har forsvunnet foreligger (Løfaldli 1994 b).

**Oppland.** Det er først og fremst etter 1930 at arten inntok Østlandet, der den tidligere ikke fantes eller var sjelden (Haftorn 1971). Den ble funnet hekkende i Lågendeltaet, Lillehammer, i 1943, hvor den iflg. Jørstad var blitt ganske allminnelig i de senere år (Wollebæk 1943). Arten har de siste 10-20 årene gått markert tilbake i låglandet, og den hekker f.eks. neppe lenger i Lågendeltaet. Bestanden knyttet til høgere-liggende habitater har derimot vist økning fra ca. 1960 til ut i 1980-årene, og synes deretter å ha vært ganske stabil.

## STATUS

**Europa:** *Tilbakegang (D)*

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** *Hensynskrevende (DC)*

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

## HABITAT

I Oppland har arten to hovedbiotoper. Låglandsbestanden er knyttet til åpent kulturlandskap, eller oppdyrket elvesletter i de største dalførene. Den delen av bestanden som finnes i barskogregionen og helt opp i bjørkebeltet hekker helst i tilknytning til store myrkomplekser, og ofte med nær beliggenhet til dyrkingsparseller og setrer.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

En sky art som tåler lite av menneskelig ferdsel. Den største trusselen er nok likevel omleggingen i jordbruket med framskyndet høstningstidspunkt. Reir og unger blir på denne måten ødelagt av landbruksredskapene. Og her ligger trolig mye av forklaringen til at bestanden som er knyttet til myrhabitater har greid seg bedre. Ellers kan gjengroing av kulturmark og bruk av sprøytemidler ha virket negativt inn.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Tidspunkt for slått bør utsettes der arten har tilhold/hekker. Dette forutsetter god kontakt mot grunneiere.
- Slått etter klekketidspunktet bør utføres fra midten og utover mot kantene, evt. fra den ene kanten, slik at ungene kan rømme vekk fra maskinene. Ved reir-funn må vegetasjonen omkring spares.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Arten er påvist hekkende i alle kommuner unntatt Lom, Skjåk, Lunner, Jevnaker, Øystre Slidre og Vang.

Hovedtyngden synes likevel å ha tilhold i Ringebu, Øyer, Lillehammer, Gausdal, Gjøvik, Østre og Vestre Toten, Søndre og Nordre Land, Etnedal og Nord- Aurdal.

# GRØNNSPETT

*Picus viridis*

## UTBREDELSE

**Norge.** Er iflg. Stenberg & Hogstad (1992) blant de vanligste hakkespetteene i store deler av Sør-Norge, der den er jevnt utbredt både i indre landsdeler og i kyststrøkene. I Trøndelagsfylkene er forekomsten mer spredt, og i Nordland er det bare gjort et fåtall funn (Stenberg 1994 b).

**Oppland.** Arten har sin hovedutbredelse i søre halvdel av fylket, mens den lenger nord opptrer spredt og fåtallig i de største dalførene (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 350 000 par
<b>Norge</b>	2 000-10 000 par.
<b>Oppland</b>	150-250 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994 (Europa), Gjershaug m.fl. 1994 (Norge).

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Allerede tidlig i vårt århundre skrev Collett (1921) at grønnspetten var gått markert tilbake pga. hogst av osp til fyrstikkproduksjon. Senere bestandsutvikling er dårlig kjent (Stenberg 1994 b), men nedgangen i den svenske og danske bestanden (Koskimies 1992, Nilsson m.fl. 1992) kan signalisere det samme hos oss. På Helgelandskysten opptrer den ikke lenger regelmessig (Fagerli m.fl. 1987).

**Oppland.** Fra å ha vært en av de vanligste spetteene i fylket (Collett 1921, Haftorn 1971, samt flere lokale kilder) må den i dag betegnes som forholdsvis sjelden i de fleste kommuner. Lokalt meldes det om kraftig bestandsnedgang (NOF, avd. Oppland 1998) og arten har forsvunnet som hekkefugl fra mange områder/lokaliteter.

## HABITAT

Er i stor utstrekning en låglandsart med sterk binding til eldre lauvskog, fortrinns-

## STATUS

**Europa:** Tilbakegang (D)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Hensynskrevende (DC)

Mindre godt kunnskapsnivå

vis med godt innslag av storvokst osp. Den unngår ren barskog, men kan slå seg til i skogkanter ved kulturmark. Med en spiseseddel dominert av maur og maurpupper foretrekker den lysåpne skoger med kort undervegetasjon, der den kan søke næring på bakken (Stenberg 1994 b).

## TRUSSEFAKTORER-OPPLAND

Dens mest optimale habitater har blitt kraftig redusert i siste halvdel av vårt århundre, fordi dette har vært høgproduktive låglandsarealer som har vært lønnsomme for oppdyrking. Mange områder har også endret karakter som følge av hogst eller treslagsskifte til gran, eller at de er omdisponert til ulike utbyggingsformål. Forøvrig peker Nilsson (1992) på at tilplanting, som reduserer soleksponering og dermed forekomst av maur, er uheldig.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Spar eldre lauvskog i kulturlandskapet og i skogbremmer, spesielt stor osp.
- Faste hekkeområder bør avsettes som "nøkkelbiotoper" i skogbruksplanene.
- Det må arbeides videre med å motivere skogeiere til å ta generelle flerbrukshensyn, f.eks. igjensetting av gammel lauvskog og forfalne/døde trær.
- Ved ungskogpleie og tynning bør mer lauvskog settes igjen, både holtvis og spredt. Også her er osp et nøkkeltreslag.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Hovedtyngden av bestanden synes å befinne seg i Gjøvik/Toten, Hadeland og Land-distriktet.

Hekkefunn er forøvrig kjent fra alle kommuner unntatt Lesja og Øystre Slidre.

# SVARTSPETT

*Dryocopus martius*

## UTBREDELSE

**Norge.** Arten har sin hovedutbredelse på Østlandet og sørover til Lindesnes (Gjershaug m.fl. 1994). Den hekker ellers nokså spredt i Trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal, men mangler som fast hekkefugl på Vestlandet (Bekken 1994 c).

**Oppland.** Svartspetten er påvist hekkende i alle kommuner, men bestanden er svært liten i de øvre deler av dalførene våre. Tettheten er størst i de grandominerte skogområdene i søre halvdel av fylket.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 270 000 par
<b>Norge</b>	2 000-4 000 par.
<b>Oppland</b>	300-500 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** I de fleste fylker er inntrykket at bestanden har holdt seg tilnærmet stabil (Bekken 1994 c). Undersøkelser på Varaldskogen i Hedmark (Rolstad m.fl. 1992) indikerer imidlertid at den i intensivt drevne skogområder ikke produserer nok unger til å opprettholde bestanden.

**Oppland.** Uten at vi har bestandsundersøkelser å vise til, har vi et bestemt inntrykk av at det er blitt lengre mellom parene i de høgproduktive granskogområdene sør i fylket, dvs. i de mest optimale områdene for arten.

## HABITAT

Arten har tilhold i bar- og blandingsskog, og er her avhengig av en viss tetthet av døde/døende trær, eller stubber med forekomst av store treborende insekter. Habitatet må også ha store trær egnet for uthakking av reirhull. Villabebyggelse og kulturlandskap kan inngå i leveområdet, og

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Hensynskrevende (DC)

Tilfredsstillende kunnskapsnivå

reiret kan ligge i åkerkanter eller nær hus (Bekken 1994 c). Undersøkelser på Varaldskogen (Rolstad m.fl. 1992) viser at den i stor grad søker næring i yngre skog, fordi den her har god tilgang på stokkmaur i gamle stubber. Arten hekker sjelden i skog med beliggenhet over 600-700 moh.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Selv om arten til en viss grad har tilpasset seg bestandsskogbruket, er det her vi har den største trusselfaktoren. Gammel granskog med ospeinnslag på høgproduktiv mark er dens optimale habitat, samtidig som dette er de mest intensivt drevne områdene. En synkende andel gammelskog truer her dens eksistens. Betydningen av å spare store lauvtrær, spesielt osp, bør klargjøres enda bedre for skogbruksnæringen.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Skog i ras-/blokkmark, sumper, bekkeløfter etc. er nøkkelområder som bør få stå uskjøttet/eller med et forsiktig uttak, for å sikre forekomst av stokkmaur og andre treborende insekter.
- Større vektlegging på andre hogstformer som småflatehogst, gjennomhogst, m.m.
- Det må arbeides videre med å motivere skogeiere til å ta generelle flerbruks-hensyn, f.eks. igjensetting av gammel lauvskog og forfalne/døde trær.
- Spar alltid trær med reirhull.
- Større lauvinnslag i ungskogen vil bidra til å gi arten bedre levevilkår i framtida.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle fylkets 26 kommuner, men med størst bestandstetthet/forvaltningsansvar i den søre halvdel av fylket.

# DVERGSPETT

*Dendrocopos minor*

## UTBREDELSE

**Norge.** Dvergspetten er påvist hekkende i alle fylker, men forekommer svært spredt og fåtallig over store områder, og med tynnest bestand i Nord-Norge (Bekken 1994 d, Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Arten er funnet hekkende i alle kommuner, men iflg. NOF, avd. Oppland (1998) er det langt mellom parene, og mange steder er det nå bare snakk om uregelmessig forekomst.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Min. 170 000 par
<b>Norge</b>	1 000-5 000 par.
<b>Oppland</b>	50-150 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Arten har avtatt i antall på Østlandet, og i kulturlandskapet på Hedemarken synes f.eks. bestanden å ha avtatt til en brøkdel i løpet av 20-30 år. Også i Nord-Trøndelag er den langt mer fåtallig i dag enn i 1970-årene. Etter de milde vintrene 1988-91 synes det imidlertid å ha skjedd en oppgang i bestanden, iallefall i Hedmark og Oppland (Bekken 1994 d).

**Oppland.** Fra å ha vært ansett som en temmelig vanlig hekkefugl (Haftorn 1971, samt flere lokale kilder) har antall observasjoner i de siste ca. 20 årene (årsrapporter LRSK, avd. Oppland) vært så få at en med stor sikkerhet kan fastslå en markert bestandsnedgang.

## HABITAT

Dvergspetten foretrekker skog dominert av lauvtrær, og som i stor grad får skjøtte seg selv. Her er innslaget av døde og døende trær høgt, med god tilgang på insekter hele året. Biotopene til arten er imidlertid ikke

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Sikker (S)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Mindre godt kunnskapsnivå</b>	

ensartete, og kan variere fra gråorsumpskog ved elver og innsjøer til barblandings-skoger med stort lauvtreinnslag, eller også ren fjellbjørkeskog til opp mot 1000 moh. (Myklebust 1996). Den er en god indikator på artsrike og produktive skogområder.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Tilgangen på optimale låglandshabitater har skrumpet inn som følge av hogst, og at det fram til i dag ikke har vært "tradisjon" for ha et visst innslag av døde eller forfalne trær i skogen. Videre har effektiviseringen i jordbruket ført med seg fjerning av egnet skog i kantsoner og restbiotoper, samt oppdyrking/drenering av høgproduktive arealer. Ellers er vinteren en betydelig flaskehals for en såvidt liten insektetende art, og det er derfor naturlig at antallet varierer en del år for år (Bekken 1994 d).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Større og mindre lauvskogområder med stort innslag av døde/døende trær er "nøkkelbiotoper" i skogbruksammenheng, og som bør få stå urørt eller få en spesiell skjøtsel.
- Større vektlegging på andre hogstformer som småflatehogst, gjennomhogst, m.m.
- Generelle flerbrukshensyn, som igjensetting av gammel lauvskog og ospeholt i kantsoner og på hogstfelter, bør i større grad forplikte skogeiere.
- Igjensetting av mer lauvskog, spesielt osp, ved ungskogpleie og tynning, slik at arten gis bedre levevilkår i framtida.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle kommuner, men med tynnest bestand i de nordligste delene av fylket.

# SANDSVALE

*Riparia riparia*

## UTBREDELSE

**Norge.** Sandsvala er utbredt over det meste av landet, men mangler helt i de nordligste kyststrøk av Troms og Finnmark (Ålbu 1994 b, Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Arten finnes spredt over det meste av fylket, med størst antall i Gudbrandsdalen. En undersøkelse i 1990 resulterte i 23 kolonier i denne regionen, videre tre kolonier i Gausdal, to i Nordre Land og en i Søndre Land, Østre Toten, Gran og Lunner kommuner (Grønlien 1990). Noen kolonier er senere funnet i Gjøvik og Valdres, foruten noen få i Gudbrandsdalen.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Ukjent
<b>Norge</b>	100 000-250 000 par.
<b>Oppland</b>	2 000-4 000 par.

Kilder: Gjershaug m.fl. 1994 (Norge), NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** På grunn av store lokale variasjoner i hekkebestanden fra år til år finnes ikke sikre data på bestandsendring (Ålbu 1994 b). Arten er i klar tilbakegang i Vest-Europa (Tucker & Heath 1994) og bør vies større oppmerksomhet i vårt land.

**Oppland.** Sandsvala har fram til vår tid vært ansett som en vanlig hekkefugl, med en rekke kjente forekomster. Med bakgrunn i undersøkelsene i 1990 (Grønlien 1990), med senere tillegg, antas ikke arten å ha mer enn ca. 50 intakte hekkeplasser. Det er konstatert mange fraflytte og ødelagte kolonier, og bestanden har utvilsomt blitt sterkt svekket bare i løpet av de siste 10-20 årene.

## HABITAT

En utpreget koloniruger som er vanligst i låglandet, og ofte nær vatn, siden den

## STATUS

**Europa:** *Tilbakegang (D)*

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** *Hensynskrevende (DC)*

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

naturlige reirplasseringen er i utraste elvekanter. Det ideelle tilholdsstedet er frodig kulturlandskap med en større elv som kan grave ut elvebredden i flomperioder. Den unngår tett skog, og sees sjelden over tre-grensa, men hekker her og der i torvtak på seterbebyggelse. Nå hekker den vanlig i menneskeskapt biotoper som sandtak og vegskjæringer (Ålbu 1994 b).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Bare 5 av de 32 koloniene i 1990 var naturskapte, hvorav bare to elvebrinker (Grønlien 1990). Omfattende elveforbygginger over lengre tid har nær utradert dens opprinnelige hekkeplasser. Den er derfor i stor grad prisgitt menneskeskapt grustak og vegskjæringer, hvor den har en svært usikker tilværelse. Tilbudet på slike hekkeplasser er også sterkt avtagende, da avsluttede uttak vanligvis blir utplanert av estetiske og sikkerhetsmessige årsaker.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Alle naturlige hekkeplasser må forsøkes sikret i forståelse med grunneier.
- Enkelte lokaliteter trenger skjøtsel ved å fjerne utoverhengende torv, samt skog som vokser opp på framsiden.
- I aktive grustak bør en forsøke å komme fram til praktiske ordninger/frivillige avtaler som sikrer reirplassene i hekketida.
- Tiltak for å gjenskape hekkeplasser bør forsøkes i samarbeid med grunneiere.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle kommuner, til tross for store bestandsvariasjoner. I Øyer kommune har ikke arten hekket på flere år.

# GRÅSPURV

*Passer domesticus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Gråspurven hekker over hele landet, men mangler i ubebygde strøk (Bjordal 1994, Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Finnes utbredt i de deler av fylket som har fast bosetting, men med lokalt store forskjeller i bestandstetthet. Flest par har tilhold i by- og tettstedene, og i jordbruksstrøk med stort husdyrhold.

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Ukjent
<b>Norge</b>	300 000-800 000 par.
<b>Oppland</b>	3 000-7 000 par.

Kilder: Gjershaug m.fl. 1994 (Norge), NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Arten er i tilbakegang (Gjershaug m.fl. 1994), men en vet lite om hvor sterk reduksjonen har vært i de seneste ti-årene, og hvilke distriktsvise forskjeller som gjør seg gjeldende. Det trengs derfor ei snarlig totaltaksering slik at utviklingen kan holdes under oppsikt (Bjordal 1994). Som et apropos ble den danske bestanden nær halvert fra begynnelsen av 1970-årene til 1984 (Hansen 1985).

**Oppland.** Collett (1921) sin beskrivelse om at "Graaspurven er almindelig paa de fleste beboede steder i det sydlige Norge," har vært betegnende for situasjonen i vårt fylke fram til begynnelsen av 1980-årene. I løpet av de siste 10-20 årene har bestanden gått sterkt tilbake, og i mange av jordbruksdistriktene finnes det bare spredte restbestander igjen. Den er heller ikke lenger noe vanlig innslag i by- og tettstedene våre. Det er liten tvil om at bestanden i løpet av de siste ca. 20 årene er mer enn halvert.

## STATUS

**Europa:** Sikker (S)

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** Hensynskrevende (DC)

Mindre godt kunnskapsnivå

## HABITAT

Ingen andre arter er sterkere knyttet til menneskelig bosetting enn gråspurven, som foretrekker miljøer der den kan oppholde seg i store bygninger som låver, industrilokaler eller forretningsbygg. Flere steder lever fuglene like mye inne i slike bygninger som utendørs. Gråspurven trives ellers i omgivelser med rike skjulmuligheter, som i tette busker og granhekker.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Omleggingen til mer spesialiserte og rasjonelle driftsformer i landbruket har redusert mattilgangen, samtidig som tettere driftsbygninger er "mindre brukervennlige" for gråspurven (Bjordal 1994). Tidligere var en vesentlig del av vinterføden havre som den fant i hestemøkka. Tilbakegangen i hesteholdet er nok derfor en medvirkende årsak til at den har blitt sjeldnere både i byene og på landsbygda. At arten lever i tette flokker gjør den ellers lett utsatt for smitte, forgiftning og tilfeldige hendinger. I by- og tettstedene har den sterkt voksende bestanden av bydue slått negativt ut som en stor konkurrent i matfatet.

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Det bør innledes samarbeid med gårdbrukere om å lage åpninger i fjøs og driftsbygninger, slik at den kan oppholde seg innendørs, særlig i vinterhalvåret.
- Regelmessig vinterforing, fortrinnsvis med havre. Dette bør helst skje innendørs om det finnes passende steder.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Alle kommuner i fylket.

# DOBBELTBEEKKASIN

*Gallinago media*

## UTBREDELSE

**Norge.** Har sin hovedforekomst i sentrale og østlige deler av Sør-Norge, med Oppland og Sør-Trøndelag som kjerneområde. Lenger nord finnes den spredt i indre deler av Nord-Trøndelag og Nordland. Et fåtall funn er gjort i Troms og Øst-Finnmark (Gjershaug m.fl. 1994, Løfaldli 1994 a).

**Oppland.** Arten har sitt tyngdepunkt i de midtre deler av fylket. Etter 1970 er den funnet på 76 lokaliteter i hekketida, hvorav 29 spillplasser, i disse kommuner: Dovre (4), Vågå (8), Nord-Fron (2), Sør-Fron (2), Ringebu (3), Øyer (9), Lillehammer (2), Gausdal (11), Gjøvik (1), Etnedal (2), Sør-Aurdal (1), Nord-Aurdal (13), Øystre Slidre (11), Vestre Slidre (2) og Vang (5). Den største leiken har inneholdt opptil 42 spillende fugler. Maksimumstallene for hver av leikene gir et sumtall på ca. 245 ind. (årsrapporter LRSK, avd. Oppland).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	170 000-290 000 par
<b>Norge</b>	5 000-15 000 par.
<b>Oppland</b>	300-600 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994 (Europa), Gjershaug m.fl. 1994 (Norge).

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Har gått kraftig tilbake de siste 150-200 årene, og forsvunnet fra store deler av hekkeområdet i Nord-Europa, inklusiv Norge, hvor bl.a. låglandsbestanden er forsvunnet. Tellinger på leiker i fjellområdene våre de siste tiårene viser svingninger, men gir ikke noen sikker indikasjon på bestandsendring (Løfaldli 1994 a).

**Oppland.** Ruget iflg. Collett (1921) i temmelig stort antall i fjellet i Sør-Norge. Dette er ikke lenger betegnende for Oppland, hvor den kun i et fåtall "kjerneområder" kan sies å opptre i bra antall. Tell-

## STATUS

**Europa:** Sårbar, usikker status (V)

**Norden:** Hensynskrevende (DC)

**Norge:** Overvåkes (DM)

**Oppland:** Overvåkes (DM)

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

inger på leiker i 1990-årene viser i noen tilfeller klar tilbakegang siden 1970- og 1980-årene, og bør undersøkes nærmere.

## HABITAT

Arten viser sterk preferanse for rike myrtyper (god berggrunn) i bjørke- og vierregionen, fortrinnsvis med innslag av vier (Løfaldli 1994 a), og på steder med god tilgang på meitemark (Myklebust 1996). Den holder seg til middels våte myrer i svakt hellende terreng, og gjerne i nærheten av setrer (NOF, avd. Oppland 1998).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Dobbeltbekkasinens sterke preferanse for rikmyr har ført til mange tapte hekkplasser som følge av oppdyrking i fjellet i de siste ca. 30 årene. Arten synes å dra fordel av seterdrift med husdyr, fordi den da har større tilgang på habitater med meitemark. Den raske nedleggingen av seterdriften antas å ha virket i negativ retning (NOF, avd. Oppland 1998).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Overvåke bestandsutviklingen ved å foreta opptelling av spillende fugler på alle kjente leikområder. I tillegg bør det letes etter nye tilholdssteder for arten.
- Det må tas hensyn til hekkeområdene i arealplanleggingen for å sikre disse mot inngrep, økt ferdsel m.m.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Arten har i dag sin hovedutbredelse i Dovre, Vågå, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringebu, Øyer, Lillehammer, Gausdal, Gjøvik, Etnedal, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Øystre Slidre, Vestre Slidre og Vang kommuner.

# GRÅSPETT

*Picus canus*

## UTBREDELSE

**Norge.** Arten har sitt tyngdepunkt i kystdistriktene fra Vest-Agder til Trondheimsfjorden (Gjershaug m.fl. 1994), og er iflg. Stenberg & Hogstad (1992) en av de tallrikeste spettene i furuskogene på vestkysten. I innlandet har arten en spredt forekomst, med flest hekkefunn i Oppland og Buskerud (Gjershaug m.fl. 1994). Nord for Trondheimsfjorden er det gjort få hekkefunn (Stenberg 1994 a).

**Oppland.** Gråspetten opptrer over alt spredt og fåtallig, men med flest par i den søre og midtre delen av fylket. I Valdres og i de nordre deler av Gudbrandsdalen/Ottadalen er den kun påvist et fåtall ganger i hekketida (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	71 000-250 000 par
<b>Norge</b>	1 000-2 500 par.
<b>Oppland</b>	100-200 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Artens stillferdige adferd gjør at vi aldri har hatt noen god oversikt over forekomsten i landet (Stenberg 1994 a). Den er i tilbakegang i flere europeiske land (Tucker & Heath 1994), men antas å ha holdt seg stabil i nyere tid hos oss (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** For vår landsdel har Collett (1921) oppgitt at den finnes "her og der," noe som også er dekkende for dagens situasjon. Selv om det lokalt finnes meldinger om vekslende forekomst, har vi ingen entydige indikasjoner på bestandsendring.

## HABITAT

Arten har tilhold i både lauv- og blandingskog, og kan hekke helt opp mot tregrensa.

## STATUS

<b>Europa:</b>	<b>Tilbakegang (D)</b>
<b>Norden:</b>	<b>Sjelden (R)</b>
<b>Norge:</b>	<b>Hensynskrevende (DC)</b>
<b>Oppland:</b>	<b>Overvåkes (DM)</b>
<i>Mindre godt kunnskapsnivå</i>	

Den er avhengig av stor osp i hekkeområdet. Som sin nære slektning, grønnspetten, trives den i lysåpen skog med god tilgang på maur, som er hovednæringen. Den har likevel tilhold i mer høgereliggende skogtrakter, og er mer arealkrevende med hensyn til gammel skog (Stenberg 1994 a). Vinterføden er i stor grad vedlevende insekter, og er på denne tida ekstra avhengig av gammelskogområder med mye dødt virke (Rolstad m.fl. 1993).

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Bestandsskogbruket, med en avtagende andel med gammel og relativt åpen naturskog, er den største trusselen. Sparing av store lauvtrær, spesielt osp, er også av største betydning. Holdningen til dette har bedret seg, men har likevel enda ikke oppnådd bred nok forståelse i skogbruksnæringen. Ellers blir enkelte optimale lauvskoghabitater (pga. sitt gode jordsmonn) omdisponert til jordbruksformål.

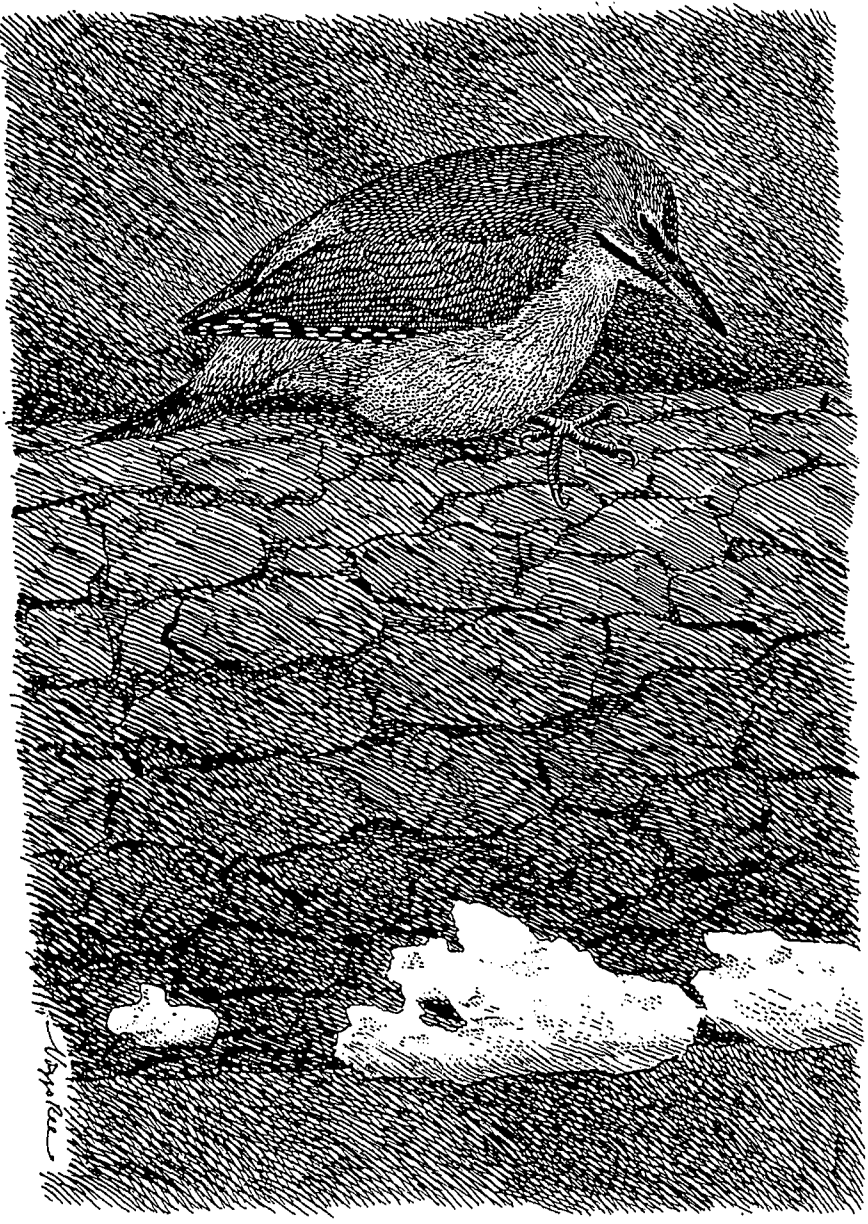
## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Bedre kartlegging av hekkeområdene.
- Faste hekkeområder bør avsettes som "nøkkelbiotoper" i skogbruksplanene, med spesielle skjøtselstiltak/-hensyn.
- Mer bruk av gjennomhogst/småflatehogst i registrerte/egnete hekkeområder.
- Generelle flerbrukshensyn i skogbruket, som igjensetting av gammel lauvskog, ospenholt og forfalne/døde trær, bør i større grad forplikte skogeiere.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

Arten hekker trolig i alle 26 kommuner, men med flest par (størst forvaltningsansvar) i fylkets midtre og søre deler.





Gräspelt

# TORNSKATE

*Lanius collurio*

## UTBREDELSE

**Norge.** Artens utbredelse begrenser seg til Østlandet, Agderfylkene og Rogaland. Noen ytterst få funn foreligger i tillegg fra Hordaland, Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag (Gjershaug m.fl. 1994).

**Oppland.** Den har sin hovedutbredelse i søre del av fylket. Av de få hekkefunnene som er gjort nord for Mjøsa og Randsfjorden ligger de fleste i Gudbrandsdalen og Valdres (NOF, avd. Oppland 1998).

## BESTANDSSTØRRELSE

<b>Europa</b>	Ukjent
<b>Norge</b>	5 000-10 000 par.
<b>Oppland</b>	100-150 par.

Kilder: Tucker & Heath 1994, Gjershaug m.fl. 1994, NOF, avd. Oppland 1998.

## BESTANDSUTVIKLING

**Norge.** Rundt 1920 var tornskata hovedsaklig kjent som hekkefugl i låglandsstrøkene på Østlandet, fortrinnsvis rundt Oslofjorden. Den har senere økt både i utbredelse og forekomst, noe som trolig først inntraff etter 1950, da skogbruket ble lagt om fra plukkhogst til flateskogbruk. Ungskogfeltene ble en ny hekkebiotop som den fant seg godt til rette i. Samtidig har arten mistet gamle hekkebiotoper i kulturlandskapet, men som i denne sammenheng likevel utgjør mindre arealer (Solheim 1994 e). Ekspansjonen i Norge avviker noe fra situasjonen i Sverige og Finland, der det er påvist en betydelig tilbakegang i perioden 1978-1987 (Koskimies 1993).

**Oppland.** Også i Oppland har tornskata vist ekspansjon i dette århundret, spesielt i løpet av 1970-årene og i begynnelsen av 1980-årene. I løpet av de siste ca. 10 årene har imidlertid arten gått kraftig tilbake (NOF, avd. Oppland 1998), og er nå blitt svært sjelden å se selv i de mest tradisjon-

## STATUS

**Europa:** *Tilb.gang, usikk. status (D)*

**Norden:**

**Norge:**

**Oppland:** *Overvåkes (DM)*

*Tilfredsstillende kunnskapsnivå*

elle hekkeområdene. Dette gjelder både i kulturlandskapet og på ungskogfelter.

## HABITAT

Er knyttet til åpne, solrike områder med et rikt insektliv. Gamle beiteenger og hamnehager med spredt buskvegetasjon, kantsoner og tornekraut er ideelle tilholdssteder, likeså ungskogfelt med frodig kraut og buskvegetasjon. Her og der finner vi den også i beitelandskapet rundt setrer, eller også i tilknytning til næringsrike våtmarker rik på buskvegetasjon.

## TRUSSELFAKTORER-OPPLAND

Mesteparten av de gamle beiteengene og hamnehagene har forsvunnet som følge av endret jordbruksdrift (Solheim 1994 e). Arten er dermed i ferd med å miste "fotfeste" i kulturlandskapet, som trolig utgjør dens mest optimale hekkeområder. Ellers må nok tornskatas tilbakegang også sees i en større internasjonal sammenheng, bl.a. fordi den hører med til de mest utsatte artene når det gjelder fuglefangst i særligere strøk (NOF, avd. Oppland 1998).

## FORVALTNINGSTILTAK-OPPLAND

- Det er viktig å beholde og gjenskape det gamle beitelandskapet med spredt tre- og buskvegetasjon, i kombinasjon med frodige kantsoner. Dette forutsetter nært samarbeid med grunneiere.
- Insektsprøyting bør unngås i og nær hekkelokalitetene.

## FORVALTNINGSANSVAR-OPPLAND

I første rekke Øyer, Lillehammer, Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Gran Lunner, Jevnaker og Søndre Land kommuner.

## 5. LITTERATUR

- Ahlén, I. & Tjernberg, M. 1992: *Artfakta. Sveriges hotade och sällsynta ryggradsdjur 1992*. Databanken för hotade arter, Uppsala. 346 s.
- Anfinnsen, M. T. 1961: Sivhøna, *Gallinula chloropus* (L.) i Norge. Utbredelse og rugeforhold. *Sterna* 4: 345 - 377.
- Bangjord, G. 1986: Myrhauken i Trøndelag. *Trøndersk Natur*. 13: 44 - 49.
- Bangjord, G. 1994: Fjellmyrløper *Limicola falcinellus*. S. 188 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Barth, E. K. 1954: Fokstumyras ornitologiske historie. *Fauna och Flora*: 36 - 61.
- Barth, E. K. 1964: Supplement til Fokstumyras fuglefauna. *Sterna* 6: 49 - 74.
- Bekken, J. 1988: Moderne skogbruks innvirkning på artsrikdom hos fugl: Oppsummering av kunnskap basert på litteraturstudium. *Norsk Institutt for skogforskning. Rapport 7/88*: 37 s.
- Bekken, J. 1994 a: Lerkefalk *Falco subbuteo*. S. 132 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Bekken, J. 1994 b: Vendehals *Jynx torquilla*. S. 296 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Bekken, J. 1994 c: Svartspett *Dryocopus martius*. S. 302 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Bekken, J. 1994 d: Dvergspett *Dendrocopos minor*. S. 308 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Bekken, J. 1994 e: Vierspurv *Emberiza rustica*. S. 500 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Bengtson, R. 1990: Smågnageravhengige fugler i Aust - Agder i 1988 og 1989. *Larus marinus* 19: 23 - 47.
- Bengtson, R. & Sonerud, G. 1994: Lappmeis *Parus cinctus*. S. 418 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Berg, T. 1994: Hortulan på et brannfelt i Elverum 1982 - 1993. *Vår Fuglefauna* 17: 14 - 18.
- Bergo, G. 1994: Hønehauk *Accipiter gentilis*. S. 116 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Bevanger, K. & Thingstad, P. G. 1988: Forholdet fugl - konstruksjoner for overføring av elektrisk energi. En oversikt over kunnskapsnivået. *Økoforsk Utredning*.
- Bevanger & Ree, V. 1994: Fugler og pattedyr. S. 74 - 120 i: Tømmerås, B. Å. (red.): Introduksjoner av fremmede organismer til Norge. *NINA Utredning 62*.
- Bjordan, H. 1994: Gråsporv *Passer domesticus*. S. 456 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Bye, F. N. & Sandvik, J. 1995: Tranebestandens utvikling og status i Norge. *Norsk Ornitologisk Forening. Rapport nr. 1*: 29 s.
- Båtvik, J. I. 1994 a: Havelle *Clangula hyemalis*. S. 94 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G.,

- Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Båtvik, J. I. 1994 b: Svartand *Melanitta nigra*. S. 96 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Båtvik, J. I. 1994 c: Sjørørre *Melanitta fusca*. S. 98 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Christensen, H. & Eldøy, S. 1988: Truede virveldyr i Norge. *DN-Rapport* nr. 2 - 1988.
- Collar, N. J., Crosby, M. J. & Stattersfield, A. J. 1994: *Birds to watch 2. The World List of Threatened Birds*. BirdLife Conservation Series No. 4. BirdLife International, Cambridge, U. K.: 407 s.
- Collett, R. 1866: Zoologisk - Botaniske Observationer fra Gudbrandsdalen og Dovre. *Nyt Magazin for Naturvidenskaberne*, bind 14: 97 - 160.
- Collett, R. 1869: Norges Fugle og deres geographiske Utbredelse i Landet. *Vidensk. - Selsk. Forhandlinger*. 1868: 116 - 193.
- Collett, R. 1921: *Norges Fugle*. Bind 1 - 3. H. Aschehoug & Co., Kristiania.
- Cramp, S. & Simmons, K. E. L. (red.) 1977: *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. I. Oxford University Press, Oxford.
- Cramp, S. & Simmons, K. E. L. (red.) 1980: *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. II. Oxford University Press, Oxford. 695 s.
- Dale, S. 1997: Hortulan - en direkte truet fugleart. *Våf Fuglefauna* 20 (1): 33 - 38.
- Eldøy, S. 1994: Åkerrikse *Crex crex*. S. 158 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Fagerli, M., Meyer, K. A. & Asphjell, J. Å. 1987: Avifaunistisk rapport fra Nordland 1979 - 1983. *Vår Fuglefauna* 10: 165 - 174.
- Fløseth, L. 1995: Prosjekt lerkéfalk i Østfold 1995. *Natur i Østfold* 14: 105 - 108.
- Folkestad, A. O. 1991: Traner og rikser. S. 65 - 82 i: Hogstad, O. (red.). *Norges Dyr, Fuglene* 2. Cappelen, Oslo.
- Folkestad, A. O. 1994 a: Smålom *Gavia stellata*. S. 30 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Folkestad, A. O. 1994 b: Storlom *Gavia arctica*. S. 32 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Folvik, A. & Øien, I. J. 1995: Åkerrikse i Norge. *Norsk Ornitologisk Forening Rapportserie* nr. 2 - 1995.
- Folvik, A. & Øien, I. J. 1996: Åkerrikse i Norge. *Norsk Ornitologisk Forening Rapportserie* nr. 6 - 1996.
- Fremming, O. R. 1984: Hortulan *Emberiza hortulana*, svarttrødstjert *Phoenicurus ochruros* og topplerke *Galerida cristata* i Norge. *Vår Fuglefauna* 7: 197 - 204.
- Fremming, O. R. 1986: Bestandsnedgang av hubro (*Bubo bubo*) i Øst-Norge 1920-1980. *Viltrapport* 40: 1-45.
- Fremming, O. R. 1988: Fiskeørn - bestand, økologi og forvaltning. *Økoforsk utredning* 1988: 20 s.
- Friis, J. A. 1948: *Til Fjells i Feriene eller Jeger- og Fiskerliv i Høiffellene*. Gyldendal Norsk Forlag.

- Fylkesmannen i Hedmark 1997: *Truete amfibier, krypdyr, fugl og pattedyr i Hedmark*. Foreløpig versjon 07.05.97.
- Gaarder, G. 1986: Kornkråkas status i Oppland. *Hujon* 12: 112 - 115.
- Gaarder, G., Høitomt, G. & Opheim, J. 1986: Prosjekt hortulan: Undersøkelser om utbredelse, bestandsstørrelse, bestandssvingninger og biotopkrav hos hortulan i Oppland. Resultater fra 1985. Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernnavdelingen. Rapport nr. 4/86: 49 s.
- Gaarder, G. 1995: Hortulanen i Oppland i 1994. *Hujon* 21: 197 - 212.
- Gaarder, G. & Østbye, T. 1992: Kongeørna i Oppland. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 2*: 45 s.
- Gaarder, G. & Larsen, B. H. 1993: Våtmarksområder av betydning for vannfuglfaunaen på Hadeland. *Hujon* 19: 256 - 273.
- Gjerde, I. & Rolstad, J. 1992: Hvittryggspetten på Østlandet: Hekkehabitat og bestandsutvikling sett i forhold til driftsendringer i landbruket. *Skogforsk 15/92*: 42 s.
- Gjershaug, J. O. 1994 a: Myrhauk *Circus cyaneus*. S. 114 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Gjershaug, J. O. 1994 b: Kongeørn *Aquila chrysaetos*. S. 124 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994: *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu. 551 s.
- Green, R. 1994: Nightjar. S. 334 - 335 i: Tucker, G. M. & Heath, M. F. (red.): *Birds in Europe: their conservation status*. BirdLife Conservation Series No. 3. Bird Life International, Cambridge, U. K.
- Groombridge, B. (red.) 1993: *1994 IUCN Red List of threatened animals*. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, U. K. Ivi + 286 s.
- Grønlien, H. 1990: Sandsvale ekskursjon - for enslige svaler 30.6. - 1.7.1990. *Hujon* 16: 184 - 187.
- Haftorn, S. 1971: *Norges Fugler*. Universitetsforlaget, Oslo. 862 s.
- Hagen, T. K., Rønning, F. & Tøråsen, A. 1994: *Prosjekt lerkfalk i Hedmark 1991-1993*. Rapport til Fylkesmannen i Hedmark, miljøvernnavdelingen.
- Hagen, Y. 1952: *Rovfuglene og viltpleien*. Gyldendal, Oslo. 622 s.
- Hansen, G. 1994 a: Vepsevåk *Pernis apivorus*. S. 108 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Hansen, G. 1994 b: Musvåk *Buteo buteo*. S. 120 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Hansen, P. 1985: *Gråspurven*. Naturhistorisk Museum, Århus. 31 s.
- Hauge, K. - O. 1994: Løvmeis *Parus palustris*. S. 414 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Hildèn, O. 1987: Tunturikiurukatoamassa Suomesta. *Lintumies* 22: 51 - 59.
- Hjelmstad, R., Arnekleiv, J. V., Hjelmstadstuen, O., Opheim, J. & Bræin, O. 1970: Fuglefaunaen i Øyer. Et forsøk på registrering av fuglefaunaen i Øyer på grunnlag av observasjoner gjort i en 10-årsperiode. Rapport. 30 s.
- Høitomt, G. 1986: Hubro-observasjoner i Oppland fylke i 1985. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 4*: 6 s.
- Høitomt, G. 1987: Hubro-observasjoner i Oppland fylke 1986. *Fugler i Oppland. Rapport nr.*

- 2: 6 s.
- Høitomt, G. 1988: Forekomst av nattravn i Oppland. Undersøkelser gjennomført våren/sommeren 1987. Rapport. 22 s.
- Høitomt, G. 1988 b: Hubro-observasjoner i Oppland fylke 1987. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 1*: 8 s.
- Høitomt, G. 1989 a: Forekomst av fiskeørn i Oppland. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 2*: 16 s.
- Høitomt, G. 1989 b: Hubro-observasjoner i Oppland fylke 1988. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 3*: 11 s.
- Høitomt, G. 1996: Kattugla i Oppland. Forekomst og utbredelse. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 2*: 27 s.
- Höjer, J. 1995: *Hotade djur och växter i Norden*. Tema Nord 1995: 520. Nordiska Ministerrådet, København. 142 s.
- Hågvar, S. 1987: Sjeldne og sårbare fugler i norske skoger. Eget hefte produsert av tidsskriftet Norsk Skogbruk. 19 s.
- Håkenstad, P. 1926: Trekkfuglenes ankomst til Vågå 1925. *Norsk Ornithologisk Tidsskrift. Serie II (nr. 7)*: 139.
- Iversen, S. J. 1922: Litt om Randsfjord-traktenes trekkfuglfauna. *Norsk Ornithologisk Tidsskrift. Serie I (nr. 3)*: 198 - 200.
- IUCN 1988: 1988 *IUCN Red List of threatened animals*. IUCN, Cambridge.
- Jacobsen, O. W. & Ugelvik, M. 1994 a: Stjertand *Anas acuta*. S. 80 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Jacobsen, O. W. & Ugelvik, M. 1994 b: Bergand, *Aythya marila*. S. 90 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Jordhøy, P. 1981: Observasjon av hekkende fjelljo i Lesja. *Hujon* 7: 187.
- Jordhøy, P. 1987: Litt om tidligere forekomst av felthøns i Lesja. *Hujon* 13: 11 - 12.
- Karlsen, R. J. & Høitomt 1984: Hubroregistreringer i Vest - Oppland 1979 - 1984. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 6*: 6 s.
- Knoff, C. 1997: Går kongeørna i Hedmark tilbake? *Kornkråka* 27: 36 - 41 s.
- Koskimies, P. 1992: Population sizes and recent trends of breeding birds in the Nordic countries. *Bird Census News* 5: 41 - 79.
- Koskimies, P. 1993: Population sizes and recent trends of breeding birds in the Nordic countries. *Publ. of the Water and Environment Administration, Series A 144*: 1 - 47.
- Kværne, M. 1968: Fokstumyras fuglefauna. *Sterna* 8: 49 - 64.
- Larsen, B. M. 1982: Fuglelivet i Lågendeltaet om høsten med spesiell vekt på trekkundersøkelsene i 1982. Rapport. 85 s.
- Larsen, B. M., Opheim, & Østbye, T. 1979: Faunistisk rapport fra Oppland 1976 - 1977. *Vår Fuglefauna* 2: 129 - 135.
- Lie, H. 1921: Trekkfuglenes ankomst ved Stor-Hove i Fåberg, Oppland fylke 1912 - 18. *Norsk Ornithologisk Tidsskrift. Serie I (nr. 1)*: 54.
- Lie, H. 1927: Trekkfuglenes ankomst til Lillehammer 1924 - 27. *Norsk Ornithologisk Tidsskrift. Serie III (nr. 8)*: 21.
- Lie, H. 1928: Trekkfuglene. *Tidsskrift for Skogbruk*: 289 - 290.
- Lie, H. 1929: Trekkfuglene. Nogen arters ankomst ved Lillehammer 1928 og 1929. *Tidsskrift for Skogbruk*: 364.
- Lie, H. 1930 a: Trekk-notiser fra Lillehammer Omegn våren 1929. *Norsk Ornithologisk Tidsskrift. Serie III (nr. 11 og 12)*: 271.

- Lie, H. 1930 b: Trekkfuglene. Ankomsttider ved Lillehammer 1930. *Tidsskrift for Skogbruk*: 399.
- Lie, H. 1934: Trekkfuglane. *Tidsskrift for Skogbruk*: 138.
- Lie, H. 1938: Trekkfuglene. Vårobservasjoner ved Lillehammer 1934 - 37. *Tidsskrift for Skogbruk*: 168.
- Lindberg, P. 1994: Snowy Owl. S. 328 - 329 i: Tucker, G. M. & Heath, M. F. (red.): *Birds in Europe: their conservation status*. BirdLife Conservation Series No. 3. Bird Life International, Cambridge, U. K.
- Lislevand, T. 1995: Bestandsvurderingene i Norsk Fugleatlas: på tide med en revidering. *Vår Fuglefauna* 18: 236 - 237.
- Lorentsen, S. - H. & Spjøtvoll, Ø. 1990: Notes on the food choice of breeding Lesser White-fronted Goose *Anser erythropus*. *Fauna norvegica Ser. C, Cinclus* 13: 87 - 88.
- Løfaldli, L. 1994 a: Dobbeltbekkasin *Gallinago media*. S. 196 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Løfaldli, L. 1994 b: Storspove *Numenius arquata*. S. 206 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Løvenskiold, H. L. 1947: *Håndbok over Norges Fugler*. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo. 887 s.
- Maartmann, E. 1987: *Fjellmyrløper i Hedmark*. Rapport til Fylkesmannen i Hedmark. 14 s.
- Myklebust, M. 1996 a: Trua arter i Sør-Trøndelag. Forekomst, trusler og forvaltningstiltak. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Miljøvernavdelingen. *Rapport nr. 4 1996*. 136 s.
- Myklebust, M. 1996 b: Truete fuglearter i Norge. *NOF Rapportserie nr. 5 - 1996*. 78 s.
- Myklebust, M., Byrkjeland, S., Gylseth, P. H. & Størkersen, Ø. R. 1995: Fugler i Norge 1994. Rapport fra Norsk faunakomite for fugl (NFKF). *Vår Fuglefauna* 18: 303 - 322.
- Nilsson, S. G., Olsson, O., Svensson, S. & Wiktander, U. 1992: Populations trends and fluctuations in Swedish woodpeckers. *Ornis Svecica* 2: 13 - 21.
- Nordbakke, R. 1994: Fiskeørn *Pandion haliaetus*. S. 126 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Norderhaug, A. & Norderhaug M. 1982: *Anser erythropus* in Fennoscandia. *Aquila* 89: 93 - 101.
- Norsk Jæger- og Fisker-Forenings Tidsskrift 1891: *Sneugler*. S. 190.
- Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Oppland 1998: *Fugleatlas for Oppland*. Under utarb.
- Olstad, O. 1949: Forandringer i Øyers fauna i de senere år. *Lillehammer og Omland Turistforenings Årbok*: 31 - 36.
- Opheim, J. 1985: Kjente observasjoner av snøugle i Oppland fylke pr. 1.11.1985. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 3*: 10 s.
- Opheim, J. 1988 a: Kjente observasjoner av fjellmyrløper i Oppland fylke pr. 1.1.1988. Rapport. 31 s.
- Opheim, J. 1988 b: Forekomst av myrhauk i Oppland fylke pr. 1.1.1988. Rapport. 46 s.
- Opheim, J. 1996: Solbrålia i Sør - Fron. Skjøtselsplan for et hekkeområde til hvitryggspett. Rapport. 28 s.
- Opheim, J., Gundersen, K. & Ansethmoen, J. 1976: Rapport fra den lokale rapport og sjeldenhetskomite, LRSK/Oppland, fram til 1/1 1976. *Hujon* 2: 93 - 98.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Østbye, T. 1980 a: Informasjon fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite for Oppland - Godkjente saker fra 1978 og 1979. *Hujon* 6: 72 - 84.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Østbye, T. 1981 a: Informasjon fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK) for Oppland. Godkjente saker i 1980. *Hujon* 7: 14 - 18.

- Opheim, J., Høitomt, G. & Østbye, T. 1981 b: Faunistisk rapport fra Oppland 1978 - 1979. *Vår Fuglefauna* 4: 128 - 136.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Østbye, T. 1982: Informasjon fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK) for Oppland. Godkjente saker i 1981. *Hujon* 8: 36 - 43.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Østbye, T. 1983 a: Faunistisk rapport fra Oppland 1980 - 1981. *Vår Fuglefauna* 6: 271 - 279.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Østbye, T. 1983 b: Informasjon fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK) for Oppland. Godkjente saker 1982. *Hujon* 9: 15 - 22.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Østbye, T. 1984: Informasjon fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK) for Oppland. *Hujon* 10: 29 - 36.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Østbye, T. 1985: Informasjon fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite. Godkjente saker 1984. *Hujon* 11: 19 - 27.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Røbergshagen, T. 1986 a: Informasjon fra den lokale rapport og sjeldenhetskomite. Godkjente saker 1985. *Hujon* 12: 75 - 80.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Røbergshagen, T. 1986 b: Faunistisk rapport fra Oppland 1982 - 1985. *Hujon* 12: 175 - 201.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Røbergshagen, T. 1987: Informasjon fra den lokale rapport og sjeldenhetskomite. Godkjente saker 1986. *Hujon* 13: 58 - 66.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Hoff, K. 1988: Informasjon fra den lokale rapport og sjeldenhetskomite for Oppland, godkjente saker 1987. *Hujon* 14: 61 - 68.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Hoff, K. 1989: Informasjon fra den lokale rapport og sjeldenhetskomite for Oppland, godkjente saker 1988. *Hujon* 15: 106 - 117.
- Opheim, J. & Høitomt, G. 1990: Forekomst av hvittryggspett i Oppland fylke. Rapport på grunnlag av feltundersøkelser i 1988 og 1989. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 4*: 82 s.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Hoff, K. 1990: Informasjon fra den lokale rapport og sjeldenhetskomite. Godkjente saker 1989. *Hujon* 16: 98 - 105.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Hoff, K. 1991: Informasjon fra den lokale rapport og sjeldenhetskomite. Godkjente saker 1990. *Hujon* 17: 15 - 22.
- Opheim, J., Høitomt, G. & Hoff, K. 1992: Informasjon fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite. Godkjente saker 1991. *Hujon* 18: 55 - 61.
- Opheim, J., Hoff, K. & Larsen, B. H. 1993: Årsrapport fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK) 1992. *Hujon* 19: 6 - 17.
- Opheim, J., Hoff, K. & Larsen, B. H. 1994: Årsrapport fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK) 1993. *Hujon* 20: 113 - 130.
- Opheim, J., Hoff, K. & Larsen, B. H. 1995: Årsrapport fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK) 1994. *Hujon* 21: 27 - 46.
- Opheim, J., Hoff, K. & Larsen, B. H. 1996: Årsrapport fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK) 1995. *Hujon* 22: 115 - 142.
- Paulsen, B. E. 1993: Bestandsutvikling hos sørlig gulerle *Motacilla flava flava* og engelsk gulerle *Motacilla f. flavissima* i SV-Norge. *Fauna norvegica Ser. C, Cinclus* 16: 25 - 30.
- Paulsen, B. E. 1994: Gulerle *Motacilla flava*. S. 334 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Pedersen, H. C. 1991: Vaktel. S. 55 - 57 i: Hogstad, O. (red.): *Norges Dyr. Fuglene* 2. Cappelen, Oslo.
- Perennou, C., Rose, P. & Tomialojc, L. 1994: Pintail. S. 122 - 123 i: Tucker, G. M. & Heath, M. F. (red.): *Birds in Europe: their conservation status*. BirdLife Conservation Series No. 3. Bird Life International, Cambridge, U. K.



- Pfaff, A. & Bengtson, R. 1995: *Truete virveldyr i Aust-Agder*. Biologisk Institutt, Universitetet i Oslo. 143 s.
- Potts, G. R. 1986: *The Partridge: pesticides, predation and conservation*. Collins, London.
- Rasch, H. 1838: Fortegnelse og Bemerkninger over de i Norge forekommende Fugle. *Nyt Magazin for Naturvidenskaberne*, bind 1: 357 - 389.
- Rinden, H. 1991: Hvittryggspetten på Østlandet - et offer for skogbruket. *Vår Fuglefauna* 14: 51 - 56.
- Rolstad, J., Majewski, P., Rolstad, E., Gjerde, I., Wegge, P., Bakka, D. & Stokke P. K. 1992: Økologiske konsekvenser av bestandsskogbruket for hakkespetter i sentrale barskogsområder. *Skogforsk* 13/92: 45 - 59.
- Rolstad, J., Rolstad, E., Majewski, P., Wegge, P., Løken, B., Hedegart, R., Sæthern, Ø. & Gjerde, I. 1993: Økologiske konsekvenser av bestandsskogbruket for hakkespetter i sentrale barskogsområder. *NISK og NLH*, 34 s.
- Røer, J. E. 1995: Ringmerking i Norge 1994. *Ringmerkaren* 7: 11 - 17.
- Røskaft, E. 1994: Kornkråke *Corvus frugilegus*. S. 448 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Sandvik, J. & Størkersen, Ø. R. 1984: *Status for trua arter i Sør - Trøndelag*. Norsk Ornitologisk Forening, Trondheim. Rapport. 46 s.
- Schaanning, H. T. L. 1918: Dovrefjells fuglefauna. *Norsk Jæger- og Fisker-Forenings Tidsskrift* 47: 1 - 32.
- Schaanning, H. T. L. 1921: Hvor grensene møtes. Bidrag til Oplands fylkes fuglefauna. *Norsk Ornithologisk Tidsskrift. Serie I (nr. 2)*: 86 - 93.
- Schaanning, H. T. L. 1948: Dyrelivet i Land. *Boka om Land 1*: 321 - 359.
- Solheim, R. 1989: Kulturlandskapet - viktige fuglebiotoper i forandring. *Vår Fuglefauna* 12: 157 - 169.
- Solheim, R. 1994 a: Hubro *Bubo bubo*. S. 270 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Solheim, R. 1994 b: Snøugle *Nyctea scandiaca*. S. 272 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Solheim, R. 1994 c: Nattravn *Caprimulgus europaeus*. S. 290 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Solheim, R. 1994 d: Varsler *Lanius excubitor*. S. 436 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Solheim, R. 1994 e: Tornskate *Lanius collurio*. S. 434 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Sollien, A. 1979: Bestandsutviklingen hos hønsehauk *Accipiter gentilis* i Norge de siste 100 år. *Vår Fuglefauna* 2: 95 - 106.
- Sonerud, G. A. 1994: Kattugle *Strix aluco*. S. 278 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Sonerud, G. & Bekken, J. 1979: Vierspurvens utbredelse i Norge og dens habitatkrav i Hedmark. *Vår Fuglefauna* 2: 78 - 85.
- Spjøtvoll, Ø. 1977: Zoologiske observasjoner i Grimsas nedbørfelt 1967 - 75. Upublisert rapport 21 s.

- Steen, O. F. 1994 a: Lerkefalken *Falco subbuteo* i Sørøst-Norge i perioden 1979 - 93. *Vår Fuglefauna* 17: 81 - 90.
- Steen, O. F. 1994 b: Vandrefalk *Falco peregrinus*. S. 136 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Steen, O. F. 1996: Vandrefalkens bestandsstatus i Norge - fylkesoversikt pr. 1995. *Vandrefalken* nr. 3: 7.
- Stenberg, I. 1994 a: Gråspett *Picus canus*. S. 298 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Stenberg, I. 1994 b: Grønnspekk *Picus viridis*. S. 300 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Stenberg, I. 1994 c: Hvitryggspett *Dendrocopos leucotos*. S. 306 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Stenberg, I. & Hogstad, O. 1992: Habitat use and density of breeding woodpeckers in the 1990s in Møre og Romsdal county, western Norway. *Fauna norvegica Ser. C. Cinclus* 15: 49 - 61.
- Stueflotten, S. 1994: Fjellerke *Eremophila alpestris*. S. 318 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Størkersen, Ø. R. 1992: Truede arter i Norge. Norwegian Red List. *DN - Rapport 1992 - 6*.
- Størkersen, Ø. R. 1994 a: Knekkand *Anas querquedula*. S. 82 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Størkersen, Ø. R. 1994 b: Skjeand *Anas clypeata*. S. 84 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Størkersen, Ø. R. 1994 c: Rapphøne *Perdix perdix*. S. 148 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Størkersen, Ø. R. 1994 d: Vaktel *Coturnix coturnix*. S. 150 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Størkersen, Ø. R. 1996: Nye rødlister for truede arter i Norge. S. 71 - 78 i Brox, K. H. (red.) *NATUR 96/97*. Tapir Forlag 1996.
- Svarttjernet, V. & Syvertsen, Ø. 1969: Sørlig gulerle på Fokstua. *Sterna* 8: 334.
- Sæther, S. A. 1994: Dverglo *Charadrius dubius*. S. 170 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Tucker, G. M. & Heath, M. F. (red.) 1994: *Birds in Europe: their conservation status*. Bird Life Conservation Series No. 3. Bird Life International, Cambridge, U. K. 600 s.
- Tømmeraas, P. J. 1993 a: Hønehauken i Leksvik - et offer for det moderne skogbruket. *Fauna* 46: 180 - 195.
- Tømmeraas, P. J. 1993 b: The status of Gyrfalcon *Falco rusticolus* research in northern Fennoscandia 1992. *Fauna norvegica Ser. C, Cinclus* 16: 75 - 82.

- Tømmeraas, P. J. 1994: Jaktfalk *Falco rusticolus*. S. 134 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Tøråsen, A. 1993: Registrering av kornkråke 1993. *Kornkråka* 23: 62.
- Vader, W. 1994: Fjelljo *Stercorarius longicaudus*. S. 226 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Vedum, T. V. & Tøråsen, A. 1988: Kornkråkebestanden i Norge. *Vår Fuglefauna* 11: 83 - 86.
- Vestøl, T. B. 1993: Rapporteringsarter 1992. *Piplerka* 23: 223 - 234.
- Vestøl, T. B. 1994: Rapporteringsarter 1993. *Piplerka* 24: 153 - 182.
- Viker, M. 1990: *Truede virveldyr i Østfold*. Fylkesmannen i Østfold, miljøvernavdelingen. Rapport 10 - 1990.
- Viker, M. 1994: Skogdue *Columba oenas*. S. 262 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Wollebæk, A. 1943: Storspoven funnet rugende i Gudbrandsdalen. *Naturen* 67. (1 s.).
- Ødegaard, R., Bekken, J. & Sollien, A. 1986: Lerkéfalken i Norge. *Fauna* 39: 1 - 9.
- Øien, I. J. 1994 a: Sivhøne *Gallinula chloropus*. S. 160 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Øien, I. J. 1994 b: Hortulan *Emberiza hortulana*. S. 498 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Øien, I. J., Lorentsen, S. - H. & Aarvak, T. 1995: Den farlige ferden mot vinterlandet. *Vår Fuglefauna* 18: 244 - 246.
- Østbye, T. 1987: Fokstumyra naturreservat. Vegetasjon og fugl. *Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernnavdelingen. Rapport nr. 9/87*: 80 s.
- Østbye, T. 1988: Fokstumyra naturreservat, fugleregistreringer 1987. *Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernnavdelingen. Rapport nr. 4/88*. 29 s.
- Østbye, T. 1989: Fokstumyra naturreservat. Fugleregistreringer 1988. *Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernnavdelingen. Rapport nr. 13/89*: 35 s.
- Østbye, T. 1990: Fokstumyra naturreservat. Fugleregistreringer 1989. *Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernnavdelingen. Rapport nr. 23/89*: 38 s.
- Østbye, T. & Gaarder, G. 1997: Jaktfalken i Oppland. *Fugler i Oppland. Rapport nr. 3*: 16 s.
- Ålbu, Ø. 1994 a: Trane *Grus grus*. S. 164 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
- Ålbu, Ø. 1994 b: Sandsvale *Riparia riparia*. S. 320 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk Fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.

## 6. ARTSREGISTER

Bergand:	56 51	Myrhauk:	69 64
Dobbeltbekkasin:	92 87	Nattravn:	50 45
Dverggås:	42 37	Rapphøne:	41 36
Dvergspett:	89 84	Sandsvale:	90 85
Dverglo:	79 74	Sivhøne:	47 42
Fiskeørn:	72 67	Sjørørre:	85 80
Fjelljo:	80 75	Skjeand:	66 61
Fjellerke:	61 56	Skogdue:	59 54
Fjellmyrløper:	58 53	Smålom:	45 40
Grønnspekk:	87 82	Snøugle:	44 39
Gråspekk:	93 88	Stjertand:	64 59
Gråspurv:	91 86	Storlom:	55 50
Havelle:	67 62	Storspove:	86 81
Hortulan:	54 49	Svartand:	84 79
Hubro:	48 43	Svartspekk:	88 83
Hvitryggspett:	51 46	Sørlig gulerele:	52 47
Hønehauk:	57 52	Tornskate:	95 90
Jaktfalk:	46 41	Trane:	77 72
Kattugle:	49 44	Vaktel:	76 71
Knekkand:	65 60	Vandrefalk:	74 69
Kongeørn:	71 66	Varsler:	63 58
Kornkråke:	81 76	Vepsevåk:	68 63
Lappmeis:	62 57	Vendehals:	60 55
Lerkefalk:	73 68	Vierspurv:	83 77
Løvmeis:	53 48	Åkerrikse:	43 38
Musvåk:	70 65		

## 6. ARTSREGISTER

Bergand:	56	Myrhauk:	69
Dobbeltbekkasin:	92	Nattravn:	50
Dverggås:	42	Rapphøne:	41
Dvergspett:	89	Sandsvale:	90
Dverglo:	79	Sivhøne:	47
Fiskeørn:	72	Sjørre:	85
Fjelljo:	80	Skjeand:	66
Fjellerke:	61	Skogdue:	59
Fjellmyrløper:	58	Smålom:	45
Grønnspekk:	87	Snøugle:	44
Gråspett:	93	Stjertand:	64
Gråspurv:	91	Storlom:	55
Havelle:	67	Storspove:	86
Hortulan:	54	Svartand:	84
Hubro:	48	Svartspett:	88
Hvitryggspett:	51	Sørlig gulerele:	52
Hønehauk:	57	Tornskate:	95
Jaktfalk:	46	Trane:	77
Kattugle:	49	Vaktel:	76
Knekkand:	65	Vandrefalk:	74
Kongeørn:	71	Varsler:	63
Kornkråke:	81	Vepsevåk:	68
Lappmeis:	62	Vendehals:	60
Lerkefalk:	73	Vierspurv:	83
Løvmeis:	53	Åkerrikse:	43
Musvåk:	70		

## RAPPORTER UTARBEIDET VED MILJØVERNAVDELINGEN

- Nr. 1/86 Avdelingens årsmelding for 1985.
- Nr. 2/86 Brukerundersøkelseblant medlemmer av A/L Lågen fiskeelv i 1985.
- Nr. 3/86 Årsrapport for kloakkrensaneanleggene 1982-1985.
- Nr. 4/86 Prosjekt Hortulan: Undersøkelser om utbredelse, bestandsstørrelse, bestandssvingninger og biotopkrav hos Hortulan i Oppland. Resultater fra 1985.
- Nr. 5/86 Oversikt over sivile skytterbaner i Oppland i 1986.
- Nr. 6/86 Ornitologiske registreringer fra Røssjøen med omkringliggende områder.
- Nr. 7/86 Botaniske undersøkelser i Rinilhaugen Nordre Korsvatnhøgda (Lunner-Oppland) Egil Bendiksen
- \*
- Nr. 1/87 Fiskeribiologiske undersøkelser i Furusjøen, Orvillingen og Flakken i Fryavassdraget og midtre Leinetjønn i Tjørnåvassdraget, Nord-Fron - september 1984
- Nr. 2/87 Fiskeribiologiske undersøkelser i Muruvatn, Sel kommune, Oppland
- Nr. 3/87 Årsmelding 1986
- Nr. 4/87 Fiskeribiologiske undersøkelser i Olevatn, Fleinsendin, Vangsmjøsa og Strandefjorden i Vang, Vestre Slidre og Nord-Aurdal kommuner, Oppland fylke
- Nr. 5/87 Traneundersøkelser i Oppland fylke. Våren/ sommeren 1986
- Nr. 6/87 Radioaktivt nedfall i Oppland etter Tsjernobylulykken. Virkninger for vilt og fisk
- Nr. 7/87 Langtidsplan 1988-91
- Nr. 8/87 Fiskestatus i forsuringsfølsomme områder i Oppland
- Nr. 9/87 Fokstumyra naturreservat Vegetasjon og fugl
- Nr. 10/87 Fosfatholdige tekstilvaskemidler - kontroll av reklame- og utstillingsforbudet juli 1987
- Nr. 11/87 Prøvefiske i Atnsjøen i 1985
- Nr. 12/87 Utdrift av lågåsild- og sikyngel i Lågen
- Nr. 13/87 Botaniske undersøkelser i Buttentjernområdet i Jevnaker og Ringerike kommuner
- Nr. 14/87 Landbrukskontrollen 1987
- Nr. 15/87 Villrein og inngrep i Snøhetta
- Nr. 16/87 Spreidd busetnad. Undersøking av sakshandsaming og dimensjonering av separate avløps-anlegg i Oppland.
- \*
- Nr. 1/88 Fiskeribiologisk undersøkelse i Framrusti, Skjåk
- Nr. 2/88 Fiskeoppdrett i Oppland  
Registrering av anlegg og forurensning
- Nr. 3/88 Årsmelding 1987
- Nr. 4/88 Fokstumyra naturreservat - Fugleregistreringer 1987
- Nr. 5/88 Oppsynsrapport 1987 for Fokstumyra naturreservat, Dovre statsalmenning og Joramo bygdealmenning
- Nr. 6/88 Årsrapport 1987 Koordineringsgruppa for overvåkning av radioaktivitet i næringsmidler
- Nr. 7/88 Botaniske undersøkelser i noen verna vassdrag i Oppland fylke Lora, Sjoa Lomsdalsvassdraget, Vassdrag i Vang: Øtrøi/Begna, Rødøla, Skakadalsåni og Helin
- Nr. 8/88 Vassdragsrapport for varig verna vassdrag - Lora
- Nr. 9/88 Glyfosatsprøyting i skog i Oppland 1988 og 1989
- Nr. 10/88 Skjøtselsplan for edellauvskogsreservater i Oppland
- \*
- Nr. 1/89 Skjøtselsplan for myrreservater i Oppland
- Nr. 2/89 Miljøstatus for Oppland Problemer, utfordringer og mål
- Nr. 3/89 Kontroll med forureining frå landbruket 1988
- Nr. 4/89 Oppsynsrapport 1988 for Fokstumyra natur-reservat, Dovre statsallmenning og Joramo bygdealmenning
- Nr. 5/89 Vannkvalitet og fisk i Gausavassdraget 1987 og i 1988
- Nr. 6/89 Fiskeribiologiske undersøkelser i Flakksjøen m.fl. i Ringebu 1988
- Nr. 7/89 Vassdragsrapport for varig verna vassdrag - Sjoa
- Nr. 8/89 G - kort. Opplegg og erfaring
- Nr. 9/89 Koordineringsgruppa for overvåkning av radioaktivitet i næringsmidler. Årsrapport 1988
- Nr. 10/89 Vassdragsreguleringer og fisk i Oppland
- Nr. 11/89 Fiskeribiologisk undersøkelse i Mesna elv, Lillehammer
- Nr. 12/89 Fiskeribiologisk undersøkelse i Framrusti, Skjåk, 1988
- Nr. 13/89 Fokstumyra naturreservat. Fugleregistreringer 1988
- Nr. 14/89 Forslag til forvaltningsplan for Rondane nasjonalpark
- Nr. 15/89 Mjøsørretens ernæring
- Nr. 16/89 Operasjon Mjøsørret - Tiltaksplan for settefiskproduksjon
- Nr. 17/89 Digitalt viltområdekart ved bruk av program-pakken FYSAK
- Nr. 18/89 Kalkingsplan for Oppland

- Nr. 19/89 Dreggekonkurransen Mjøsa Ørretfestival - Opplegg og erfaringer
- Nr. 20/89 Fiskeribiologiske undersøkelser i Flåtjønn Muvatn og Bølvatn i Ringebu kommune, august 1989
- Nr. 21/89 Utnytting av en del jaktbare viltarter i Oppland
- Nr. 22/89 Fiske i Dokka, 1988
- Nr. 23/89 Fokstumyra naturreservat, fugleregistreringer 1989.
- Nr. 24/89 Dokumenterte rovviltskader på husdyr i Oppland og Buskerud 1989.
- \*
- Nr. 1/90 Operasjon Mjøsørret. Årsrapport 1989.
- Nr. 2/90 Aure i Randsfjorden, Vigga og Dokka.
- Nr. 3/90 Miljøstatus for Oppland  
Årsmelding 1989
- Nr. 4/89 Forureining frå landbruket. Årsrapport 1989.
- Nr. 5/90 Tiltaksplan og fisketiltak på Venabygdshjellet.
- Nr. 6/90 Vannkvalitet og fisk i Gausavassdraget 1989
- Nr. 7/90 Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland. Fagrapport 1989
- Nr. 8/90 Koordineringsgruppa for overvåking av radioaktivitet i næringsmidler.
- Nr. 9/90 Utsetting av Hunderørret i Lågen og Mjøsa 1965 - 1989.
- Nr. 10/90 Sikfisket i Randsfjorden 1978-1988.
- Nr. 11/90 Mjøsa ørretfestival 1990
- Nr. 12/90 Fiskeregistrering i Gudbrandsdalslågen, Dovre kommune 1990
- Nr. 13/90 Fokstumyra naturreservat fugleregistreringer 1990
- Nr. 14/90 En spørreundersøkelse om store rovdyr i Oppland og Buskerud i årene 1986 til 1988.
- \*
- Nr. 1/91 Flora- og faunaregistreringer på Totenåsen
- Nr. 2/91 Bruk av motorkjøretøyer i utmark, vinteren 1990
- Nr. 3/91 Årsmelding 1990
- Nr. 4/91 Botanisk undersøkelse av elvekløftene Sagåa og Berdøla i Sel kommune, Oppland
- Nr. 5/91 Lokal overvåking i Vuluvassdraget. Lom kommune.
- Nr. 6/91 Operasjon Mjøsørret - Årsrapport 1990.
- Nr. 7/91 Forurensning fra landbruket
- Nr. 8/91 Registreringer av bjørn, jerv, ulv og gaupe i Oppland og Buskerud 1989 og 1990.
- Nr. 9/91 Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland - Fagrapport 1990.
- Nr. 10/91 Elgforvaltningen i Oppland 1971-1991
- Nr. 11/91 Koordineringsgruppa for overvåking av radioaktivitet i næringsmidler. Årsrapport 1990
- Nr. 12/91 Krepsefisket i Norge 1990
- Nr. 13/91 Forurensning fra pelsdyrfermer i Oppland
- Nr. 14/91 Spørreundersøkelse blandt fiskere i Begna elv, Sør-Aurdal, 1990.
- Nr. 15/91 Prosjekt elgregion - et arbeid med stammeorientert elgforvaltning i deler av Oppland.
- Nr. 16/91 Kvikksølv i aure, lake og krøkle fra Mjøsa 1982-84.
- Nr. 17/91 Storauren i Gausa.
- Nr. 18/91 Genetisk variasjon hos mjøsaure
- Nr. 19/91 Vannkvalitet og fisk i Gausavassdraget 1991
- Nr. 20/91 Bruk av motorkjøretøyer i utmark Vintersesongen 1990/91
- Nr. 21/91 Mjøsas ørretfestival 1991.
- Nr. 22/91 Fiskeribiologiske undersøkelser i Hornsjøen, Brettdalsvatnet, Eisteinsvatnet, Nedre Hundtjønnnet og Jogrime i Øyer kommune - august og september 1991.
- Nr. 23/91 Mjøsa strandeierforening og mjøsfisket. fangst av Lagesild i Mjøsa/Lågen 1991.
- Nr. 24/91 Utmyttelse og ringvirkninger av småviltjakten i Vestre Slidre statsallmenning i 1989.
- Nr. 25/91 Restaurering av Vigga 1991.
- Nr. 26/91 Samla Plan for vassdrag. Rullerte prosjekter i Oppland i 1991
- \*
- Nr. 1/92 Operasjon Mjøsørret - Årsrapport 1991
- Nr. 2/92 Registrering av rekrutteringsmuligheter for aure i Aursjømagasinet, Lesja
- Nr. 3/92 Årsmelding 1991
- Nr. 4/92 Miljødata og miljøinformasjon i fem kommuner i OL - området
- Nr. 5/92 Tiltak mot forurensning fra landbruk. Årsrapport 1991
- Nr. 6/92 Lokal overvåking i Begnavassdraget 1991.
- Nr. 7/92 Vannkvalitet og fisk i Gausavassdraget 1991.
- Nr. 8/92 Lokal overvåking i Vuluvassdraget, Lom kommune, 1991.
- Nr. 9/92 Miljøstatus 1992.
- Nr. 10/92 Koordineringsgruppa for overvåking av radioaktivitet i næringsmidler. Årsrapport 1992.
- Nr. 11/92 Ørretfiske i Mjøsa: Fangstrapportering 1977-1991

- Nr. 12/92 Beveren i Oppland i 1991.
- Nr. 13/92 Bedre bruk av fiskeressursene i Regulerte Vassdrag i Oppland.
- Nr. 14/92 Fiskedød i Begnavassdraget.
- Nr. 15/92 Elgbeiteregistreringer gjennomført i Gausdal og Ringebru - med en metodebeskrivelse.
- Nr. 16/92 Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Bruk av motorkjøretøyer i utmark, vintersesongen 1991/92.
- Nr. 17/92 Finnes det fortsatt bjørn i Vassfaraktene? - En intensivundersøkelse 1990-91.
- Nr. 18/92 Næringsstoffer og tungmetaller i kloakkslam fra renseanlegg i Oppland.
- \*
- Nr. 1/93 Dokumenterte rovviltskader på husdyr i Oppland 1992. Skadeproblematikk, erstatninger, forebyggende tiltak og framtidig forvaltning.
- Nr. 2/93 Årsmelding 1992.
- Nr. 3/93 Vannkvalitet i Gausavassdraget, 1992.
- Nr. 4/93 Vannkvalitet i Begnavassdraget, 1992.
- Nr. 5/93 Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland - Fagrapport 1992.
- Nr. 6/93 Gausaauren - Statusrapport med forslag til habitatforbedrende tiltak.
- Nr. 7/93 Operasjon Mjøsørret - Årsrapport 1992.
- Nr. 8/93 Koordineringsgruppa for radioaktivitet i næringsmidler - Årsrapport 1992
- Nr. 9/93 Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag - Bruk av motorkjøretøyer i utmark vintersesongen 1992/93.
- Nr. 10/93 Aurebestanden i Tessemagasinet - konsekvenser av reguleringen.
- Nr. 11/93 Sportaksering på gaupe i Midt-Gudbrandsdalen 1993.
- \*
- Nr. 1/94 Nasjonal registrering av kulturlandskap
- Nr. 2/94 Handlingsplan for oppgradering av kommunale fyllplasser i Oppland
- Nr. 3/94 Vannkvalitet i Gausavassdraget 1993
- Nr. 4/94 Vannkvalitet i Begnavassdraget 1993.
- Nr. 5/94 Årsmelding 1993.
- Nr. 6/94 Tiltak mot forureining frå landbruk. Årsrapport 1993
- Nr. 7/94 Handlingsplan for friluftsliv for Oppland 1994 - 99.
- Nr. 8/94 Dokumenterte rovviltskader på husdyr og utbetalte erstatninger for rovviltskade i Oppland 1993.
- Nr. 9/94 Slamplan for oppland.
- Nr. 10/94 Bedre bruk av fiskeressursene i Regulerte vassdrag i Oppland - Fagrapport 1993
- Nr. 11/94 Motorferdsel i utmark sommersesongen 1993
- Nr. 12/94 Bedre bruk av fiskeressursene i Regulerte vassdrag i Oppland - Status 1989 -1993
- Nr. 13/94 Sportaksering på gaupe i Midt-Gudbrandsdal og Ottadalen 1994
- Nr. 14/94 Koordineringsgruppa for overvåking av radioaktivitet i næringsmidler. Årsrapport 1993
- Nr. 15/94 Anlegg for produksjon av settefisk og matfisk i Oppland
- \*
- Nr. 1/95 Spredning av husdyrgjødsel i Oppland 1994
- Nr. 2/95 Motorferdsel i utmark i Oppland Vintersesongen 1993/1994 Sommersesongen 1994
- Nr. 3/95 Stangfisket etter Hunderørret nedenfor Hunderfossen 1965 - 1994
- Nr. 4/95 Vannkvalitet i Begnavassdraget 1994
- Nr. 5/95 Vannkvalitet i Gausavassdraget 1994
- Nr. 6/95 Vannkvalitet i Viggavassdraget 1994
- Nr. 7/95 Forvaltning av fredet rovvilt 1994
- Nr. 8/95 Miljøstatus for Oppland 1995
- Nr. 9/95 "Operasjon Mjøsørret" - Sluttrapport -
- Nr. 10/95 Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland Fagrapport 1994.
- Nr. 11/95 Motorferdsel i utmark - Rapport vinteren 1994 - 95
- Nr. 12/95 Koordineringsgruppa for overvåking av radioaktivitet i næringsmidler - Årsrapport 1994
- \*
- Nr. 1/96 Analyse på sortering av organisk avfall og restavfall i GLØR, HRA og Torpet avfallsselskap.
- Nr. 2/96 Flora og vegetasjon i Dokkadeltaet med forslag til skjøtselstiltak i naturreservatet.
- Nr. 3/96 Forslag til skjøtsel i Opsahl, Eriksrud og Geiteryggmyra naturreservater.
- Nr. 4/96 Ørreten i Vorma.
- Nr. 5/96 Forekomst av elveperlemusling og salamander i Oppland.
- Nr. 6/96 Fagrapport 1995 . Bedre bruk av fiskeressursene.
- Nr. 7/96 Forvaltning av hjort i Oppland 1961 - 1995.



- Nr. 8/96 Sik og aure i Randsfjorden - oppsummering av fiskeribiologiske undersøkelser.
- Nr. 9/96 Plan for kalking av fiskevann i Oppland
- Nr. 10/96 Oversikt over vannkjemidata i Oppland fram til 1995.
- Nr. 11/96 Rovviltforvaltning, skadedokumentasjon, forebyggende tiltak, bestadsregistrering.
- Nr. 12/96 Overvåking av vannkvalitet i Oppland 1995.
- Nr. 13/96 Sportaksringen på gaupe i Gudbrandsdalen og Ottadalen 1993 - 1996.
- Nr. 14/96 Elgforvaltningen i Oppland 1991 - 95.
- Nr. 15/96 Drivgarnfisket etter ørret i Lågen fra Mjøsa til Fåberg i perioden 1900 - 1969.

\*

- Nr. 1/97 Overvåking av vannkvalitet i Oppland 1996.
- Nr. 2/97 Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland - Fagrapport 1996.
- Nr. 3/97 Forvaltning av rovvilt i Oppland i 1996.
- Nr. 4/97 Forslag til kvalitetskriterier for settefisk av aure i innlandet.
- Nr. 5/97 Mal for driftsinstruks - store jordreanseanlegg
- Nr. 6/97 Botaniske undersøkelser i Østhagan landskapsvernområde. Biologisk mangfold og forslag til skjøtselstiltak.

\*

- Nr. 1/98 Overvåking av vannkvalitet i Oppland 1998.
- Nr. 2/98 Truete fuglearter i Oppland